

דבריו הכנסת

הישיבה התשעים-וחמש של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, כ"א בסיוון התשמ"ה (10 ביוני 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. הצעה לסדר

שכר, על-פי תביעתם של 15 מציעי הצעות דחופות לסדר-היום. באותה עת מסרו ראש הממשלה והשרים את עמדותיהם בנושא בכל כלי התקשורת, רק לא לכנסת.

יש בהתנהגות הממשלה משום פגיעה במעמדה וביקורתה של הכנסת, ובהפיכת הדיון היום לחסר עניין. יש לקיים דיון על כך, או לחלופין לבקש מראש הממשלה שבפתחת דבריו יציג לכנסת הסבר מניח את הדעת על התנהגותה של הממשלה בעניין זה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אנחנו מקיימים את הדיון כפי שכתוב כאן. הדיון נקבע על-פי הודעתה של הממשלה, והדיון מתקיים כדת וכדין. מה שראש הממשלה יצא לומר, הוא יאמר בדבריו.

ב. הודעה מדינית מפי ראש הממשלה

בעבור מלחמות - לא חשוב מי יזום אותן - כל הצדדים משלמים מחיר. השלום - ושוב, לא חשוב מי יזום אותו - כל הצדדים נהנים מפירותיו. ישראל מוכנה גם היום לשלם מחיר בעבור שלום, אך בתנאי שהתשלום יביא שלום, ובתנאי שגם הערבים ישלמו את מחירו. אחרת, איש לא יאמין שאכן הם רוצים בשלום.

חברי הכנסת, ייתכן שיש שינוי אווירה במזרח-התיכון. ייתכן שנוצרה הודמנות שאסור להחמיצה. אנחנו לא רוצים להתייחס לאפשרות כזו בזלזול, או להתייחס להזדמנות כזו בטריקת דלת. ודווקא מתוך גישה קונסטרוקטיבית עלינו להיווה, שטקטיקה שלילית לא תהרוס סיכוי אסטרטגי חיובי. על כן, כבואנו לעיין בעמדותיה של ירדן, עלינו לבדוק לא רק האם הן קבילות על ישראל, אלא גם האם הן מוליכות לשלום, לשלום ולא להתחמקות משלום.

התביעה הירדנית הראשונה המיידית היא לאספקת נשק אמריקני. חדיש, כמקדמה למהלכים שאופיים טרם הוברר. הנשק הזה, כך טוענים הירדנים באוזני האמריקנים, דרוש לירדן, כדי שתוכל לעמוד מול איום סורי אפשרי. אני שמח שירדן איננה חשה, והיא צווקת בכך, באיום ישראלי. אבל, אם אכן קיים איום סורי מידי - ואיני רואה את סוריה יוצאת לחקוף את ירדן מחר בבוקר - אני בספק אם שלוש טייסות

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. על סדר-היום שלנו היום, הודעה מדינית, רשות הדיבור - - -

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מבקש להציע.

היו"ר ש' הלל:

אתה רוצה רשות להצעה? בכקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אבקש להעלות הצעה לסדר-היום לדון עתה בפגיעה שהממשלה פגעה בכנסת, ככך שבהתערבותה נמנע מהכנסת לקיים את הדיון המדיני לפני

היו"ר ש' הלל:

אדוני ראש הממשלה, בבקשה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין מקובל עלי מה שתובע חבר הכנסת רן כהן, שלחבר הממשלה או לראש הממשלה לא תהיה רשות להופיע בכלי התקשורת, אלא רק בכנסת. בהופעה באמצעי התקשורת אין דנים רק בעניינים המדיניים, אלא בשורה ארוכה מאוד של נושאים שיש לתת עליהם הסבר לעם. ככה נהגנו וככה ננהג.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במשך שלושים-ושבע שנות קיום המדינה ידענו חמש מלחמות ושלום אחד. למלחמות היה מחיר, לשלום היה מחיר. המלחמות עלו בקורבנות כבדים לעם היהודי ולעולם הערבי. אלפי אנשים צעירים נפלו כשדות הקרב. המשקים הלאומיים של ארצות המזרח-התיכון נפגעו קשה, ושילמו מחיר חברתי יקר. המלחמות הסתיימו בניצחונות, אבל לא בפתרונות.

גם השלום עלה ביוקר, אך המחיר היה בשטח, לא בחיי אדם. המחיר הכלכלי, אף-על-פי שהיה רב, היה מחיר חדי-פעמי וכדאי. גם היום הברירה בפני ארצות האזור היא לא רק בין שלום ובין מלחמה, אלא בהכרח שבין מחיר השלום למחיר המלחמה.

את פעולות הטרור. זו העמדה הירדנית, אך לאש"ף יש תביעות נוספות ובכללן זכות ההגדרה העצמית.

ירדן טוענת שאיננה יכולה להתקדם לכדה בלי הפלשתינים ובלי אש"ף. אילו כל הכביה היתה לערוך שלום בין ירדן לבין אש"ף, אפילו בחייוך אמריקני — נוחא. אך אם הכוונה היא לערוך שלום עם ישראל ולא בלי ישראל, זהו ניסיון להתעלם מעמדותיה של ישראל ולבטל התחייבויות אמריקניות מפורשות.

ירדן הציעה שלב שלישי — ועידה בין ארצות-הברית ובין ירדן והפלשתינים כדי להכין את הוועידה הבין-לאומית. עם כל הכבוד למלך חוסיין, אני חייב להגיד לו עכשיו, ובכל גילוי האלב, שעליו להחליט האם הוא רוצה בשלום עם ישראל לא. אם רוצה הוא בשלום עם ישראל, וישראל איננה מתנגדת למשלחת ירדנית-פלשתינית שאיננה אש"פית, עליו להבין שהוא צריך לשבת עם ישראל ולא לנסות כל פעם להושיב את ישראל בחדר המתנה לוט בערפל, באפלה, עד שהכול יטוכם בלעדירה. אנחנו מתייחסים בכבוד לירדן ולפלשתינים, אך גם על ירדן ועל הפלשתינים להתייחס בכבוד אלינו.

במקום משאומתן עם ישראל מציעה אפוא ירדן כשלב רביעי ועידה בין-לאומית. בוועידה זו יטלו חלק, בין היתר, ארצות-הברית, ברית-המועצות, סין העממית, צרפת, אנגליה, סוריה ואש"ף. מה יהיה בוועידה זאת? ברית-המועצות תעלה למעמד של מתווך. אף-על-פי שניקה את יחסיה עם ישראל ונעלה את שעריה בפני יציאת היהודים. הווי אומר, היא איננה מכירה, אפילו דיפלומטית, בישראל, אך ישראל תצטרך להכיר בפומבי באובייקטיביות של ברית-המועצות. בפתח הוועידה עלולה ברית-המועצות להכריז שהיא תומכת בעמדות הערביות ובעמדה הסורית, שהיא הקיצונית בקרב מדינות ערב; היא תצדיק את השאיפה הסורית ואת האמנה הפלשתינית. מה יהיו אפוא היסודות או האפשרויות שירדן או משלחת פלשתינית ינקטו עמדה מתונה מזאת של ברית-המועצות?

ברית-המועצות, נכון, היא מעצמה אדירה וישראל, נכון, היא מדינה קטנה; מדינה קטנה, אך אינה מתבטלת גם נוכח גדולה של מעצמה גדולה.

גם סין העממית תוכר כמשתתף בדרגת מתווך. סין העממית אפילו לא הכירה בישראל והיא תומכת, לפחות פומבית, בעמדת אש"ף. ישראל לא מהווה איום לסין וסין לא מהווה איום לישראל, אך אם סין רוצה למלא תפקיד בהשגת שלום במזרח התיכון, עליה להכיר בעליונות השלום על פני הערפת האינטרסים של המדינות המסוכות לשלום.

לפי התוכנית הזאת, ארצות-הברית תצטרך לבוא לוועידה כשהיא מחויבת למחצה לעמדה הירדנית ולעמדה האש"פית, ואז, רק אז, תוזמן ישראל, האחרונה בתור, להיות מבודדת בוועידה, והיא תתבקש לספק מזון טריטוריאלי למסוכים אל שולחנות הוועידה. זוהי תוכנית להכנעת ישראל ולא למשאומתן עם ישראל.

אנו חייבים, כמובן, להבחין בין העמדה הירדנית לבין העמדה האמריקנית. אני מאמין בידידותו של הנשיא רונלד רייגן ובידידותו של מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ. אם אנו מנהלים אתם ויכות, זהו ויכות עם ידידים המחפשים דרך לשלום ולא ויכות עם יריבים הרוצים להכניע את ישראל. מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ מאמין שחלה חוזה בעמדת ירדן ובעמדה הפלשתינית, הוא מאמין שהם פתחו אופק למשאומתן ישיר ולשלום. אם זה נכון, הרי שהחוזה הזאת באה בגלל עמדתנו

קרב F-20 וטילי הוק משופרים ימנעו זאת ממנה. מה גם שאספקת מטוסים אלה וקליטתם הן עניין של שנתיים עד שלוש שנים לפחות. ואם אכן נוצר איום סורי מייד, בגלל פניית האפשרות של ירדן לעבר השלום, צריך לחפש הרחעה אחרת, בעלת אופי מייד, נגד איום כזה.

נשק בא לשרת מדיניות, ואם הנשק הזה אינו נועד לשרת את מדיניות הלוחמה כלפי ישראל, הדברים צריכים להיאמר באופן מוסמך, חד-משמעי ופומבי. שכן, עדיין טרייה בויכוחנו אספקת הטנקים האמריקנים לירדן בראשית שנות ה-60, כאשר ירדן התחייבה שהטנקים לא יחצו את נהר הירדן ולא יופעלו נגד ישראל. אך משנוצרה הודמנות סביבתית, ירדן השתמשה בטנקים אלה כדי לתקוף את ישראל במלחמת ששת הימים, ב-1967. כלי פרובוקציה כלשהי מצד ישראל.

ידידנו האמריקנים ניסו להסביר זאת לירדן ואף הציעו, כספקי הנשק הנדרש, שירדן תצהיר על מדיניות של אי-לוחמה. התוצאה היתה מאכזבת. במקום שירדן תצהיר על מדיניות של non-belligerency, של אי-לוחמה, היא הצהירה על non-belligerency environment, על אי-לוחמה סביבתית. כלומר, אי-לוחמה איננה מדיניות אלא סביבתיות. במקום להכריז על התחייבות מפורשת לעתיד, ניתנה התייחסות לתחזית מזג האוויר.

התחמקות של ירדן מלהכריז על מדיניות אי-לוחמה מותרת אותה למעשה עם מדיניות מוצהרת של מצב לוחמה נגד ישראל ומצב של אי-לוחמה נגד סוריה. במצב כזה ישראל אינה יכולה לראות בתוספת הנשק תרומה לתנופת השלום, אלא פיתוי נוסף להימנע מפרישה ממדיניות הלוחמה, וישראל שוללת הספקת נשק זה.

ארצות-הברית התרשמה שירדן מתקרבת לנוכחות למשאומתן ישיר. אך בארצות-הברית התפרסמו השלבים המוצעים על-ידי ירדן למשאומתן. השאלה היא לא רק האם שלבים אלה מקובלים עליו — וזהו שאלה לגיטימית בפני עצמה — אלא אם אכן הם סוללים דרך לתהליך של שלום.

מה הציעה ירדן? שלב ראשון — שיחות בין משלחת ירדנית-פלשתינית ובין משלחת אמריקנית בראשותו של מר ריצ'רד מרפי ברכת-יעמון. החלק הפלשתיני, אני מצטט את הנוסח הירדני, "בשלב זה יכלול פלשתינים שאינם פעילים באש"ף". בשלב השני אמור ראש אש"ף להכיר בהחלטות 242 ו-338, וברזמנית אמורה ארצות-הברית להודיע על נכונותה לנהל שיחות עם משלחת ירדנית-פלשתינית, כאשר החלק הפלשתיני יהיה מורכב מאנשי אש"ף. השלב השלישי אמור לחייב את ארצות-הברית לנהל שיחות עם משלחת ירדנית-פלשתינית כדי להכין ועידה בין-לאומית. ורק אז אמור להגיע השלב הרביעי — ועידה בין-לאומית.

אדוני היושב-ראש, השלב הראשון נועד ליצור מחויבות אמריקנית כלפי משלחת ירדנית-פלשתינית ולהכיר חלקית באש"ף. וזה כאשר אש"ף מוסיף לדגול באמנה הפלשתינית, דוחה החלטות 242 ו-338, מסרב להכיר בישראל ולנהל את משאומתן, וכאשר הוא מוסיף לפעול כאן ועכשיו בדרך של טרור. התוצאה של שלב זה עלולה להיות חיזוק אש"ף, שריוקא תולשתו הביאה אותו לרכב-עמון, והשלמה עם מדיניות הסיור של אש"ף, שתוכל לעבור אז את הדלת האמריקנית הנעולה ברגע זה.

בשלב השני אמור ראש אש"ף, לדברי הידנים, להכיר בהחלטות 242 ו-338, ואז על ארצות-הברית להכיר הכרה מלאה באש"ף, אף-על-פי שאש"ף לא יכיר בישראל, לא יפסיק

למעשה הגיעו מצרים וישראל למסקנה מרכזית וחשובה, והיא, שמן הראוי ליישב את כל הבעיות כעת ובעונה אחת, עלידי קליעת סל משותף שיקלוט לתוכו את כל הדברים הטעונים הסכמה.

ברצוני לפנות מעל במה זו לנשיא מצרים ולבני עמו, ולומר להם דברים מלב אל לב. השלום בין מצרים לבין ישראל, שלנשיא מובאק חלק בו, הוא קרן האור הגדולה ביותר שזרחה בשמי המזרח התיכון בשנים האחרונות. אנו התחייבנו, גם המצרים וגם אנחנו, לפעול למען טיפוח הישג זה לא רק כהישג העומד בפני עצמו אלא גם כמהלך שיביא להמשך תהליך השלום באזור כולו.

התחייבנו לפעול, כדי שהאסטרטגיה של השלום תגבר על האסטרטגיה הטרדיציונלית של המלחמה. לא חיפשנו שלום נפרד אלא שלום כולל ועלינו לחזור כדי להשיג מטרה זו. ועל כן, דווקא משום כך, על מצרים ועל ישראל להוכיח לכל עמי המזרח התיכון שהשלום בינינו הוא מפעל שהצלחתו ושיש בכותו לאפשר לנו לטפל באורח קונסטרוקטיבי בבעיות הצצות מדי פעם בפעם. יישוב הבעיות בינינו אינו אפוא רק בגדר תרומה לעבר, אלא גם בגדר תרומה לעתיד. זו לא רק תרומה ליחסי מצרים-ישראל אלא גם תרומה להמשך תנופת השלום.

חמישית — אנו מציעים משאומתן לשלום שיושטת על ארבעה עקרונות: משאומתן בין שווים ובתנאים של שוויון; משאומתן ישיר; משאומתן בלי תנאים מוקדמים; משאומתן עם הצדדים המעוניינים בשלום ולא עם הצדדים המעוניינים בהמשך הסכסוך.

שישית — כדי להשיג מטרות אלה מציעה ישראל את השלבים האלה: שלב ראשון — המשך השיחות של נציגי ארצות-הברית עם ישראל יחד עם ירדן, מצרים ונציגים פלשתינים שאינם חברי אש"ף; שלב שני — הקמת צוות מצומצם ירדני-פלשתיני וישראלי, שיכין סדריוס לוועידה ירדנית-פלשתינית-ישראלית, בהשתתפות ארצות-הברית; שלב שלישי — גיוס תמיכתן של החברות הקבועות במועצת הביטחון במשאומתן ישיר בין ירדן ומשלחת פלשתינית לבין ישראל. בלי שהן תתחייבנה מראש לתמוך בעמדת אחד הצדדים; שלב רביעי — מינוי נציגים פלשתינים אותנטיים מהשטחים, שייצגו את עמדות התושבים ויהיו מקובלים על דעת הצדדים כולם; שלב חמישי — כינוס ועידת-פתיחה, בתוך שלושה חודשים, במקום שיוסכם עליו, בארצות-הברית או באירופה או במזרח-התיכון.

אני סבור שניתן לומר לידידנו מעבר לים ולשכנינו מעבר לנהר, שלמרות כל המכשולים והקשיים שבדרך, ישראל מאמינה שאפשר להגיע למשאומתן ישיר, שהמשאומתן הזה עשוי להניב פירות, ושישראל מוכנה לתרום רבות כדי להקדימו ככל האפשר.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

ב. לקריאה ראשונה מטעם חברי הכנסת — הצעת חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 4), התשמ"ה — 1985, מאת חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב;

ג. לריזן מוקדם — הצעת חוק הגליל, התשמ"ה — 1985, והצעת חוק המים (אספקה וגבייה), התשמ"ה — 1985 — מאת חבר הכנסת אהרן נתמאס.

עוד הונחו מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא החומרים המסוכנים.

העקרונות המשותפת. כרסוס בעמדה זו עלול לעצור את התהליך ולהפוך את ההישג על פיו.

ארצות-הברית נענתה לשלב הראשון, ואילו לגבי הכרה באש"ף רק על סמך קבלתו את ההחלטות 242 ו-338. לגבי תביעתו בזכות ההגדרה העצמית נשארה ארצות-הברית, לפי מה שמסרה לנו, נאמנה לעמדותיה הקודמות. כמונו היא שוללת ועידה בין-לאומית ועומדת על קיום משאומתן ישיר.

הויכוח בינינו הוא אפוא על שלושה נושאים עקרוניים: קיום פגישה מוקדמת עם משלחת ירדנית-פלשתינית; הרכב המשלחת הזאת; הספקת נשק לירדן כמקדמה מיידית, אף-על-פי שידור נמנעת, אפילו לדברי ארצות-הברית, מלהכריז על מדיניות של אי-לחמה.

ישראל איננה מסתפקת בביקורת על העמדות שנקטה ירדן או על ההצעות האמריקניות. ישראל גם פועלת ומציעה הצעות שיביאו להיווצרות שינוי אמיתי שיקרב את השלום באזורנו. ומהי התוכנית הישראלית?

ראשית — ישראל משלימה בימים אלה את פרישתה מאדמת לבנון ומהפוליטיקה הלבנונית. בעולם הערבי נפוצו שמועות כאילו ישראל נושאת את עיניה לשטחים מאדמת לבנון, או למים מנהרית לבנון, או לנחלים מהפוליטיקה הלבנונית. כל השמועות הללו הופרכו עכשיו לעין כול. יציאת צה"ל מלבנון איננה רק מסיימת את נוכחותנו בלבנון, אלא גם שמה קץ לחשדות השוא שנוכחות זו עוררה.

לא אמל סילק את צה"ל מלבנון. ממשלת ישראל החליטה על כך, שכן ממילא ישראל לא התכוונה להישאר דרך קבע בלבנון — ואני מציע לנבייה ברי שלא לשכוח, שהטורר מלבנון הביא את ישראל ללבנון, ולא להיפך.

שנית — ממשלת האחדות הלאומית התחייבה שלא להחיל שינוי בריבונות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. יתר על כן, היא התחייבה, והיא מחויבת, להציע אוטונומיה מרחיקה לכת, כלומר אוטונומיה מלאה לתושבי השטחים האלה. והיא הבטיחה, ככתוב בהסכמי קמפ-דייוויד, שערכי יהודה, שומרון וחבל-עזה ישתופו בקביעת עתידם.

שלישית — הממשלה נקטה מדיניות משלה לגבי איכות החיים בשטחים ולגבי ההתנהלויות. מדיניות זו מביאה בחשבון לא רק את זכויותיה של ישראל, אלא גם את הרגשותיהם של תושבי השטחים.

רביעית — חודש הדילוג עם מצרים, לאחר קיפאון של כמה שנים, שרים ושלחים משני הצדדים מבקרים בקהיר ובירושלים, ופתחנו בסדרת מגעים, כדי ליישב את הנושאים השונים במחלוקת ולחמם את מה שהיה קריר שלום קר.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. אני מודה מאוד לראש הממשלה.

הודעה למוזכיר הכנסת.

מוזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

א. לקריאה ראשונה מטעם הממשלה — הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985;

ד. הודעת יושב־ראש ועדת הכנסת

מיקאל רייסר (יד"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב־ראש, הנני מבקש למסור לכנסת את ההודעה הזאת:

בישיבת הכנסת מיום ט"ז בסיוון התשמ"ה, 5 ביוני 1985, הוחלט להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעת חוק רשת שנייה מסחרית בטלוויזיה, התשמ"ה — 1985 — מאת חברי הכנסת פנחס גולדשטיין ומיכה רייסר.

ועדת הכנסת החליטה בישיבתה היום להעביר את הדיון בהצעת החוק הנ"ל לוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת הכספים, בראשותו של חבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

היו"ר ש' הלל:

הודעה ליושב־ראש ועדת הכנסת.

ויקטור שם־טוב (מפ"ם):

אי־אפשר, זה לא הוגן שאחרי הודעת ראש הממשלה תימסרנה הודעות.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת ויקטור שם־טוב, זה לטובת העניין, שהחברה ינסו להתארגן.

ויקטור שם־טוב (מפ"ם):

— — —

היו"ר ש' הלל:

בבקשה, יושב־ראש ועדת הכנסת, מסור את ההודעה ער שחברי הכנסת יגמרו להתארגן.

ה. הודעה מדינית מפי ראש הממשלה

ויקטור שם־טוב (מפ"ם):
מעניין, הממשלה הזאת, שהיא ענק פרלמנטרי, שמאחוריה 97 חברי כנסת, מאבדת את עשתונותיה בכל מקרה שמסתמנת אפשרות כלשהי לפתיחת התהליך המדיני. הממשלה, שהימין והשמאל משתתפים בה, לא יודעת מימינה ומשמאלה כאשר מסתמן סיכוי לחידוש התהליך המדיני.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אבל מה הסיכוי בזה?

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת כהנא, אולי תשב — — —

ויקטור שם־טוב (מפ"ם):

בכל פעם, גם בעבר הלא־רחוק — — —

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני רק שואל אותו.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת כהנא, פעם אחת ודי.

ויקטור שם־טוב (מפ"ם):

— — — כשמתגלה שיש סיכוי לפתיחת התהליך המדיני, לחץ הדם של הממשלה האנמית הזאת עולה, ומתחילים הסחרחורת, סיבובי הראש, ומתחילות תגובות היסטוריות במאה קולות. אזכיר לכם: לפני כמה חודשים, על דבר פשוט כנסיעת השר ויצמן לקהיר כדי לבדוק אפשרות של חידוש התהליך המדיני עם מצרים, היה כמעט משבר ממשלתי. היו דרושות שלוש הצבעות בממשלה בנושא הזה. לפני חמישה חודשים התקיימה ברמת־עמון המועצה הלאומית של אש"ף ונאם בה המלך חוסיין. הוא אמר לממשלת ישראל: הבה נפתח משא־ומתן לשלום על בסיס העיקרון — אדמה תמורת שלום. דרך אגב, אותו כנס ואותו נאום התחיל התהליך שהביא לאיגרת של שולץ. כיצד הגיבה אז הממשלה? — בהיסטריה.

האיגרת של שולץ הפעילה מייד רפלקסים "חרטומיים" בממשלה כולה. נתחיל עם ראש הממשלה: אדוני ראש הממשלה, שמעתי את הנאום שלך. אני מוכרח לומר, שגרמת אמירה לכל מי שציפה ממך לא למלים שהן קוסמטיקה ולהצהרות כלליות אלא לחשובה חיובית קונקרטית, מעודדת פתיחת תהליך מדיני, חשובה חיובית על כמה דברים הכלולים באיגרת של גורג' שולץ. הנאום שלך היה למעשה קבלת הווסט

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדיון על הודעתו של ראש הממשלה. ועדת הכנסת הקצתה שעהיים לדיון. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר הכנסת ויקטור שם־טוב. ואחריו — לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

ויקטור שם־טוב (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, משהו קרה בשבוע האחרון. ראש הממשלה קיבל איגרת ממזכיר המדינה האמריקני ג'ורג' שולץ, ובאיגרת הזאת הסתמן סיכוי לחידוש התהליך המדיני. התקשורות עסקה בשאלה, האם ראש הממשלה הופתע מקבלת האיגרת של מזכיר המדינה. אני רוצה להניח שלא. עיתונאים כותבים שדיווח לו על כמה מהמהלכים של המלך חוסיין ואולי הוא אף הסכים לחלק מהם. שאלו גם, האם הממשלה כממשלה הופתעה מקבלת האיגרת. אני סבור שכן. הממשלה הזאת, ראש הממשלה בכבודו ובעצמו, שר החוץ בכבודו ובעצמו ושרים שונים בממשלה, הזאת הסבירו לנו רק לפני חודשים מספר, שלא צפוי שום משא־ומתן על השלום בשנתיים הקרובות ולא צפויה שום תזווה רצינית בתהליך השלום.

אמרתי שאצל נשיא ארצות־הברית, גם לאחר שנבחר שנית, המזרח־התיכון נמצא בעדיפות נמוכה ביותר. אמרתי שארצות־הברית איננה מתכוונת ליזום תהליכים מדיניים, שמוסקבה עסוקה בבעיות שלה, שאש"ף קיבל מכה קשה וכמעט נשבר, שהמלך חוסיין נחון בצרות שלו והעולם הערבי מחולק. אמרתי שלא צפויה התפתחות מדינית משמעותית.

אני רוצה להזכיר לכם, שלא אחר אלא שר הקליטה יעקב צור, באותם חודשים שהתקיימה המועצה הלאומית של אש"ף, אמר דברים ברורים ביותר: הממשלה הזאת לא קמה אלא כדי לפתור את הבעיות הכלכליות של מדינת ישראל ולא כדי לקדם את התהליך המדיני.

והנה, הגיעה האיגרת של שולץ, והיא נפלה כהפתעה על שולחן הממשלה. אבל, חברי הכנסת, עניין זה אינו חשוב, זה באמת דבר שולי אם הממשלה הזאת הופתעה אם לא. הרבר החשוב הוא כיצד מגיבה ממשלת ישראל על מהלך אמריקני־ירדני שיש בו סיכוי לפתיחת התהליך המדיני.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אשרי המאמין.

שר החוץ שמיר דחה את ההצעה על הסף. זאת אומרת, אפילו חכיר ברית-המועצות במדינת ישראל ותחדש את היחסים עמה, אפילו היא תתיר עלייה חופשית ליהודי ברית-המועצות, אפילו היא תסכים להפסיק לספק נשק לכל מדינה ערבית במזרח התיכון ואפילו תצהיר בהחלטות שהיא תהיה קונסטרוקטיבית, לא ניתן לה להשתתף בתהליך השלום. איזה עניין ישראלי יש לתת תשובה נואלת כזאת בעניין חשוב? רק מי שאיננו מעוניין, בשום מקרה, שחיה תווה מדינית, מדבר כך.

בעניין השתתפות אנשי אש"ף במשלחת הירדנית הפלשתינית: ראש הממשלה, הרי אנחנו מדברים על הסכמי קמפ-דייוויד, בקמפ-דייוויד, מי שהיה אז ראש ממשלת ישראל, מנחם בגין, אמר בעניין המשלחת הפלשתינית, שלא נברוק בציניותיהם.

מרים גלוריה-עסה (הליכוד):
זה החלק השני של המשפט.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):
את מסכימה לחלק הראשון?

מרים גלוריה-עסה (הליכוד):
החלק הראשון: לא נציג, לא דובר ולא — — — של אש"ף.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):
"לא נברוק בציניותיהם".

מיכאל איתן (הליכוד):
כי אין להם ציניות.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):
אני יודע שעכשיו אתם מתחמקים מזה, אבל זה לא יעזור, זה כתוב.

משה דיין אמר בקמפ-דייוויד: לא נבקש תעודות זהות.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
ספק אם הוא אמר, זאת על דעת הממשלה.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):
ספק אם אמר זאת על דעת הממשלה? אבל בגין אמרת את מה שאמר על דעת הממשלה.

ואתם עכשיו בורקים בציניות ועדיין אתם חוזרים על האיזולת הפוליטית, שלעולם לא נדבר עם אש"ף.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
אתה רוצה נציגי אש"ף?

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):
אתם לא אומרים באילו תנאים אפשר לדבר עם אש"ף, כי הוא האויב שלנו. אתם אומרים: נדבר עם פלשתינים שאינם אש"ף. אני רוצה לומר לכם, רבותי חברי הכנסת, אדוני ראש הממשלה, ואתה חייב לדעת את זאת: רוב הפלשתינים רואים באש"ף את נציגם, גם אם — — —

עודי לנדאו (הליכוד):
אתם רואים בהם — — —

היוז"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, כדי שלא תהיינה כל אי-הבנות — אני מתכוון להרשות קריאה ביניים קצרה אחת, שתיים. לא ארשה להפוך את הוויכוח הזה — — —

של אותו חלק בממשלה — שאתה עומד בראשה — שכולם כל סיכוי לפתיחת תהליך מדיני ועל כל דבר אומר מיד: לאו.

שר החוץ היה, כרגיל, הראשון שהגיב ואמר שהאיגרת של שר החוץ האמריקני והמהלך הירדני-האש"פי הזה אינם אלא "תרגיל". שר הביטחון יצחק רבין חזר מארצות-הברית וחזק, לצערי הרב, את ההודעה של שמיר ואמר: תרגיל. השר דוד לוי אמר: זה תרגיל מסוכן. שמעתי שסגן שר החוץ מר רוני מילוא אמר בתוך-לארץ, ברוב פקחותו: זה תרגיל מסוכן ומתוחכם. ומתחילים הלאווים.

מהו התרגיל הזה, אדוני ראש הממשלה? אני קורא מהאיגרת של מוכיר המדינה שולץ, והוא הרי — גם אתה אמרת — מייצג את המדינה הידידותית ביותר למדינת ישראל, ארצות-הברית של אמריקה. מה הוא כתב לך? — "ביקור מלך ירדן והצהרותיו מהווים צעד חשוב קדימה בתהליך השלום. לדעתנו מחויב המלך להתקדם בדחיפות למשאומתן ישיר עם ישראל. הצהרות המלך בדבר משאומתן ישיר עם ישראל ותמיכת אש"ף בהצהרות אלה הן מרחיקות-לכת מעבר למה שמנהיג ערבי הכריז אי-פעם כפומבי. מלך ירדן הביע את נכונותו למשאומתן לשלום על בסיס החלטת מועצת הביטחון של האו"ם 242 ו-338. המלך הרגיש, כי עיקר עניינו בהקמת קונפדרציה ירדנית-פלשתינית ולא במדינה פלשתינית נפרדת. אנו רואים בהצהרות המלך תוססין ובאישורין על-ידי הוועד הפועל של אש"ף התפתחות משמעותית". הוזה תרגיל אמריקני-ירדני-מצרי-אש"פי אנטי-ישראלי?

אין אתה משיב על ההצעות האלה. אדוני ראש הממשלה? שמעתי בטלוויזיה את תגובתו של ראש אמ"ן על המהלך המדיני — ראש אמ"ן, לא נציג האופוזיציה. ראש אמ"ן אמר בטלוויזיה, ואני מצטט: "יש שינוי מהותי בהתפתחויות בעולם הערבי". "והתוצאה" — אומר ראש אמ"ן — "תלריה בתגובה הישראלית". זה השתמע מהנאום שלך כאן? הלא אתה בשבי הווטו של הממשלה ואתה לא מעז לומר לכנסת את מה שאמר ראש אמ"ן בעניין זה.

התחילו הלאווים. הגדיל לעשות שר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה והמיועד לראשות הממשלה על-פי הסכם הרוטציה, בדרך כלל, רק שומע שמיר שיש אפשרות לפתיחת התהליך המדיני למשאומתן של שלום, הוא קורא לנו מיד לדרת למקלטים, סכנה, אור אדום, לצלצל בפעמונים — יש סיכוי כלשהו לפתיחת התהליך המדיני.

הכית הלבן — נדמה לי, נשיא ארצות-הברית — אמר בקשר לשיתופה של ברית-המועצות בתהליך השלום, שהוא לא מאמין שזה דרוש, אבל זה אפשרי בחמישה תנאים. הוא לא דחה את זה על הסף, הוא אמר: תנאי ראשון — ברית-המועצות צריכה לחדש את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל; תנאי שני — ברית-המועצות צריכה לתת חופש יציאה מוחלט ליהודי ברית-המועצות; תנאי שלישי, שימו לב — ברית-המועצות חייבת להסכים להפסיק לספק נשק לאזור; לא פחות ולא יותר.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
מה רע?

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):
אני לא אומר שזה רע.

התנאי הרביעי — ברית-המועצות צריכה להודיע שהיא תהיה ליד טוב, תהיה קונסטרוקטיבית. התנאי החמישי כבר לא כל כך חשוב.

בכורך למשאומתן על בסיס 242 ו-338, ואם ערפאת יבוא אתך על אותו בסיס ויכיר בזכות קיומה של מדינת ישראל, נפתח מייד משאומתן.

יהושע מצא (הליכוד):
מה היא 242, אתה מוכן להבהיר?

יקטור שטייט (מפ"ם):
אינני מדבר אתך עכשיו, אתה נגד 242, אתה נגד תווה מדינית, אני מדבר אליך, אל ראש הממשלה, שבמצע שלו כתוב: יש לנהל משאומתן על בסיס 242 ו-338.

יהושע מצא (הליכוד):
ראש הממשלה מייצג גם אותי.

יאיר צבן (מפ"ם):
זאת הבעיה, שלא נגרמה לך שום איינעמיות מדבריו.

יקטור שטייט (מפ"ם):
ראש הממשלה חייב היה לומר לחוסיין היום מעל במה זו: אני מומין אותך מייד לדבר, לנהל משאומתן, על פתרון הבעיה הפלשתינית על בסיס של מסגרת קונפדרטיבית ירדנית-פלשתינית. אתה יכול לבוא על בסיס זה עם ערפאת — תבוא, אני אשב אתך. זה נקרא לומר את המלה הנכונה ברגע הנכון, ולא להתחמק, וראש הממשלה, לצערי הרב, התחמק ממתי תשובה.

תשובת הממשלה היא, לצערי, שלילית בהחלט. ואינני יודע, ירדני וחברי שמעון פרס, אינני יודע להעריך האם הסיכוי שבמהלך הירדני-פלשתיני החדש הוא סיכוי גדול והוא יתגשם. אינני יודע. אבל, המחדל של ממשלת ישראל, שהיא לא עורדה אותו, מזכיר לי מחדלים אחרים. ואיש לא יאמר לי היום, שלא היה אפשר למנוע את מלחמת יום הכיפורים. זה יכול להיפתך למחדל היסטורי, שעליו תוטל האחריות לו.

לכן, אני קורא לממשלת ישראל לשקול מחדש את תגובתה, לעודד את המהלך, לא לבלום אותו, ואתה, ראש הממשלה, חייב להעריך את אינטוס השלום על-פני האינטרס של המשך קיומה של ממשלה כושלת ומשוחקת זו.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת יקטור שטייט. רשות הדיבור לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ואחריו — לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין חילוקי דעות ואפשר לומר שיש הסכמה כוללת, שארצות-הברית היא ידידתה ובעלת-בריתה הגדולה של מדינת ישראל. קשה לתאר את עמידתה של ישראל בלי עזרתה של ארצות-הברית. עם זאת, חייב אני לומר, שידירות זו איננה תד-סטרית. אוסיף ואומר, שיש ישראל זקוקה לארצות-הברית בה במידה שארצות-הברית נעזרת על-ידי ישראל, שהרי ישראל מגינה על האינטרסים של העולם המערבי הדמוקרטי באגן הים-התיכון. אירן של העבר הלא-רחוק, מצרים של היום ושל אתמול, ירדן ומדינות אחרות אינן בעלות-ברית, ואהבתן תלויה בדבר. יקבלו — ישחפו פעולה: לא יקבלו — יפזלו לעבר מדינות ברית-יוזשה ולעבר מדינות אחרות.

יש לארצות-הברית חשבון כולל כרוך מאוד בעזרתה לישראל. ועזרה זו, אף שהיא גדולה יחסית, הרי באופן פרופורציונלי ההשקעה בה היא מזערית, אם נשווה אותה להשקעות האמריקניות בהחזקת צבאות נאט"ו באירופה.

עוד לנדאו (הליכוד):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת לנדאו, אני מבקש להקפיד — כאשר היושב-ראש מדבר, אנא, הקשיבו. אני אומר בצורה מפורשת: הערת כיניים אחת, שתי הערות קצרות — באות בחשבון. לא ארשה הפרעות מתמשכות. חבר הכנסת וירשובסקי, הדברים מכוונים גם אליך. אני פשוט רוצה שלא תהיינה איי-הבנות. אני מתכוון להקפיד היום הקפדת יתר, שלא תהיינה כאן התפרעויות. בבקשה, חבר הכנסת שטייט.

יקטור שטייט (מפ"ם):

חברי הכנסת, לא תמצאו ערבי פלשתיני אחד, אפילו בשטחים, שישכים להיכנס למשאומתן במשלחת ירדנית-פלשתינית, בלי לומר שהוא מדבר בהסכמת אש"ף ובשמו — לא אליאס פרג', לא ראש עיריית עזה לשעבר, לא איש מחברון, כל מי שיכוא, יכוא ויאמר: אני מדבר בשם אש"ף ובהסכמתו, ובאמת, הוא ידבר רק אם ערפאת יתן לו לדבר. לכן, ממילא תיתנו את הלגיטימציה לאש"ף.

זו איווולט לומר שאתם רוצים לנהל משאומתן על שלום, ואומרים: בשום מקרה לא נדבר עם אנשי אש"ף. אפילו אם שמעולם לא עסק בטרור, ואינו שייך לזרוע הצבאית של אש"ף, אלא הוא חבר המועצה הלאומית שלו, אתם אומרים: נבדוק בציציותיו.

מבחינה זו, אדוני ראש הממשלה, הממשלה שלך מחמירה לעומת דברי בגין בקמפ-דייוויד. אתם אומרים: עם אש"ף לא נדבר. כי אנשי אש"ף לא נבחרו בצורה דמוקרטית. וכי מה, זה עניינו? האם יש מנהיג ערבי אחד שנבחר באופן דמוקרטי? רק אז נאחזו נדבר אתו? עם אש"ף לא נדבר, כי הוא לא נבחר באופן דמוקרטי? וחוסין נבחר באופן דמוקרטי?

כמה זמן תטמנו את ראשכם כחול? מצד אחד אתם רוצים תהליך מדיני, ומצד שני — אין עם מי לדבר?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

קריאה:

בגין דיבר עם סאדאת.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, במפורש, אני מתכוון למה שאמרתי בתחילה, ואני מציע לאפשר לקיים את הדיון בצורה מסודרת. הערה קצרה, בבקשה. ויכוחים — בחוץ.

יקטור שטייט (מפ"ם):

חברי הכנסת, אני רוצה לשאול שאלה, ייתכן שהיא חישמע פרובוקטיבית, אבל אני שואל אותה בכנות: כיצד היתה מגיבה ממשלה נורמלית, לא ממשלה משוחקת, על האיגרת של שולץ ועל המהלך הירדני-האש"פי?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אותו דבר.

יקטור שטייט (מפ"ם):

כיצד היא היתה מגיבה? אתם אומרים שזה "תרגיל"? ממשלה נורמלית היתה מעמידה במבחן את ירדן ואת ערפאת ואת האמריקנים ומחזירה את הכדור למגרש שלהם. אתה מדבר בשם אש"ף, ואומר שאש"ף מוכן להיכנס למשאומתן על בסיס ההחלטות 242 ו-338 — אדוני ראש הממשלה, היום מעל במה זו היית צריך לומר לחוסיין: אני מומין אותך מחר

בסופו של דבר, באינטרסים של ארצות-הברית? ישראל לא תקיים משאומתן עם אש"ף ולא עם אנשי המועצה הפלשתינית העליונה. כל לחץ של ארצות-הברית בנושא זה יהיה בניגוד גמור להסכמים חתומים בינינו לבין ארצות-הברית, שנחתמו בספטמבר 1975. ואותו הרי לימדו שהסכמים בעל-פה, קל וחומר הסכמים בכתב, צריך לקיים. הבסיס לכל משאומתן בינינו לבין ירדן והפלשתינים, צריך להיות הסכמי קמפ-דייוויד, וארצות-הברית, מצרים וישראל חתומים עליהם. הסכמים אלה אין בלחם ואין זולתם, וככל שיבינו זאת הכול בהקדם, כן ייטב לכולנו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התבשרנו על מכירת נשק אמריקני מתוחכם לירדן. מדובר בטילי "הוק" משופרים ובמטוסי F-20. את ה"תרגיל" הזה עשתה לנו ארצות-הברית, הידידה שלנו, כבר פעמים מספר. אך גם ידידנו במחלקת המדינה חייבים להבין, שיש גבול ליכולת שלנו לעמוד במכירות נשק אלה. ירדן נמצאת במצב מלחמה מוצהר עם ישראל. אין לה כל חשש מאויבות אחרות באזור. ועם כל איה-הסכמה הקיימת בין ירדן ואש"ף לבין סוריה, נושאת דגל הפן-ערבים, אין כל חשש להתקפה טורית, לובית או אירנית על ירדן. אולי סוף סוף יסברו את אוזנינו אלה המוכרים נשק התקפי לירדן, היש בכך היגיון, היש בכך תוחלת, אלא אם באה המכירה הזאת כדי לסייע לירדן במגמות התקפיות ולמנוע פזילה שלה לעבר הנשק הסובייטי.

מכירת נשק התקפי אמריקני לירדן היא סכנה וסיכון לישראל, ועל ישראל לגייס את דעת הקהל בארצות-הברית. אפילו נרגזו בכך את אנשי הבית הלבן, כי יש דברים שאינן יכול לעמוד. מנגד כאשר הם מתרחשים, חברי הכנסת, "ספספסו" — אני מבקש סליחה על המלה הצברית — בנושא ביקור הנשיא רייגן בביטבורג, כאשר לא הרמנו קול צעקה גדולה ולא הוצענו יותר מכפי שהוצענו. בעולם זה אין הערכה למי ששוחקים, אפילו בין ידידים, אסור שמקרה זה יחזור היום. אסור לישראל לשחק, היא חייבת לומר את דברה ולהגיב, כאשר מדובר בנושאים מהותיים ועקרוניים הנוגעים לעצם קיומה וביטחונה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, צדק ראש הממשלה, לשלום יש מחיר, אולם אין להיענות לכל תרגיל או לכל רעיון ביחסי ציבור, שמטרתו להגיע להתקרבות של אש"ף אל ארצות-הברית, כי את המחיר תשלם ישראל ולשלום לא נגיע בדרך זו. הדרך לשלום עוברת אך ורק דרך הסכמי קמפ-דייוויד.

אסיים, אדוני היושב-ראש, בציטוט משפטים מספר מדבריו של הנשיא רייגן בתחילת ספטמבר 1982. וכך אמר הנשיא רייגן: הסכם קמפ-דייוויד נשאר היסוד למדיניותנו, נוסחו מספק לכל הצדדים את מרחב התמרון שהם זקוקים לו למען משאומתן מוצלח.

הנשיא רייגן צריך לזכור, שאנחנו זוכרים את הדברים שהוא אמר: הדרך לשלום היא אך ורק דרך הסכמי קמפ-דייוויד.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין. רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון באפשרות של פתיחת משאומתן עם ירדן מתנהל בימים שחילי צה"ל עוזבים את לבנון, לאחר שלוש שנים של מלחמה ארוכה

אולם, לעתים אתה מרגיש הרגשה משונה — במרכאות, או שלא במרכאות — בקשר למערכת היחסים שבין הידידות הגדולות ארצות-הברית וישראל. ידוע ומקובל שהאינטרסים של שתי מדינות אלו אינם זהים תמיד בנושאים שונים. אולם, מהלכים חריגניים והכתבת רעיונות יש בהם הרבה יותר מפגיעה ביחסים.

בימים האחרונים התבשרנו על שני נושאים שאותם יוזמת ובהם פועלת ארצות-הברית, וזאת כלי הסכמתה ובניגוד לדעתה של מדינת ישראל. אם יאמר משהו מחברי הכנסת, שידע משהו על ניסיונות ארצות-הברית להביא להידברות בין ירדן והפלשתינים ובין ישראל, לא יטעה. אבל, הצורה והשיטה של ההכתבה, הורדת דיקטט, רחוקה מהנורמה של ידידות. אמירה באוזניה של ארצות-הברית מפי חוסיין ויאסר ערפאת, בדבר מפגש משותף עם ישראל וקודם לכן עם ארצות-הברית — אמירה שעדיין לא יצאה מפיהם אל אמצעי התקשורת — והדחיפה החזקה שדוחפת ארצות-הברית לקראת מפגש כזה, צריכים להיעצר על-ידי ישראל, ומיד.

אני מוכן להניח, שאם אכן נאמרו הדברים — ואני מסב את תשומת לבכם, חברי הכנסת, שיש הבדל מהותי בעולם הערבי ככלל, ואצל חוסיין וערפאת בפרט, בין אמירות בתוך לארץ לבין אמירות בירדן, בין ויאין לאמצעי התקשורת ובין נאום בוועידות ערביות ופלשתיניות —

עבד-אלוהב וראושה (המערך):

אנחנו מדברים על הסכמים, לא על אמירות.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

— — — הרי שיש בהם מן החידוש הבלתי-מהותי, אבל חידוש.

הגיע הזמן שכולנו נבין, שעם כל הכמיהה שלנו לשלום והרצון שלנו לחיות באזורנו בהבנה ובשלווה, אין זה תלוי רק בנו. יעדיו של אש"ף לא השתנו. האמנה הפלשתינית שרירה וקיימת. אין כל הסכמה ורצון לקבל את זכות קיומה של מדינת ישראל, על אחת כמה וכמה שלום עם ישראל, שהוא בניגוד מוחלט למטרותיו של אש"ף.

אם כן, מדוע הן התעוררות? מדוע רוח חרשה מפעמת בדברי חוסיין וערפאת? — רצונם הוא להתקרב לארצות-הברית. יש לומר בלי כחל ובלי טרק: היעד הוא ארצות-הברית והכרתה באש"ף, וזאת בלבד, ובשיטת ה"סלמי" — השיטה הנקוטה בידי חוסיין וערפאת, ובעזרת ה"נאיביות" של משהו כממשל האמריקני, לצערי הרב, יש סיכוי סביר שאש"ף ישיג את מטרותיו.

דובר על מטרייה בין-לאומית להידברות ולמשאומתן. מי יהיה במטרייה הזאת, חברי הכנסת? ברית-המועצות, שאיננה מקיימת יחסים עם ישראל? את זאת אנחנו צריכים לומר, ולהתנגד לכך בכל דרך שהיא.

אומר כאן דבר במאמר מוסגר. ישראל חייבת לעשות כל מאמץ כדי להתקרב לברית-המועצות. יש לנו אינטרס גדול ביחסים עם ברית-המועצות. אני יודע שאין הדבר תלוי רק בנו. אולם כל מאמץ כדאי, כל מאמץ חייב להיעשות, כדי להתקרב לאחת הגדולות שבארצות תבל, ברית-המועצות.

יש לי טענה קשה לארצות-הברית, הידידה הטובה. האם אין מבינים אנשי הבית הלבן ומחלקת המדינה שהם הורסים כמו ייחיה את האמון הקיים בין ישראל לבין ארצות-הברית? האם אין צורך לכבד הסכמים חתומים? האם השיטה של נגיסה בעמדות ישראל פלח אחר פלח, פרוסה אחר פרוסה, לא תפגע.

מלחמת ששת הימים, עוד מעט עשרים שנה, ולעת עתה לא חידשה אותם, לא רק עמדתה עוינת את ישראל, אלא קיימת סכנה שגם יתר המדינות יתחרו ביניהן ברכישת האהדה של מדינות ערב על חשבון מדינת ישראל — דבר שיכול להשפיע על עמדתה של ארצות-הברית הידועות והאוהדות.

שנית, הרכב הנציגות הפלשתינית שתשתתף במשלחת המשותפת עם ירדן — זה הקו האדום השני שצריך להדריך את ממשלת ישראל. אין להסכים בשום פנים ואופן, שבמשלחת ישתתפו נציגים מוכרים ורשמיים של אש"ף, וזה כל זמן שהארגון לא ייסוג מעמדתו ולא יבטל את האמנה הפלשתינית, יודיע על הכרתו במדינת ישראל ויפסיק את מעשי החבלה והטרור בישראל ונגד מוסדות ואישים ישראלים בחוץ-לארץ.

ראש הממשלה ש' פרס:

ויהודים.

שושנה ארבלי-אלמזליני (המערך):

ושלישית, יש לעשות הכול ולהיאבק שלא תהיינה שיחות מוקדמות בין ארצות-הברית לבין משלחת ירדנית-פלשתינית, בטרם התחלת משאומתן, כי צעד זה נועד ליצור מחויבות אמריקנית של הכרה חלקית באש"ף, וזאת בלי שעשה צעד כלשהו בהכרה במדינת ישראל ובנסיגה מעמדותיו המוצהרות. צעד זה עומד כסתירה לעמדותיה הקודמות של ארצות-הברית, שהיא לא תשב עם אש"ף ולא תכיר בו בטרם הוא הכיר במדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, הנוכחות המתנהל באמצעי התקשורת, במפלגות ובציבוריות הישראלית מאז פרסום איגרתו של מר שולץ הבליט פעם נוספת שקיימות שלוש קונצפציות בהתייחסות לאפשרות של הסכם שלום עם ירדן ופתרון הכעיה הפלשתינית. כל מי שטוען שבזיכוח זה קיימות רק שתי גישות, טועה ומטעה. קונצפציה אחת דוגלת בחזרה לגבולות 1967. השנייה דוגלת במדיניות של אף פעל. השלישית — זו האופציה של הפשרה הטריטוריאלית.

נוכחנו פעם נוספת שהמטיפים לחזרה לגבולות 1967 אין להם לבטים והיסוסים והם מוכנים לראות בהצעת המלך חוסיין בסיס רצוי לפתיחת משאומתן. בהכרזותיהם גם הפעם, כמו בעבר, הם מחלישים את עמדת מדינת ישראל לפני המשאומתן, ויחלישו את כוח העמידה של ישראל בעת ניהול המשאומתן. הלהיטות של פוליטיקאים מסוימים להיענות בלב חפץ לכל הזמנה להיפגש עם נציגי אש"ף החלישה ומחלישה את הסיכוי לנהל משאומתן עם ירדן על בסיס תנאים שיבטיחו למדינת ישראל ביטחון וגבולות כניהגנה וימנעו הקמת מדינה פלשתינית.

העמדה של רוב העם בישראל ונציגותו בכנסת היתה מאוחדת שלושות הלאומים: לא לחזרה לגבולות 1967, לא למדינה פלשתינית ולא למשאומתן עם אש"ף. שלושות הלאומים הללו מהווים את הקונסנזוס הלאומי.

עם זאת, אנו מוכנים לנהל משאומתן על בסיס של פשרה טריטוריאלית על-פי תוכנית אלון, בלי ציור מפות, כאשר הקו המנחה הוא שהירדן הוא גבול ביטחון ונכונות לויתור על שטחים צפופי אוכלוסייה ערבית וצירופם לירדן.

אנו מביעים נכונות לשיתוף נציגים פלשתינים במשלחת עם ירדן, אך בתנאי שאלה לא יהיו נציגים רשמיים של אש"ף, אישים הידועים ומוכרים ככאלה. אנו מוכנים להשתתפותם של נציגים פלשתינים מהשטחים שאינם משתייכים לאש"ף, אינם מייצגים אותו ואינם מדברים בשמו.

ועקובה מדם. כהודמנות זאת רצוני לכרך את ראש הממשלה, את שר הביטחון ואת הממשלה כולה על ההחלטה לסגת מלבנון. להחזיר את צה"ל הכיתה ולעשות את הסידורים הדרושים כדי להבטיח את ביטחונם של יישובי הצפון. זהו הישג מרשים והוא ראוי לציון ולהערכה. זהו אחד היעדים שממשלת האחדות הלאומית הציבה לעצמה, והיא אכן הגשימה אותו.

היעד השני הוא משאומתן עם ירדן. הכרזתו של מלך ירדן בעת ביקורו בארצות-הברית על נכונותו לפתוח במשאומתן ישיר עם ישראל, בשיתוף עם נציגים פלשתינים, ורצונו להקמת קונפדרציה ירדנית-פלשתינית בין ירדן לבין הפלשתינים בשטחים, תוך הדגשה שההצעות האלה הן על דעת אש"ף — זהו חידוש הטומן בתוכו סיכוי אך גם סיכון.

חשיבותה של ההכרזה היא בכך, שלראשונה מכריז מלך ירדן בגלוי על הסתלקות מן הרעיון של הקמת מדינה פלשתינית עצמאית ביהודה ובשומרון ועל נכונות לנהל משאומתן על בסיס החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338. עם זאת, אסור לנו להתעלם מהתנאים שמלך ירדן מעמיד להתחלת ההידברות ומן העובדה שלאחר הכרזתו הושמעו הכחשות והשגות מצד מנהיגים של אש"ף; גם שתיקתו של ערפאת נמשכת, דבר המעמיד סימן שאלה על עצם היותו של המלך חוסיין מוסמך להכריז את הכרזתו גם בשם הנציגות המוסמכת של אש"ף. על זאת, חבר הכנסת ויקטור שמיטוב, לא ענית, ולכן לא התייחסת. אין די בכך שהמלך חוסיין אמר מה שאמר, היכן ההצעות וההכרזות של אש"ף, ושל הנציג המוסמך שלו, על הסתלקות מכל האמנות וההצהרות שלהם בדבר חוסר הכרה במדינת ישראל? לכך לא התייחסת. היית זהיר מאוד מכדי לחזור על הדברים וליחס אותם לאש"ף ולמנהיגות של אש"ף.

כבוד היושב-ראש, איגרתו של שר החוץ האמריקני מחייבת התייחסות מחודשת לבעיית-המשאומתן האפשרי והרצוי עם ממלכת ירדן, ולגבי הקווים האדומים שאנו מציבים לעצמנו, שאין לעבור אותם בשום פנים ואופן לפני פתיחת המשאומתן. הצבת קווים אדומים לעצמנו בטרם התחלת המשאומתן אינה עומדת כנציגות העמדה העקבית שנקטנו בהציענו לממלכת ירדן משאומתן בלא תנאים מוקדמים.

ומה הם הקווים האדומים שלנו? כראש ובראשונה התנגדות לכל ניסיון לכרוך את המשאומתן בשלב כלשהו בהסכמה שהמשאומתן יתנהל בפורום בין-לאומי, בוועידה בין-לאומית או איך שיקראו לזה, בהשתתפות ברית-המועצות. יש לנו ניסיון מר, חבר הכנסת שמיטוב, עם ועידות בין-לאומיות כאלה, שדנו בענייני המזרח התיכון.

ויקטור שמיטוב (מפ"ם):
בוועידת ז'נבה לא היה לנו ניסיון מר. הגיעו להסכם הפרדה. והמערך הלך לוועידה.

שושנה ארבלי-אלמזליני (המערך):
אם הניסיון ההוא כל כך הצליח, חבר הכנסת שמיטוב, אינני יודעת למה לא המשיכו בו. יכלו להמשיך בו. הא ראייה שלא המשיכו.

ויקטור שמיטוב (מפ"ם):
הוא פתח תהליך.

שושנה ארבלי-אלמזליני (המערך):
חבר הכנסת, כל משאומתן שתנהל בפורום בין-לאומי יפעל נגד האינטרסים של מדינת ישראל. לא רק ברית-המועצות, שניתקה אתנו את קשריה הדיפלומטיים מאז

התחיל אצל שרי המערך, שסובלים מקצרת פוליטית, מלהיטות להגיע היום להישג כלשהו.

לפני שאדבר על התוכן, אני רוצה לפנות אליך, אדוני ראש הממשלה. נושא העיתוי הוא אחד האלמנטים החשובים ביותר במדיניות. אני שואלת אותך: אפילו אתה, שמייצג תנועה שמוכנה ללכת לפשרות, מוכנה ללכת לווייתורים — ואיני רוצה לדבר עכשיו על הווייתורים — האם בעיתוי כזה, מדינה שמצויה בבעיות כלכליות ובבעיות מורליות כאלה, יכולה לשבת ולנהל משאומתן בלי שהיא בעצם תשכב? האם היא יכולה להגיד לא? מה זה, משאומתן? — זה מאבק על מדינת ישראל. אפילו לדידך, שאתה מוכן להגיע לשלום אפילו אם זה יעלה בווייתורים כאלה או כאלה, היום תשלם פי כמה יותר ממה שאתה רוצה לשלם. האם זה העיתוי להליכה למשאומתן?

באשר לתוכן — ולפני התוכן לצורה, כי לא צריך אפילו להגיע לתוכן כדי לראות שפה הכול רוצים לרמות את הכול. ניסוחים מעורפלים, מגומגמים. אדוני ראש הממשלה, גם בנושא האוטונומיה אתה כבר מודיע להם — ואתה חייבת את זה לליכוד — שבצעם אתה הולך לאוטונומיה, אבל זה כאילו אוטונומיה, כי מייד אחרי שנעבור את המחסום הזה, אנחנו נהיה פתוחים לכל משאומתן.

הכול מרמים את הכול. כל כך מרמים, וכבר אף אחד לא יודע בעצם האם הוא משקר את עצמו. כבר מתחילים להאמין בשקר של עצמם. יש בלבול בין טקטיקה ובין מהות.

ערפאת אמר בריאיון ב־1984, שהוא מוכן לקבל היום כל פיסת קרקע, אחת או שתיים, ואחר כך, לכשירחיב, הוא יתקדם הלאה. אבל גם החכמים שלנו, שאומרים שזה טקטיקה, לא יגידו לא. אם זה ייכשל — ייכשל, זה לא באשמתנו.

מהי ההשפעה כלפי פנים, אדוני ראש הממשלה? האם אינך מביא בחשבון שבני הנוער אינם יודעים טקטיקות מה הן, הם מקבלים את זה כמקור?

לפני שאנע במהות, ברצוני להעיר שתי הערות על דמגוגיה. יכול להיות שאתה מאמין כזה, אבל בעיני זו דמגוגיה לומר: אני לא רוצה לומר "לא" לשלום. מי רוצה לומר "לא" לשלום? אומרים "לא" לתשלום הזה בשביל השלום. אין איש בבית הזה וכעם הזה שיגיד "לא" לשלום. מדברים על התשלום. מלבד זה, האם אתה לא אומר עכשיו כל מיני לאוויים, "לא" לאש"ף כזה ו"לא" לאש"ף כזה, עם כל הערפולים, הניסוחים וכו'? אתה אומר גם "כן" וגם "לא", כמו שאומרים.

אמנן לין (המערך):

על מה הוא אמר "כן"?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

ובכן, אתה אומר ש"כן" הוא לא אמר.

הערה אחרת — מוכנים לשלם בשטחים תמורת שלום. קוראים לחלקי מולדת שטחים, הופכים לסוחר קרקעות, ואז קל מאוד לסחור בהם. אם זה שטח, הרי מה זה משנה עוד קילומטר אחד או פחות קילומטר אחד. אבל אם אתה אומר חלקי מולדת תמורת שלום — אם צריך, העם יוצא למלחמה בשביל מולדת. לא קוראים לחברון מולדת, קוראים לה שטח; לשכם קוראים שטח, לירושלים המזרחית, לבית אל, לשיילה ולענתות קוראים שטח, ונותנים שטחים תמורת שלום. אבל אלה הן רק שתי הערות בקשר לנוסח.

אני טוענת, שאת הנורמה הזאת, של שטחי ארץ-ישראל תמורת שלום קבע, להוותנו קבע מנחם בגין. אומרים שמר בגין

אדוני היושב-ראש, התמיכה והאהדה שלהן זכו הצעות המלך חוסיין בקרב חוגי השלטון בארצות-הברית חייבות להראי את ממשלת ישראל ואת כולנו. הרמזים מצד ארצות-הברית על רצונה, שבתרם משאומתן ישיר בין ישראל לבין ירדן חתקים הידידות עם משלחת ירדנית-פלשתינית, שבה יהיו נציגים של אש"ף, מנוגדים להתחייבות של ארצות-הברית שניתנה במזכר ההבנה עם ארצות-הברית ב־1975, שבו נאמר שהיא לא תכיר באש"ף ולא תנהל משאומתן עמו כל עוד לא יכירי על שינוי עמדתו וכיכיר בישראל.

אסור להקל ראש בצעד זה של ארצות-הברית ובצוונה להידידות מוקדמת להכנת הקרקע והרקע להחלטה המשאומתן. קיימת סכנה שבהידברות מוקדמת זו עלולה ארצות-הברית להתחייב לווייתורים מסוימים על חשבון ישראל. שישמשו בסיס למשאומתן, אם וכאשר הוא יפתח.

אדוני היושב-ראש, יש לראות בהכרזתו של מלך ירדן על הקמת קונפדרציה ירדנית-פלשתינית ועל נכונותו לבדוק את האפשרויות לניהול משאומתן ישיר עם ישראל, הישג פוליטי של ממשלת האחדות הלאומית. אני רוצה לקוות שגישתו של מלך ירדן היא ביטוי לראייה מפותחת של התמורות שחלו בעולם הערבי בשנים האחרונות. ייתכן שההסכמה האילמת של אש"ף היא תוצאה של אויבן כוחו בלבנון והפירוד והמחלוקת הקיימים בין מרכיביו. ייתכן שזאת גם תוצאה של לחץ המופעל עליידי מנהיגים ועסקנים ביהודה ובשומרון, שהגיעו לידי הכרה שאין מנוס מפתרון הבעיה בדרכי שלום.

לצערי הרב, עלינו לדעת שיש סכנה שיופעל לחץ כבד על מדינת ישראל מצד ארצות-הברית ללכת לווייתורים מרחיקים לכת, ויש לחסן את העם לעמוד מול לחצים אלה שיופעלו מצד יריבים וירידים גם יחד.

ולחבר הכנסת יקטור שם-טוב אני רוצה לומר: אנו כמחים לשלום, ואין מי שרוצה בשלום יותר מאתנו. שאיפתנו היא שלום עם מדינות ערב, וכראשונה עם ירדן, שאתה יש לנו הגבול הארוך ביותר, המפותל ביותר והמסוכן ביותר, ובמקביל לכך גם גשרים פתוחים והבנה אילמת בחתומים רבים. אך אין להסכים לפתיחת משאומתן לשלום בכל מחיר ובכל תנאי. ושמחתי לשמוע היום את ראש הממשלה אומר בשם הממשלה דברים כרוזים, מה הם הקווים האדומים שאותם אין לעבור, שעל ממשלת ישראל לעמוד עליהם ולהבטיח את האינטרסים החיוניים של מדינת ישראל.

לדעתי, טוב שפתיחת המשאומתן עם ירדן, כמידה שייצוצו התנאים לכך — ואני מקווה שייצוצו — תיעשה תוך הסכמה רחבה בעם ובממשלה הנשענת על הצלחתי של הכנסת, וככל שהבסיס רחב יותר, כך הסיכויים להצלחתו של המשאומתן טובים יותר. על אף כל החששות והספקות יש לעשות את כל שאפשר, כדי לאפשר פתיחת משאומתן, אך בלי לעבור את הקווים האדומים.

היז'ר ש' הלל:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת אבנר חי שאקי. אם הוא לא יהיה — ידבר אחריה חבר הכנסת מיכאל איתן.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסתף לא התחיל בבית הלכן, הסתף התחיל בבית הזה, ואולי גם בחלק מספסלי המערך, שהם "קצת כהיריון" עם אש"ף כבר זמן רב. הסתף

נלחמת בנו היום. היא לא תילחם בנו לעולם? אנחנו יודעים שהיה הסכם בין אירן לעירק, שתי מדינות מוסלמיות, ואחרי כמה זמן "אויס" הסכם. אנחנו נבקר ברב־עמון? אין שם פירמידות שבשכילן כדאי לשלם מחיר של מולדת. יהיה סחר עם ירדן?

היו"ר ש' הלל:

מה חסר לפטרה?

גאולה כהן (התחיה־צמח):

היום יש סחר לא רשמי עם ירדן יותר מאשר יש סחר רשמי עם מצרים. שגריר ירדני? — נו, טוב, על הקוקטייל הזה עם עוד שגריר אחד נותר ודאי.

מה התועלת לדבר עם אש"ף? חבר הכנסת שם־טוב אמר: נעמיד את ערפאת במבחן. זה נשמע הגיוני מאוד. כואו נעמיד את ערפאת במבחן. נגיד שהוא יעמוד בו. ומה עם ג'יבריל? מה עם חוואתמה?

אליהו בן־אלישר (הליכוד):

נעמיד אותם פעם אחת בפני עוכדה, מה יש?

גאולה כהן (התחיה־צמח):

מה עם חבש? יתר על כן, הם יפעלו מבסיס קרוב, המצוי לצד מדינת ישראל, והוא לא יוכל למנוע כעדם. הוא יגיד: מה אני יכול לעשות? גם אם הוא יישבע במוחמד שהוא לא יפר את ההסכם, האם מדינה כזאת תוכל להתקיים מבחינה גיאוגרפית, דמוגרפית וכלכלית, בלי להתפשט? אחת יכול להגיד שהיא תתפשט לעבר־ירדן? — לא. היא תתפשט לעבר ישראל.

אבל, לעומת החוועלת הביטחונית, שהיא אפסית, כואו נראה מהו הנזק. קודם כול, יש הנזק הביטחוני המיידי של אובדן שליטה על אזור שממנו יכולים לשבש לנו את כל החיים האזרחיים בכל מקום במדינת ישראל, ועל זה לא צריך להרחיב את הדיבור. מה יגידו על אופציה גרעינית? שמעתי את שלמה אהרנסון אומר: אבל יש לנו אופציה גרעינית. עכשיו אני רוצה לראות מי הם באמת השוליים המטורפים שמדברים על אופציה גרעינית, ושעל כל מחבל הם יורקו פצצה גרעינית.

אבל נניח שהוא לא ייעצה בסיס לטורו. יום אחד הוא יכול לעשות פירוק כולל. אחד הוא מכניס צבא. האם נוכל לעמוד מול עוצמה כזאת בלי לשלם מחיר אימים? והעיקר, מהו הנזק הלאומי? — ניתוק מדינת ישראל, זו שבקו הירוק, משורשיה ההיסטוריים. זה יהפוך את ישיבתנו בקו הירוק למין פעולה אופורטוניסטית. אנחנו נוכל אזי באמת בכל הלב למנוע ירידה? נוכל אזי בכל הלב לדבר על עלייה? לתבוע עלייה? מלכד זה, יהיה כאן חיוק הטענה של הערכים שארץ־ישראל שלהם. יש ריב על הארץ הזאת. זה לא רק מי שידיו מגואלות בדם; אם הוא יחץ את הידיים ויכואו כיימים נקיות בלי דם, האתן לידים האלה את יהודה ושומרון?

יש דבר נוסף, החיזוק הזה אצלם וההחלשה אצלנו — כי הצבא שלנו צוער על מוטיבציה, זה דבר ידוע, לא צריך לדבר על כך. מוטיבציה לא גדלה על עצים, היא נובעת מהשורשים ההיסטוריים שאותם עקרו.

ראש הממשלה ש' פרס:

לפני מלחמת ששת הימים לצה"ל לא היתה מוטיבציה?

גאולה כהן (התחיה־צמח):

יש הבדל גדול — טוב שאתה מעיר על כך — אם אנחנו עוד לא הגענו או שמרצונו אנחנו מוותרים על זכויותינו. יש הבדל עצום. תלמד זאת מבן־גוריון רבן. ב־1947 הוא אמר:

נמצא היום במצב שהוא נמצא בו בגלל לכנון. איני מאמינה בזה. הוא במצב הזה בגלל ימית. בגלל עקירת עיר מארץ־ישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):

על־פי תפיסתו של מנחם בגין, סיני וימית לא היו מעולם חלק מארץ־ישראל.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

זה לא נכון. ימית היתה חלק מארץ־ישראל והוא קבע את מושבו בנאות־סיני, כי הוא אמר: אני הולך לשבת בארץ־ישראל. אל תלמד אותי מה זה ארץ־ישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם הלכת פעם עם הסמל של בית־ר, סיני מעולם לא היה שם.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת איתן, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

גם הגולן לא היה שם, אז מה?

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת איתן, אני קורא אותך לסדר פעם שנייה. קראתי אותך לסדר פעם שנייה. אני לא ארשה להפר את הסדר.

ראש הממשלה ש' פרס:

זה לא הוגן שאתה מפרע, יש להם ויכוח מעניין.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

גם אתך.

היו"ר ש' הלל:

הוויכוח מעניין, אבל הוא לא יתנהל בצורה מופרעת. יש לו רשות דיבור.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

הוויכוח אתם הוא על העבר, והם יצרו באמת תקדים בכל הנורמות הפסולות האלה. אבל הוויכוח עכשיו הוא אתך, אדוני ראש הממשלה. ואני אומרת לך, שתקדים ימית לא יחזור. הוא גם לא ייגמר לעולם, אם מישו מעלה בדעתו שהוא ייגמר כמו ב־ימית. אינני יודעת איך הוא ייגמר, אבל ודאי שהוא לא ייגמר בצורה כזאת: תקדים ימית לא יחזור.

ראש הממשלה ש' פרס:

על מה את מדברת?

גאולה כהן (התחיה־צמח):

אמרתי שהעיתוי הזה הוא גרוע. מבחינת התחיה — והיא תחיית הציונות — ולדעתנו מבחינתו של כל ציוני, כל עיתוי למשא־ויתמן על יהודה ושומרון הוא גרוע. עם חוססין אפשר לדבר על עבר־הירדן. אפשר לדבר על שלום תמורת שלום ואפשר לדבר על פרויקטים משותפים. עם אש"ף אין מה לדבר על יהודה ושומרון. אני מקבלת שכל פלשתיני הוא אש"ף. ועודקים אלה שאומרים זאת. לכן גם אינני רוצה לדבר עם פלשתינים על יהודה ושומרון. הליכוד עוד מתחמם לאור התקווה שהוא ידבר עם פלשתינים על אוטונומיה. אולי, הרי יש לו איזו נוסחה. אבל אין לדבר על יהודה ושומרון עם פלשתינים כאלה ולא עם אש"ף כזה. לדעתי, זאת צריכה להיות התפיסה של תחיית הציונות.

אני רוצה לשאול את אלה שחושבים, שההסכם עם ירדן יביא איזו תועלת למדינת ישראל: כוא ננתח, איזו תועלת זה יביא למדינת ישראל? ירדן לא תילחם בנו מחר? — היא גם לא

היור"ר ש' הלל:
- חברת הכנסת גאולה כהן, כלי פרסומת לעיתונים. אבקשן לסיים.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
במקרה הזכרתי אותו ואת העיתונאים שלו.

אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לומר לך דבר אישי. למרות כל הדברים שחלקתי עליהם, תמיד היתה איוו הרגשה של מה שקוראים "אמונה בחזון". טיפ טיפה של חזון — כשאין לנו הרבה, די גם בטיפ-טיפה. היום, אינני מרגישה אותה, לא אני אישית — הבעיה איננה אישית, אלא אחרת. החזון איננו.

אמרתי קודם שצה"ל צועד על מוטיבציה. גם העם הזה בסופו של דבר לא צועד קדימה על קיבתו. לא, הוא רוצה כסף, הוא רוצה משכורת, הוא רוצה עוד דברים. בסופו של דבר, הוא יצעד קדימה רק על כנפי אמונה, לרוח ומוטיבציה. אם הוא יצעד קדימה על קיבתו ובגלל הסיוע האמריקני, ובגלל שאנחנו איננו יכולים להגיד "לא", הוא יצעד לאחור.

נכון, אם לא תהיה לנו הנהגה שתדע מה הגבולות, מהו כוח הסבל של העם, ומה הוא מוכן להקריב — אני מודאגת באמת.

היור"ר ש' הלל:
תודה לחברת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנר חי שאקי, ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל איתן.

אבנר חי שאקי (חיות רחית לאומית):
אדוני היושב-ראש, אדוני ראש הממשלה, כנסת נכבדה, כראש ובראשונה אני רוצה להודות לך, אדוני ראש הממשלה, על נאומך היום, שביטא בלי צל של ספק ומעבר לכל הביקורת, שכבר הוטחה וחוטח במהלך היום הזה, את רצונו של רוב העם בישראל, ואני מאמין שגם את רצונו של רוב העם היהודי בעולם. המכתב הזה, התשובה הזו, כללו "הן" חד-משמעי לשלום. אמירת "הן" לשלום היתה המדינית המוצהרת והמקוימת של העם, של הכנסות ושל הממשלות של ישראל מיום קיומה של המדינה הזאת.

הושטת יד לשלום לעם הערבי, לעמים השכנים, כבר קיימת במגילת העצמאות. אין עם שוחר שלום בעולם כולו כמו העם היהודי וכמו העם היהודי בישראל. אין יד המושטת לשלום מתוך כוונות אמת, כדי המושטת לשלום מיהודי ישראל לערביי הסביבה כולה. יד נדחתה ונדחתה בשיטחיות מפני שאין רצון לשלום במחנה הערבי.

למרבה צערי, ולצעד כולנו, אין דבריו של המלך חוסיין אפילו משפט אחד שאפשר לפרשו כהושטת יד לשלום לישראל. שר החוץ האמריקני מוצא דבריו של המלך חוסיין צעד קדימה לשלום. למרבה הפלא המלך הזה צועד מאז עלותו לשלטון לקראת שלום עם ישראל, וכשאתה מסתכל בו, אחרי כל צעדי הוא קופא במקום. הוא מעולם לא התכוון ברצינות לשלום אמת עם ישראל.

צריך שאחת ולתמיד נשתחרר מן התסביך הנורא כאילו אנו צריכים להוכיח לעצמנו, לערבים, לידינו ולאוויבנו בעולם. לאלה שמדברים על שלום, שאנו חפצי שלום. האומנם, העם שהביא לעולם את מושג השלום, שברכת היום-יום שלו היא שלום, שהוא מברך את השבת שלו בשלום, שהדרגה העליונה של חכמיו היא אהבת השלום, שהאיש הגדול ביותר מן הגדולים בו הוא אהרן הכהן, כי הוא דרך שלום — אנו

בסדר, אני מוכן לחלוקה, אבל כעוד מאה שנים נשנה את הגבולות. הוא מעולם לא היה מוכן לוותר. אם תהיה היום מדינה פלשתינית — אני לא אוהבת לומר "לעולם" בפוליטיקה, אבל זה לא יכול להשתנות מחר, זאת יכולה להיות בכייה לדורות —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בתוך שלושה חודשים הוא נסוג מסיני על-פי רמזו של

גאולה כהן (התחיה-צמח):
הבטחתי לך שאני אשמע אותך, ואני רוצה לשמוע אותך.

— — —
שלא לדבר על הנזק למעמדנו בעולם. לא יהיו הרבה קופצים. לא כלכלית ולא מדינית. על מדינה בנסיגה, על מדינה מוחשת.

אדוני היושב-ראש, וכך אנחנו מגיעים לארצות-הברית ידידתנו. אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לומר לך, שכולנו מדברים על הידידות המסורתית בינינו. כולנו יודעים שיש גם עיונות מסורתית בבית הלכן, אצל חלקים שם, שהתחילה בימי מלחמת העצמאות, עם האמברגו, המשיכה אחר כך במלחמת יום הכיפורים, כאשר עצרו אותנו, וגם בלבנון, עם תוכנית רייגן וכו'. אבל, גם לנו שגיאה מסורתית. למה אנחנו מוותרים לארצות-הברית? — מפני שהיא ידידתנו. מה קורה? — אנחנו מוותרים לה, מפני שהיא ידידתנו. כאשר אנחנו מוותרים — אנחנו נחלשים עוד. כאשר אנחנו נחלשים, היא ידידותית יותר כלפי אלה שחוזקים מאתנו. כמו ירינו אנחנו מקצצים את המניעים שלה לידידות אתנו. אנחנו מוותרים לה מפני שהיא ידידה ומשום שאנחנו מוותרים, היא פחות ופחות ידידה.

אסיים בשני דברים. ברור לנו היום שארצות-הברית נסוגה ומפירה הסכם שלה. גם היא מדברת בלב ובל על קמפ-דייוויד ועל אוטונומיה. ידוע שיש לה כל כך הרבה אופציות נוספות, ובצדק, לדעתי, האופציה של קמפ-דייוויד אינה קיימת. ובעניין האוטונומיה — אם הליכוד לא ייכנס למלכוד שאתה והמערך מכינים לו: כואו נתחיל ביחד, אחר כך ייפדו וריכנו. אחר כך לא תהיה אופציה להיפרד. אם הליכוד יתחיל — הוא ימשיך להתדרדר, ואזי הוא יצא קירח מכאן ומכאן, גם האחריות להסתכלה על ראשו, וגם האחריות להפסקה, כאילו הנה כמעט היה שלום, ותראו מי הפריע לעם ישראל. גם האחריות על כך תהיה על ראשו. אני מקווה שהוא לא ייכנס למלכוד הזה בגלל עקרוןותי. שמעתי את שר החוץ אומר בלונדון שלא יהיה שום ויתור טריטוריאלי.

לכן, לפני שנדבר על מטרייה בין-לאומית, שממנה אנחנו היחידים שנצא רטובים, ולא מגשם — צדקה האסוציאציה של רבין, שאמר שהמטרייה מוכיחה לו את צ'מברלין ואת מינכן. הוא אמר זאת בארצות-הברית. אנחנו צריכים מטרייה לאומית. פנימית שלנו, מכאן. אני מקווה ויותר מזה שהיא אכן קיימת בעם.

אדוני ראש הממשלה, יש נתק חמור בינך לבין העם, אם אתה חושב שהעם יקבל זאת. ברוך השם, אנחנו כבר לא רואים את האופוריה של שיכרון ושל עיוורון, שליוותה את הסכם סאדאת ואת היוזמה ההיא. כבר אין אופוריה, מי שנכווה כרותחין — נוהר בצוננין. יש נתק. העם לא קורא את עיתון "הארץ", או כמה עיתונאים בעיתון "הארץ", ומחליט מה דעתו. הוא פשוט לא קורא את העיתון הזה. אנחנו, הפוליטיקאים, קוראים. אנחנו חושבים שאומנם זאת דעת כל

שבח וייס (המערך):

זה לא חמדי כך. אוקראינה ובלורוסיה הן קונפדרציה.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

זה אפשרי כאשר מדינות מתפקדות כמדינות תרבותיות, לא כאשר ארגון עושה את כל מה שהוא יכול כדי להפגין יום יום שהוא ותרבות הם שני עולמות, ושהם לא מתכוונים להיפגש זה עם זה עד שסנטימטר אחרון של הארץ הוא יימצא תחת שלטונם, לרבות ירדן עצמה.

היו"ר ש' הלל:

בעצם אין כל קונפדרציה אחרת.

עבד-אללה בדאוושה (המערך):

ב־242 אין מדברים על אוטונומיה — — —

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

ב־242, ידידי, וכאן אני פונה אליך, מדובר על "פליטים פלשתינים". אין זכר ב־242 למדינה פלשתינית. על בסיס של פליטים אני מוכן לדון עמם על מעמדם.

היו"ר ש' הלל:

מאחר שאתה רוצה לדייק — הוא מדבר על פליטים ולא מזכיר "פליטים פלשתינים". פליטים זה גם פליטים יהודים וגם פליטים ערבים.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

נכון, אבל כאשר מדובר על יהודה ושומרון, כאשר מדובר על החזרה של פליטים, מתכוונים לפליטי ארץ-ישראל ההיסטורית. ופליטי ארץ-ישראל ההיסטורית הם אן ורק פלשתינים. לצורך זה הם לא "עם" ולא הוכרו כ"עם". יתירה מזאת, ממשלת האחדות הלאומית קבעה — — —

עבד-אללה בדאוושה (המערך):

— — —

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

הייתי עונה לו היה זמן. ממשלת האחדות הלאומית התחייבה לכמה דברים, ואני שמח שהיא עומדת בהם. היא התחייבה לכך שלא תוקם מדינה פלשתינית נוספת. אני שב ומפנה את תשומת לבו של כל מי שמתעקש שלא לראות זאת, כי בסעיף 12 לקווי היסוד מדובר על מדינה פלשתינית נוספת שלא תוקם. ויש משמעות משפטית ומעשית-פוליטית ממדרגה ראשונה למלה "נוספת", כי המשמעות שלה היא שירדן היא המדינה, הפלשתינית הקיימת — וזאת האמת המציאותית, הפוליטית וההיסטורית. רוב תושבי ירדן הם פלשתינים לשעבר ורוב אנשי האקדמיה, הפוליטיקה והתעשייה בירדן הם פלשתינים. הפלשתינים הגשימו את אישיותם הפוליטית ואת חלומם הפוליטי. את זהותם ואת ישותם ואת כל מאווייהם הפוליטיים בעצם קיומה של ירדן הפלשתינית כמדינה עצמאית.

יתירה מזאת, ממשלת האחדות הלאומית קבעה: "ישראל לא תישא ולא תיתן עם אש"ף". למרבה הצער, מרפי נפגש כמזרח-ירושלים עם אנשי אש"ף והתנצל בפניהם — הדבר פורסם ולא הוכחש מעולם — ואמר: "לצער, התנאי שלא לשאת ולתת עם אש"ף הוא מורשת קרטו. הממשל של רייגן לא מרוצה מזה. בדרישה אנהנו עושים זאת, אבל נעשה הכול לשכור את הלאו הזה". ובכן, את הלאו הזה של ממשלת ישראל, של כנסת ישראל, של עם ישראל, אין לשכור, כי אין משא-ומתן עם רוצחים, אין משא-ומתן עם אלה השוללים את עצם זכות קיומנו, אין משא-ומתן עם אלה הטוענים כי היהודים הם היחידים בעולם כולו שאינם זכאים למדינה שלהם, למולדת

צריכים להוכיח, ולהוסיף ולהוכיח, כי אנו חפצי שלום? אנו מרמים שעל-ידי הזכרת המלה שלום כמה פעמים ביום אנו נמצאים מקדמים אותו? — לא.

האמת היא שההצעות שהממשלה הזו מציעה והתשובה הכוללת במכתב ראש הממשלה למר שולץ יש בהן נכונות חד-משמעית לשלום. אבל אנו אומרים: לא עם האויב מספר אחד של מדינת ישראל — אש"ף. כאן המחלוקת העיקרית שלי עם האיגרת של ראש הממשלה, שאין אזכור של המועצה הלאומית הפלשתינית.

מי שלמד את המבנה של ארגוני הטרור ואת התשתית הפרלמנטרית, כביכול — אין יכולה המלה "פרלמנט" להימצא במחיצה אחת עם ארגון רצחני כמו אש"ף אפילו שנייה אחת. אבל מה שקרי פרלמנטרי, הבסיס הרחב ביותר, מורכב מחברים אשר קיבלו את אמנת השטנה הגזענית ביותר המוכרת כיום לאנושות כולה, ושמה "אמנת אש"ף".

האמנה הזאת אינה מכירה בזכותו של העם היהודי להחליט כעם בין העמים. האמנה הזאת שוללת מאתנו את זכותנו האלמנטרית להגדרה עצמית. אותם ישראלים המצויים באולם הזה ובארץ, המדברים על הגדרה עצמית לפלשתינים, שוכחים כי טרם נשמע נאום רשמי אחד, נאום מחייב אחד, של מנהיג פלשתיני אחד. המדבר על זכות ההגדרה העצמית של העם שחירותו נשללה ממנו יותר משנשללה מכל עם אחר בעולם. לכן, כאשר אנחנו באים לכרוך את האיגרת, אחת לאחת נבדוק את פרטיה, את הטוב שבה נקבל, את הרצון לקבל את תהליך השלום נקבל, את הרצון הטוב האמריקני לעזור לנו לקרב את השלום, נקבל — אבל לא כתנאים כפי שהם מופיעים לגבי המפגש בעתיד בין האמריקנים לירדנים-פלשתינים.

השאלה הראשונה היא: מדוע לא משא-ומתן ישיר? ישראל עמדה בתוקף על התנאי הזה, מפני שהיא רואה את עצמה, ובצדק, זכאית לקבוע בעצמה את גורלה במשא-ומתן עם שכניה. עד עצם היום הזה לא רק אש"ף שלל משא-ומתן ישיר, לא רק שאר מדינות ערב, חוץ ממצרים, שללו משא-ומתן ישיר, אלא אפילו מי שנקראו פלשתינים מתונים שללו זאת. אותן פלשתינים מתונים בתוך המועצה הלאומית הפלשתינית, היכול משהו בכנסת הזאת להצביע על אחד מכל חברי המועצה הזאת שקם וגיינה את כוונות הטרור, את הרצח, את שילוח ההכרה בזכותה של ישראל להחליט? וכל עוד אין העוז במנהיג ערבי פלשתיני אחד כזה לקום ולומר, כל עוד בכנסת הזאת אין העוז לרק"ח או לרשימה המתקדמת לעמוד על הבמה הזאת ולומר שהם מגנים את הטרור בכל לשון אפשרית, שבעיניהם הרצח הוא דבר נחשב, שהם מאמינים במשא-ומתן — כל זמן שדברים אלה אינם נשמעים במדינת ישראל, על אחת כמה וכמה שאין מקום, אין שחר ואין יסוד לטענה, שיש כוונות שלום בקרב הפלשתינים.

נקודה נוספת: מטרייה בין-לאומית. מטרייה בין-לאומית היא תחליף סמנטי לזעירה בין-לאומית. עייפנו מסמנטיקות. הכולל בין מדינה פלשתינית לבין קונפדרציה ירדנית-פלשתינית. תלמיד של שנה ראשונה במדעי המדינה יספר לכם, שקונפדרציה מורכבת ממדינות שכל אחת מהן יכולה לסגת מן הקונפדרציה כל אימת שתמצה. ואם היא לא תוכל לעשות זאת בדרכי שלום, היא תעשה זאת בדרכי מלחמה. האם עליידי קריאת הקשר העתידי הזה, שמכנים לנו, בין ירדן ובין הפלשתינים ביהודה ובשומרון, עליידי קריאת הגוף הזה בשם קונפדרציה ירווח לנו? ירווח לכיטחוננו? נכטיח את עתידנו? נמנע את אסונות הטרור והרצח הנורא של אש"ף ושל כל גורמיו?

היורד ש' הלל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת צחק פרץ.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, ממשלת ישראל שכיהלה כנראה, בקונצפציה שקובעת שיש לקרוא לחוסיין לנהל משאומתן לשלום. הקונצפציה הזאת כה חזקה, עד אשר הכול מקבלים אותה אקסיומטית ולא שואלים, האומנם הקונצפציה הזאת משרתת בחיוב את עם ישראל. וכדרך של קונצפציות רבות, הן כל כך חזקות לגבי מטפחיהן, עד אשר הם מאמינים בהן, אפילו כאשר המציאות טופחת על פניהם השכם והעבר. גם אז הם עם הקונצפציה, הקונצפציה לקרוא לחוסיין לנהל משאומתן לשלום.

אדוני ראש הממשלה, הבה נבחן את הקריאה הזאת לחוסיין לנהל משאומתן לשלום. אתה קורא לחוסיין? האם אני שמעתי, האם אני הבנתי שממשלת ישראל קוראת לחוסיין? לשם מה? אתה אומר: לשלום. אין שלום בין ישראל לירדן? אין שלום?

אמנון לין (המערך):
לא.

מיכאל איתן (הליכוד):

במזרח התיכון, חבר הכנסת לין, מערכת היחסים בין ישראל לבין ירדן היא מערכת יחסים — במושגים המזרח-תיכוניים — של שלום מלא. היא מערכת יחסים טובה יותר מאלה שבין ירדן לסוריה, והנה, ירדן מבקשת נשק ואומרת, שהוא יכול נגד סוריה ולא נגד ישראל. סוריה היא האויב. ישראל היא מדינה שאחיה חיים בשלום. מערכת היחסים בין ישראל לירדן טובה ממערכת היחסים, למשל, שבין מצרים ללוב, שבין עירק לאירן.

חיים רמון (המערך):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

את זה אתם יודעים. למה אתה מתקומם? את זה הרי אנחנו יודעים, אלה עובדות. יש מצב נתון מסוים, ואנחנו שואלים את עצמנו היום: מה הלאה? זאת השאלה שאנחנו שואלים את עצמנו היום. קוראים לחוסיין, לשם מה? להביא לכך שאני או אחר אחר נוכל לנסוע לרבת-עמון? אנחנו נוכל להסתדר גם בלי זה. אנו קוראים לחוסיין, אך בעצם אנו הולכים לנהל עם חוסיין משאומתן עקיף עם אש"ף. וחוסין הוא עלה התאנה של ממשלת ישראל, והכול יודעים את זה. הדברים כתובים וברורים.

יש שני טעמים שבגינם המשאומתן איננו עם חוסיין, אלא הוא למעשה משאומתן עם אש"ף: הראשון — נשוא הוויכוח. האם מזמינים את חוסיין לדבר אתו על רבת-עמון? מזמינים אותו לדבר על ערביי ארץ-ישראל, על יהודה ושומרון. הטעם השני, העובדה שראש הממשלה יודע אותה, שחוסיין לא עושה שום צעד בלי להיוועץ באש"ף תחילה. אם הפרטנר שאחזק קורא לו לדבר לא עושה שום צעד בלי להיוועץ תחילה עם אותו ערפאת וארגונו. עם מי בעצם מנהלים משאומתן?

ולמען אלה שעדיין לא השתכנעו וחושבים שאולי אני בודה דברים מלבי — אקרא אותה ציטטה בהסכם המוקדם שבין ערפאת והועד הפועל של אש"ף, לבין חוסיין, לאחר שחוסיין קיבל רשות לכוח ולדבר ולהציע אי-אלו דברים, שבהם נאמר במפורש, שהבעיה הקריטית ביותר שצריכה

משלהם, העם שנתן לעולם כולו את מושג הלאום, העם שנתן לעולם כולו את מושג הלאומיות במובנו הנעלה, התרבותי, הוא היחידי שאיננו מוכר כעם שווה-זכויות במשפחת העמים.

לכן, יש לברך על היוזמה, יש לברך על התשובה, אבל יש לעמוד בתוקף על כך שאש"ף זה לא דווקא השם אש"ף, אלא כל תחליף של אש"ף, כל שם סמנטי שווה-ערך לאש"ף. המבחן הוא אימוץ או שלילה של האמנה הפלשתינית. ואם נישאל, ואנחנו נשאלים, ומה אם יקום ערפאת מחר ויאמר "אני מתנער"? היהפוך כושי ערור וגמר חברבורותיו? מי שרצח 30 שנה, מי שהתגאה ברצח ילדים 30 שנה, מי שעד עצם היום הזה כל ארגוניו מתחרים זה בזה כאשר יש חטיפה של תינוק או נערה מי עשה את המעשה "המופלא" הזה, אלה אנשים למשאומתן? אלה שותפים? אלה פרטנרים שאפשר לדבר עמם, במובן של שיתוף פעולה, על עתיד הארץ?

ובכן, בעיניי הוא אין לי ספק שיש לומר לאמריקנים: עזרה מכס נקבל: קידום תהליך השלום הוא רצוננו יותר מרצונכם. כי אנו זקוקים לו יותר מכל עמי האזור — אבל לא על חשבון עתידנו, לא תוך סיכון ביטחוננו, לא תוך הריסת כל היש הנפלא שבנינו כאן. אם כן, כל מה שאנו צריכים לומר הוא, שהאגרת אין בה חידוש, שצדו של חוסיין אין בו כל חידוש, כל מה שנאמר כאן נאמר רק כדי להשיג אותו נשק מתוחכם. לכן, לא למטרייה הבין-לאומית, לא לנשק המתוחכם הזה, לא למגע עם אש"ף, כן והן — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
לא לשלום גם כן.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
כן גדול לשלום. אנחנו אבות השלום. העם היהודי לימד את העולם כולו את מושג השלום.

היורד ש' הלל:

חבר הכנסת שאקי, עתה אין עליך להתחיל בוויכוח אלא לסיים את נאומך. כבר עברת את הזמן.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב ראש, אני מסתכל בשעוני ואני עדיין מדבר פחות מכמה מקורמי.

התחלתי בשלום ואסיים בשלום.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

שלום שלום ואין שלום.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

אתה צודק, כי לא רוצים בו השכנים, כי אש"ף מונע אותו.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אתה לא רוצה אותו.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

אני רוצה בו לא פחות ממך, אבל אני רוצה בשלום-אמת ואני רוצה בשלום שיכתיב עלייה של מיליוני יהודים לכאן והתיישבות שלהם כאן. אני רוצה שלא יהיו קטירות, ושלא יהיו אסונות ביהודה ובשומרון. אני רוצה את מיושם זכויותי ההיסטוריות שם. אני עומד עליהן בגאווה. הזכות ההיסטורית היא זכות אמתית, אני רואה בה זכות היסטורית משפטית מוסרית מהמדרגה העליונה. זו התפיסה שחביא את שלום-האמת: או שלום-אמת או סטטוס-קו. כל דבר ביניים כיא אותנו למלחמה יותר מלשלום, ואנו בשלום רוצים.

פרטנר שיכול באמת ובתמים לייצג את הבעיה של ערביי ארץ-ישראל משני עברי הירדן.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
רביזיוניסטים.

מיכאל איתן (הליכוד):
נכון. תתפלא, יש לנו בתנועה, במפלגה, הרבה חברים ערכים שמאמינים בדרכנו.

במצב הברברים הנתון אנחנו צריכים לכוון את המדיניות שלנו כך, שלא נצטרך לנהל משאומתן עם חוסיין, אם הוא איננו מסוגל לעשות דבר שיוכל לחייב את ערביי ארץ-ישראל. כאשר אנחנו שומעים מחוסיין תביעות ליהודה ולשומרון, עלינו להשמיץ מולו את התביעות לגלעד ולמואב ולאדום. כאשר אנחנו נשמע מחוסיין תביעה על ירושלים, אנחנו נשמיע לו תביעה לרבת-עמון.

היו"ר ש' הלל:
להבדיל, לפחות.

מיכאל איתן (הליכוד):
אנחנו נתבע את רבת-עמון. איני רואה למדינת ישראל זכות פחותה לתביעת רבת-עמון מוכותו של המלך ההאשמי. שהוא בכלל זר פה באזור, לתבוע איזו זכות לגבי ירושלים.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
הוא פלשתיני.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
סבא שלו — — —

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
הוא האשמי מארץ-ישראל; פלשתיני.

היו"ר ש' הלל:
כבר דור שלישי.

מיכאל איתן (הליכוד):
לסיכום אני רוצה לומר, שארץ-ישראל משני עברי הירדן היא ארץ אחת. באנגלית שמה פלסטיין, בערבית פלשתיין, בעברית קוראים לה ארץ-ישראל. לחוסיין ההאשמי אין בה כל חלק ונחלה. אם הוא איננו מסוגל לסייע לערביי ארץ-ישראל ולעמוד מול ממשלת ישראל כשמאחוריו עומדים כל ערביי ארץ-ישראל, כשהוא יכול לדבר בשמם כלא צורך להיוועץ בגורמים נוספים — אנחנו צריכים לסייע לו לחזור לבית שלו, למקום שבו הוא אולי כן מקובל.

כאשר לשלום, אני רוצה לחזור על דבריו של זאב זיבטינסקי שאמר: בארץ-ישראל משני עברי הירדן יש מקום ליהודים, מקום לערבים, ומקום לשלום.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק פרץ, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק זיאת.

יצחק פרץ (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא העומד לפנינו היום מעורר שאלות, תמיהות, ספקות ונהייה אחר דרישות הלב גם יחד. על כן שומה עלינו בפעם זו לנהוג במשנה זהירות. כולנו מכירים את ההיסטוריה של השכנה ממזרח. אבות המדינה, לפני קום המדינה ולאחר מכן, שקדו רובם ככולם בחיפוש נתיבים לקשירת גורל שתי המדינות הצעירות במזרח התיכון. נקשרו קשרים גלויים וסמויים ואלה נתפרו ונפרמו

להיות המושא של המדיניות הישראלית, של הממשלה הישראלית, היא הזכות להגדרה עצמית של הפלשתינאים.

אני מצטט מחוך "Jordan Times", עמאן, מ"מ כפברואר. זה ציטוט של ההסכם בין חוסיין לערפאת. הם מסבירים מהי המשמעות של זכות ההגדרה העצמית. אני מזכיר שוב, שעל הבסיס הזה קיבל חוסיין סמכות בכלל להציע משהו, לבוא לדבר אתנו. ואנחנו נדבר על בסיס זה שפורסם בעולם, שממשלת ישראל יודעת אותו, שממשלת ארצות-הברית יודעת אותו.

הם אומרים: *Palestinians will exercise their inalienable right of self-determination when Jordanians and Palestinians will be able to do so within the context of the formation of the proposed confederated Arab state of Jordan and Palestine.*

זה הבסיס שעליפיו קיבל חוסיין מנדט לבוא ולנהל את המשאומתן. כולנו יודעים את זה, ובכל זאת אנחנו קוראים לחוסיין: כוא נדבר. זאת האמת, וזאת האמת הזאת צריך לומר. גם האמריקנים יודעים את זה. זו הקונצפציה, וזוגם המציאות. ואם זאת האמת, אנחנו צריכים לשאול את השאלה: מה נעשה, אם כבר חוסיין, שאנחנו משליכים עליו את כל יהבנו, לא יכול לזוז מלימטר בלי בעל-הבית האמיתי — ובאמת זהו בעל-הבית האמיתי גם במדינתו, כביכול, מדינת ירדן, שהיא חלק מארץ-ישראל. הוא, חוסיין, נאמן שם על מיליון אחו, אולי, מתוך שני מיליונים וחצי תושבים, ואילו מיליון וחצי אחרים הם פלשתינים, והוא צריך להיות נציגם. הוא מוכרח לייצג אותם, הוא מוכרח להיות אתם בשלום. אבל, הוא אינו מסוגל לשום מהלך עצמאי. מדוע אנחנו צריכים לנהל אתו משאומתן, אם הוא אינו מסוגל להתחייב לשום דבר בלי לשאול את בעל-הבית? מה הטעם לנהל אתו משאומתן? אולי צריך לחשוב אחרת. אולי משאומתן עם חוסיין דווקא מרחיק כל הסדר? כל משאומתן עם חוסיין מניח בהכרח שבארץ-ישראל תהייה שלוש ישויות. לעולם הסכסוך בארץ-ישראל בין היהודים לבין הערבים משני עברי הירדן לא ייפך על בסיס של שלוש ישויות.

המדיניות של ממשלת ישראל צריכה להיות מכוונת בצורה טוטלית לשלול כל שמץ של רמז לכך שיש אפשרות שתקומנה שלוש ישויות. כבר ראינו בעבר, שכאשר יהודה ושומרון ב-1964 היו בשליטת ירדן וחוברה אמנה פלשתינית, המשמעות של המונח "שחרור פלשתיין" היתה לשחרר את אותו חלק של פלשתיין שבו יושבים היהודים. לא עניינו אותם יהודה ושומרון, לא ענינה אותם הגדה המזרחית. עניינה אותם מדינת ישראל, לרשת אותה ולכוח במקומה. בכל משולש כזה שניים מתוך שלושה יהיו נגד מדינת ישראל, ואנחנו עכשיו תורמים לתהליך הזה.

אומרים: אם לא יוזמת חוסיין, בעצם מה כן? ובכן, זו שאלה קשה. נניח לרגע שתחוסין אינו טוב וחוסיין מקבל את הסכמתו של ערפאת. האם ערפאת טוב? הועלו טעמים מספר מדוע ערפאת אינו טוב, אבל הוא אינו גם בגלל סיבה נוספת. אותו ערפאת איננו מייצג, ומי שיסכם משהו עם ערפאת לא יסכם שום דבר עם ערביי ארץ-ישראל, והא ראייה, עשרות ארגונים נוספים מודיעים מראש שערפאת אינו מייצג אותם.

איך אפשר לחשוב להגיע להסכם עם חוסיין, שיגיע להסכם עם ערפאת, כשערפאת עצמו אינו מייצג? אי-אפשר להסכים לא עם חוסיין, ולצערנו לא עם ערפאת, כי אין לנו

אחרים. האם כך הוא הדבר? יש לראות את הדברים נכוחה ולבדוק האם ההצהרות הנוגדות של ערפאת על החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338 תואמות את הכרזותיו של חוסיין, שמנסה להסביר לאמריקנים שאין בעצם שום אפשרות למשא-ומתן עם ישראל בלי אש"ף. למעשה, האמריקנים הביעו כאילו את הסכמתם לתוכניתו של אש"ף, ואילו ההצהרות, גם של ערפאת וגם של פארוק קדומי, מעידות על שלילה מוחלטת של החלטות מועצת הביטחון. בשאלה זו היה כבר פילוג באש"ף.

או שמא נרוץ שוב כסומים באפלה ולוטים בערפל לקראת אותו שלום לבנוני קיקיוני שנחתם בתרועות חצוצרה, בטקסים מרשימים וכמעמד כל הימי ומי, והנה הסכם זה גז וחלף לעינינו.

רבותי חברי הכנסת, מי מכם עדיין זוכר את ההסכם הזה? הסכמתה של ארצות-הברית לשיחות מוקדמות עם ירדן והפלשתינים עלולה, לצער, לתת לגיטימציה, בשלב זה או זה, להכרה באש"ף. זהו תמיד אמרנו — האמריקנים והישראלים יחדיו — כי עם הלאוויים, עם האמנה הפלשתינית ועם הטרור והרצח איננו יכולים ואיננו צריכים, בשום פנים ואופן, להיות פטרנרים לשום משא-ומתן, לא בעקיפין ולא במישרין.

וכאן נשאלת השאלה: עם כל החששות שבה: האם ירו המושטת של חוסיין אינה מהווה שינוי במגמה? האם ניתן לשלול אותה על הסף? פה אני רוצה להגיד לחבר הכנסת מיכאל איתן, ברגע שאנחנו איננים בעמדותינו, הדברים ייראו אחרת, ואין צורך לשתוק. ראש הממשלה הקודם מנחם בגין, מעל במה זו, הכריז לא פעם אחת ולא פעמיים, כי הוא קורא לחוסיין לבוא לכאן למשא-ומתן. אינך יכול לשלול את הדברים האלה.

לעניות דעתי, תיטיב הממשלה לעשות אם תקבע את עמדותיה הברורות: לאו מוחלט לכל שיש עם אש"ף וחבר מרעיו, לאו לכל ועידה בינלאומית נוספת, אבל כן — למשא-ומתן ישיר עם ירדן והפלשתינים שהם תושבי יהודה ושומרון, המתונים שיוקיעו את דרכו של אש"ף, דרך הטרור. לכן, אדוני היושב-ראש, מוטל עלינו למצוא את הדרך לפרוק את מעגל האיבה ולשבור את הקיפאון המדיני.

אני מסיים את דברי בכרחה לראש הממשלה על תשובתו ומאחל לו — ואני יודע שיעליח בכך — שינווט נכונה את הסירה הקטנה הזאת באוקיינוס הדעות. תפילתי היא, כי בסופו של דבר יגבר ההיגיון על החשבון.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת יצחק פרץ, רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק זיאר, ואחריו — לחבר הכנסת דן מרידור, אם לא יהיה באולם — לחבר הכנסת אהרן הראל.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הודעתו של ראש הממשלה גררה את מה שנקרא "תוכנית השלום הישראלית", תוכנית זאת היא המשך העמדה של הממשלה הקודמת, ממשלת הליכוד. היא בנויה על הלאוויים הישראליים הידועים, והמטרה הברורה היא ביטול אש"ף ותיסלול, ביטול זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתיני, המשך שלטון הכיבוש ושלטון המתנחלים והנצחת האוטונומיה. אין בזה שום דבר חדש. זה תוכנן כתיאום כולל עם ארצות-הברית ועם היחמה שקוראים לה "יחזמת שולץ", ומהאגרת של שולץ — לאיגרת של ראש הממשלה פרס: וזמן הביקור הקודם של מרפי

כחשאי — היו ביקורים של אישים שונים כממלכתו של עבדאללה, וראשיתם היתה תקווה אך אחריתם מפח נפש; היו פגישות כאן ושם עם יורש-נכדו, ואף הן לא נשאו פרי של ממש.

עד למלחמת העולם הראשונה לא היתה ממלכת ירדן בנמצא. ירדן רהיום היא, כידוע, המצאה של האימפריה הבריטית ותשלום גיאופוליטי למשפחה ההאשמית. אולם, כל שנבח כי לישראל ולירדן גבול משותף ארוך, ולכן רב המשותף בין השתיים מבחינה גיאוגרפית, ביטחונית וכלכלית ועוד, אבל, הבה נשוב לסקור את המצב כהוויתו.

כאשר המלך הירדני הימר ב-1967 והצטרף לאויביו, הוא ודאי לא חזה כסיוטיו הגורעים ביותר כי מחצית ממלכתו תיקרע ממנו, כי יאבד את ירושלים, חברון וכית'לחם, שהיו כלולות בטרטוריה של מדינת ירדן. ממלכה זו סבלו כל יישוביו במזרח עד 1967. מעבר לגבול זה נוצרו קני המחבלים הראשונים והקיצוניים, שהם אבות אבותיו של אש"ף, ואילו לא החלטתו הנחושה של המלך, בספטמבר הידוע ככינויו "ספטמבר השחור", לערוך במחבלים מרחץ דמים ולגרשם מארצו, ספק אם היו חוכרים היום יחדיו ויושבים כפרטנרים לשיחות עם ישראל. וכאן התמיהה והתהייה וגם הספק.

אדוני היושב-ראש, כולנו יודעים את התפתחות היחסים מאז אותו ספטמבר בין המלך ההאשמי לבין ראש אש"ף, אשר נמלט כמנו מירדן כל עוד נפשו בו. התיכונים והנשיקות, שילוב הידיים והכינויים ההדדיים "אחי", "אחיי" וכו' רהיום אינם מעידים דווקא על חזון אחרית הימים, כאשר יגורו הזאב והכבש יחדיו. אני כשלעצמי מתלבט מי כאן הכבש ומי כאן הזאב. אולי החברותא הזאת היום אינה אלא צעד פוליטי מתוכנן היטב של מוריו ורבותיו של ערפאת, אותו ערפאת שהשמיטו מתחתיו את סוס המלחמה, מכים בחסידיו בכיירות, מצרים את צעדיו בכל ארצות ערב, מבקשים את נפשו בדמשק, וכו' והצבאי והכמותי מתפורר ומתפלג מדי יום ביומו. רבותי, שמא זהו קשר ההצלה היחיד שנותר לו ואילו מכוונים אותו מדריכיו, ואולי קוראים נכון את המפה הפוליטית. שמא צעד זה של ערפאת הוא רק אתנחתא כשעת משבר, עד יעבור וצם, ואז ישוב לסורו וימשך בדרך הטרור והרצח, הוא וחבר מרעיו, אשר עד היום אף אחד מהם לא ניער את חוצנו פומבית מדרך זו, וכל אדם מתון מביניהם, אשר הנה להצבע על דרכים אחרות, דרכי שלום, דריש וכו', דינו היה אחד. — תיסול. לכן אמרתי ברישא של דברי, כי הנושא מעורר כאמת הרבה שאלות ותמיהות. במקרה דנן אנו נדרשים לאמרת חז"ל: כבדו וחושדו; כמוכן, לא כלפי אש"ף אלא כלפי חוסיין.

קביעתו של מזכיר המדינה של ארצות-הברית מר שולץ, שהוא מאמין ורואה תזונה חיובית בעמדות ירדן ואש"ף, דבר המחייב אותנו לכאורה לבוא לקראתם, אינה מחייבת אותנו לאבד את העשתונות, או כדברי אנשי מפ"ם ואחרים — לאבד את הסיכוי לתהליך מדיני לקראת שלום.

השאלה היא מה הן תוצאותיה של ריצת האמוק כאשר אין לך בדרך שום בקדה לאומית עניינית מחייבת.

אנו נדרשים שוב להיסטוריה הקצרה של תהליך דומה. מצב השלום עם מצרים, אשר למענו הקרבנו מחיר יקר, למעשה רק בעד אי-לוחמה, האם זה השלום שהעם ציפה לו? על אף דקותו אנו בהסכם קמפ-דייוויד והקפדתנו לדקדק בסעיפיו, הרי הכרזותיו של נשיא מצרים השכם והערכ, שהוא אינו שש לוועידת פסגה עם ראש הממשלה, אלא רק בתנאי ורק בתנאי... סימן הוא שעלינו כל ימי חינו לעמוד בתנאים של

היו"ר ש' הלל:

קודם לא ידענו מיהו יהודי, עכשו איננו יודעים מיהו פלשתיני; אנתנו במצב טוב.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם מבלבלים את עצמכם.

אדוני ראש הממשלה, אין לברוח מהענין הבסיסי, שאש"ף הוא הנציג של העם הערבי הפלשתיני, וכל משאומתן, כל פתרון לכעיה הפלשתינית, אפשרי רק בהכנה עם אש"ף ולא עם כל כתובת אחרת. הנוסחה האמריקנית למשאומתן ישיר היא פורמולה פוליטית להכנעת אש"ף.

בענין הוועידה הבין-לאומית — העמדה האמריקנית הישראלית לא רק בנויה על דחיית אש"ף, דחיית הנסיגה ודחיית זכות ההגדרה העצמית, אלא גם על דחיית ועידה בין-לאומית, זאת אומרת, ועידה בין-לאומית בהשתתפות ברית-המועצות ובהשתתפות אש"ף. כל הוויכוח על הוועידה הבין-לאומית הוא ויכוח על פתרון צודק או פתרון לא צודק. כל מי שרוצה פתרון צודק תומך בוועידה בין-לאומית, וכל מי שדוחה את הוועידה הבין-לאומית מתכוון לדחות כל פתרון צודק של הבעיה הפלשתינית.

ארצות-הברית רוצה מסגרת בין-לאומית שתהיה תחת-הגומי לתוכנית שלה, למיזמות שלה. המלך חוסיין מדבר על "אמברלה" בין-לאומית, הוא רוצה להסתתר תחת ה"אמברלה" הזאת, ממשלת ישראל רוצה עידוד בין-לאומי. עידוד למה? — לתוכנית חיסול זכויותיו של העם הערבי הפלשתיני, עידוד לתוכנית הסיפוח של הממשלה הישראלית.

שלושת הצדדים האלה עובדים כתיאום כמעט מלא, הייתי אומר. ומפה באה ההודעה של שר החוץ הירדני, טאר אלמסרי, שבאה לשרת את המהלך הזה, כאשר הוא אומר שאש"ף ויתר על מדינה פלשתינית עצמאית.

אל תלכו שולל אחרי אשליות אלו. אש"ף לא ויתר ולא יוותר גם בעתיד, מכיוון שהעם הערבי הפלשתיני לא יוותר על זכותו האלמנטרית להגדרה עצמית ולמדינה עצמאית.

חברי הכנסת, העם הערבי הפלשתיני במצב קשה, הוא עדיין שותף דם מהמלחמה הלבנונית, והוא שותף דם במחנות הפליטים בלבנון. כל אויביו של העם הערבי הפלשתיני חושבים, שבא הרגע המתאים לחיסול זכויותיו הלגיטימיות, אבל צריך להסתכל אחורה, להיסטוריה, העם הערבי הפלשתיני והנהגתו אש"ף עמדו מול מצבים קשים יותר מזה, ניצחו בכל המצבים ואת כל הקשיים, והם ניצחו גם את הקשיים הנוכחיים, העם הערבי הפלשתיני ניצח גם את העדר האחידות המלאה של אש"ף. הוא לא יתן למלך חוסיין ולא לאחרים למכור אותו ולמכור את העניין הצורך שלו.

השלום לא יבוא בחתימתו של המלך חוסיין. השלום פירושו שינוי מצב, כינון מצב של שלום, פתרון צודק של הבעיה הפלשתינית, ואם לא יהיה שלום צודק, תהיה מלחמה בלתי-צודקת, מלחמה תוקפנית. זאת תהיה הברירה. מאז 1967 זאת היא הברירה.

אנחנו רואים שטובתו של העם הישראלי, טובתו של העם הערבי הפלשתיני, טובת האזור וטובת השלום הבין-לאומי היא לבחור באלטרנטיבה הנכונה והצודקת — האלטרנטיבה של הכרה בעם הערבי הפלשתיני ובזכויותיו הלאומיות — זכותו להגדרה עצמית, זכותו להקים מדינה משלו והצורך בנסיגה כללית לגבולות 1967.

— לביקור הבא של מרפי, ומהמראה אחת ונחיתה של המלך חוסיין מנסים לזרות חול בעיניים. האמריקנים וממשלת ישראל, בשיתוף פעולה עם המלך חוסיין ועם אחרים, מנסים להציג את המצב כאילו המהלך האמריקני הזה יביא לשלום המיוחל. אבל, ברור שאין חדש. מהלך זה מבוסס על אותה מדיניות אמריקנית-ישראלית ישנה, שהיא הסכם קמפ-דייוויד חדש, אולי בהבדלי טקטיקה. על בסיס זה הבעיה העיקרית נשארת כלי פתרון.

ראש הממשלה דיבר על חמש מלחמות מאז 1948. איני רוצה לספור את המלחמות, אבל אנחנו עדיין תקועים במלחמת לבנון, אולי בצורה חדשה: הצורה הצד"לית, אני רוצה להזכיר לך, אדוני ראש הממשלה, את ההודעה שלך מלפני חודשים מספר, שאיננו יוצאים רק מן הגיאוגרפיה הלבנונית אלא מן המדיניות הלבנונית, אך ההודעה הזאת נשארה כלי שום כיסוי. העם הישראלי עדיין תקוע בבוץ הלבנוני.

אני חושב, שאם אין מתקדמים לשלום-אמת, מתקדמים למלחמה חדשה. אני גם חושב, שהתוכנית למלחמה הזאת נגד סוריה היא תוכנית מוכנה. היא מוכנה כבר זמן רב. כל הסכם חדש נוסח הסכם קמפ-דייוויד יהיה הומנה למלחמה חדשה. יש סכנה של מלחמה תוקפנית חדשה נגד סוריה. כל החול שמנסים לזרות בעיניים לא יצלח. בזמן האחרון אנחנו עדים לכל מיני סימנים שממשלת האחדות הלאומית לא ויתרה על תוכניתה האסטרטגית הזאת. היא רק מחכה לשעה מתאימה למלחמה תוקפנית חדשה. אנחנו מזוהרים מפני ההרפתקה הזאת, המחיר שהעם הישראלי שילם — נוסף על המחיר שהעם הערבי הפלשתיני שילם — במלחמת לבנון, יהיה כאין וכאפס לעומת המחיר האפשרי של הרפתקה צבאית חדשה.

ברור ש"היוזמה האמריקנית" מתכוונת להנחית מכה ישירה ועצומה על אש"ף, כמטרה לחסל אותו כנציג הבלעדי והלגיטימי של העם הערבי הפלשתיני. ארצות-הברית רוצה להכתיב את עמדתה באזור ובמיוחד כלפי העם הערבי הפלשתיני. אחת איך אפשר להסביר את העובדה שארצות-הברית היא המחליטה מי ייצג את העם הערבי הפלשתיני? המלך חוסיין ייצג את העם הערבי הפלשתיני, עם פלשתינים? כל הסכם עם המלך חוסיין יהיה הסכם בלי תוכן ולא יביא לפתרון הבעיה הפלשתינית-ישראלית באזור.

אדוני ראש הממשלה, הודעת לפני זמן מה שישבתם עם המלך חוסיין מאות פעמים. זאת אומרת, המשאומתן עם המלך חוסיין כבר מתמשך שנים רבות, והוא לא הביא לשום פתרון. גם סיבוב נוסף של שיחות עם המלך חוסיין, אפילו רשמי, לא יביא לשום פתרון. פלשתינים בממשלת הירדנית? כבר 18 שנה אתם מחפשים פלשתינים, ואולי יש לכם פלשתינים בשטחים הכבושים, אולי מהסוג המוצע ואולי מסוג אחר, עוד יותר גרוע.

מה זה פלשתיני? לא כל מי שמדבר ערבית פלשתינית, או מבחינה לאומית נולד למשפחה פלשתינית הוא טוב כפלשתיני במקרה של משאומתן עם ישראל.

יקטור שפיטוב (מפ"ם):

מי שנולד לאם ערבית פלשתינית הוא פלשתיני.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כך אתה חושב. אני חושב שפלשתיני במקרה זה צריך להיות פלשתיני ייצוגי, שייצג את הערבי הפלשתיני, את האינטרס הלאומי של העם הערבי הפלשתיני ואת המוסדות הלגיטימיים המוכרים של העם הערבי הפלשתיני.

לסיוע כלכלי חסר תקדים: הגענו לתיאום מדיני: הגענו להסכם עם ארצות-הברית על הדרך לפתרון בעיית הסכסוך הישראלי-הערבי — קמפ-דייוויד. כל זה קיים לא כי התקפלו לכוון האמריקנים, ולא כי נכנענו לדרישותיהם, אלא להיפך. אחרי שבע שנים או יותר של התנחלות מסיבית, בניגוד לרצונם, הבינו האמריקנים שההתנחלות היא אינטרס ישראלי חיוני. כל האיזמים שההתנחלות תשפיע, שהיא תקלקל את היחסים, לא עזרו. העובדות היו אחרות. היחסים השתפרו. אחרי הפצצת הכור בעירק — גם פה בבית הזה התנגדו לה — האמריקנים לא הרעו את היחסים אתנו. חוק הגולן עבר וחוק ירושלים עבר. באה תוכנית רייגן בספטמבר 1982, וענינו עליה כפי שענינו עליה. והיחסים הגיעו היום לרמה שלא היתה כמותה מעולם. הערכים מבינים את זה, וזאת המטרה — לערער את היחסים האלה בינינו לבין האמריקנים.

מדובר עכשיו, כפי שגם ראש הממשלה הזכיר בנאומו, על תחילת תהליך בין הערבים לאמריקנים, שראשיתו הידיברות ערבית-אמריקנית, ולישראל אין בה כל מקום. אם תתחיל הידיברות כזאת, האם מישוה מעלה על דעתו שהאמריקנים ירצו לפוצץ אותה? להגיע לאי-הסכמה? האם ניסיון העבר לא לימד אותנו, שצריך לראות שלב אחד קדימה? האם יש מישוה שחושב שזה יכול להיגמר ביחסים טובים יותר בין ארצות-הברית לישראל? או שתוצאה ההכרחית תהיה קלקול היחסים? גם כשרצים לשלום, אסור לעצום את העיניים.

אנחנו צריכים לשאול את עצמנו איך זה קרה. איך קרה שאחרי שנים של יחסים טובים עם אמריקה, של תיאום מדיני עם אמריקה, של הסכם מדיני עם אמריקה, של הבנה אמריקנית של מהות התהליך במזרח התיכון, פתאום יש התערערות, פתאום יש תחילת מפנה, שאולי הוא תחילת מדרון?

נדמה לי שאחטא לאמת אם לא אומר, שגם בנו יש חלק מן האשם בתהליך הזה. לאחרונה נתגלתה תופעה שגם אני עצמי שמעתי אותה כשהייתי בווינגטון לפני שבוע וחצי — מסר כפול מישראל. יש ישראל הרשמית, יש הודעות מסודרות של ישראל, ויש עוד אי-אילו לחישות בלתי מזהות. יש ישראל הרשמית שאומרת, כפי שאמר שר הביטחון: לא נדבר עם מל"פ — המועצה הלאומית הפלשתינית: מועצה זאת היא אש"ף. במפורש, ויש גם ישראל שאינה אומרת את המלים המפורשות האלה, אני מצטער מאוד שגם היום בנאומו התקף של ראש הממשלה, את המשפט הזה לא שמעתי. יש ישראל שאומרת "לא" לנשק אמריקני לידן. במפורש, בלי חנאים. כל עוד אין שלום — אין נשק. אבל, היום שמעתי שירדן מתבקשת להתחייב, שלא להפנות את הנשק נגד ישראל, כתנאי לאספקתו. אני חושב שהיה לנו ניסיון עם התחייבות כזאת.

ראש הממשלה ש' פרס:

דן מדידור (הליכוד):

אם לא, אני מצטער, כך הבנתי, שהיתה הצעה למלך חוסיין — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אמרתם שהיא לא עמדה בהתחייבות הזאת.

דן מדידור (הליכוד):

אם כך, אני שמח לשמוע שאיננו חוזרים בנו.

ראש הממשלה ש' פרס:

אמרתם שארצות-הברית הציעה שירדן תכריז על מדיניות של "non-belligerency" — — —

הוידר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת חופיק ויאר, רשות הדיבור לחבר הכנסת דן מדידור, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן הראל.

דן מדידור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי, חברי הכנסת, חבר הכנסת שם-טוב חזר היום, כמקובל עליו, על החלוקה של העם למחנות: אלה שרוצים שלום ואלה שאינם רוצים שלום. אינני רוצה לחזור כאן על תגובתנו על חלוקה זו. אבל אם רוצים מחנות, אולי כדאי להיזכר בכך שהכנסת הזאת מחולקת כאמת למחנות: אלה שמדברים ודיברו על שלום — דבריי-השלום, והמחנה השני, אלה שעשו — עושי-השלום. זה מקור החסכול הגדול של חבר הכנסת שם-טוב ושל אחרים, שאומנם דיברו הרבה שנים על שלום, ולא בגללם אלא בגלל הצד השני לא השיגו אותו, לעומת מתנה אחר שדגל בדרך אחרת אבל הביא שלום.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

שלום על-ידי ויתור.

דן מדידור (הליכוד):

שלום, חבר הכנסת גרנות, בלי לזחזח על חלק כלשהו של ארץ-ישראל — וזאת צריך לומר גם לחברת הכנסת גאולה כהן, שדיברה קודם — שלום בלי להזכיר ויתור כלשהו על ירושלים, שלום בלי למנוע את זכות המשך ההתנחלות. זה שלום שאתם לא עשיתם, וגם לו רצייתם לא הייתם יכולים להשיגו. ואני מבין את החסכול ואני מבין את הכעס, אבל אין לחלק את העם למי שרוצים שלום ולא לה שאינם רוצים אותו. אני חושב שהעם כבר מבין את הדברים האלה ואת מידת האמת שבהם.

נכון, יש לומר "לא" לשלום בכל מחיר, "לא" לשלום בכל תנאי, ו"לא" גם למשאומתן בכל מחיר, כי כשמחילים משאומתן, צריך לראות לאן הוא יכול להוביל ואיך הוא יכול להיגמר.

יש ערפול מכיוון של התהליכים המדיניים בשבועות האחרונים, תהליכים שהתחילו אולי עם הנשיא מובאך ואחריהם עם המלך חוסיין והאמריקנים ואש"ף. הערפול הוא מכיוון, כי לכאורה מדברים על משאומתן לשלום, ולמעשה לא מתכוונים לזה. לכאורה מדברים על משאומתן עם ישראל, ולמעשה לא לזה מתכוונים. אם מכניסים את אש"ף לתהליך, פירושו של דבר שמתרחקים מן השלום, אם מנסים לחבר את חוסיין לערפאת, לא יהיה אפשר לחבר את חוסיין אל ישראל. את הברירה הזאת, הקשה אבל החדה, צריך להעמיד לפני המלך חוסיין, עד לאחרונה נדמה היה לנו, שהאמריקנים מבינים אותה. עכשיו אני חושש, שייחבן שאצל האמריקנים, או אצל חלק מהם, יש ערפול ובלבול מושגים. שלום ואש"ף — תחתי דסתרי הם. צריך להבין זאת.

צריך לנחם את העובדות ולהסיק את המסקנות כקור רוח. מהי המטרה הערבית בתרגיל האחרון? היעד הוא — רקמת היחסים שנוצרה בין ישראל וארצות-הברית. היעד הוא לערער את הרקמה הזאת, לפגוע בתשתית היחסים שנוצרה. מדוע? מפני שזהו מכשיר מדיני רב עוצמה וחסר תקדים בידי ישראל, המקשה על הערבים להשיג את מטרתיהם. זה נכון.

אילו יחסים יש לנו היום עם ארצות-הברית? משמעותם לא רק כלכלית, היא לא רק צבאית, היא גם מדינית. הגענו למשאומתן על שיתוף פעולה אסטרטגי שפרטיו אינם דולפים, אבל הוא כעל חשיבות רבה; הגענו להסכם סחר חופשי; הגענו

אם רוצים שלום עם ביטחון — לא די לדבר על כך. צריך מדיניות של שלום וביטחון. וצריך ישראל חזקה. ישראל חזקה, בלי ספק אחד המרכיבים בכך הוא יחסים טובים ותזקים עם ארצות-הברית. מי שמנסה להתקרב, להתקפל, לוותר על עמדות, להיות נחמד יותר, מתוך תקווה שיש יחסים טובים יותר, עלול להשיג את ההיפך הגמור. ואנחנו רואים את תחילתו של התהליך. ישראל חזקה פירושו של דבר ישראל שעומדת על דרכה ועל עמדותיה, ותובעת גם מצדדים אחרים למלא את התחייבויותיהם.

יש לנו מדיניות כזאת של שלום עם ביטחון. נכון, היא התגבשה לפני שנים מספר, ולא דווקא תחת הממשלה הזאת. אבל, הממשלה הזאת קיבלה אותה על שני חלקיה. אדוני ראש הממשלה, הזכרת את ההתנחלויות. הממשלה הזאת התחייבה להמשיך את ההתנחלויות, ואני מבין על כך. הממשלה הזאת ממשיכה את ההתנחלויות, וזה טוב. הסכמנו להקים שש התנחלויות בשנה הראשונה. ולהמשיך אחר כך. כך אנחנו עושים. זה חלק אחד של המדיניות הממשלתית, שכולנו בקואליציה היום, התחייבנו לה. התחלק השני הוא הסכם קמפ-דייוויד. לא צריך להתבייש בו ולא צריך לחפש קפנדריות.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):
האם אתה רואה כהצגה חסיין על נכונות לנהל משא-ומתן עם ישראל על בסיס 242 ו-338 התפתחות חיובית?

דן מרדור (הליכוד):
אדוני חבר הכנסת שפיטוב, אני לא רואה בה התפתחות, כי שמענו אותה לא היום אלא מומן. להווי ידוע לכול, המלך חוסיין קיבל את 242 מזמן.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):

דן מרדור (הליכוד):
ואני אומר לך, אם שאלת על 242: 242 היא החלטה שיש לה פירושים רבים, רעים מאוד לישראל, ואולי פירוש אחד שישראל יכולה לחיות אתה, זה הפירוש של קמפ-דייוויד. שההחלטה היא נזכרת בו, ובמסגרת הזאת היא מקובלת עלינו. כתוב שם איך תהיה נסיגה ישראלית, אילו כוחות יישארו. אוטונומיה — כתוב שם, מדינה פלשתינית לא מוזכרת שם. לא מדובר על מסירת שטחים לערבים כלל, הכול פתוח. זה מקובל עלינו. 242 במסגרת הזאת — כך, האם אנחנו צריכים להמיר את הנכס הזה של קמפ-דייוויד בנטל הזה, שקוראים לו 242, במסמך המסוכן הזה, כשיש לנו ביד הסכמה עם האמריקנים על קמפ-דייוויד?

יש לנו מדיניות טובה וצריך לעמוד עליה. לא צריך להתבייש לומר אותה. אם לא נחזור על הדברים ולא נאמר: זו מדיניותנו — קמפ-דייוויד, ואם לא נתבע ריבונות על ארץ-ישראל, כפי שהם תובעים ריבונות על ארץ-ישראל, מי יאמר זאת אם לא אנחנו? אם אנחנו נעמוד על מדיניותנו, יש סיכוי שנגיע גם לביטחון, גם למימוש זכויותינו וגם לשלום. אם אנחנו לא נשמיע את המלים האלה, איש אחר לא ישמע אותן. נגיע למשא-ומתן בלי שאיש יתבע את התביעה היהודית והישראלית. אם אנחנו לא נשמיע אותן, ייווצר חלל, והוא התחיל להיווצר, ואנו נעמוד בתחילת המדרון — ואני מקווה שאנחנו לא יורדים אליו — של תוכניות אחרות, רעות יותר, גרועות יותר מבחינת ישראל.

היו"ר מ' כהנאביד:
תודה לחבר הכנסת דן מרדור. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן הראל, ואחריו — לחבר הכנסת יוסי שריד.

דן מרדור (הליכוד):

זה נכון. אני מקווה שהביטוי "non-belligerency", או אי-לוחמה, הוא יוזמה אמריקנית, בלי תיאום ישראלי מוקדם. אנחנו צריכים לעמוד רק על שלום, ולא על שום תחליפים לו.

היתה התחייבות אמריקנית למשא-ומתן ישיר בין ישראל לבין הערבים. ועד לאחרונה, אפילו כשביקר המלך פאהד כממריקה, אמר לו הנשיא רייגן: אתם רוצים שלום — דברו עם ישראל, ערבים וישראלים. אמריקה הולכת היום בדרך אחרת, של דיבורים אמריקניים-ערביים. איך זה התחיל? באה תוכנית של שיחות בשלבים: קודם אמריקה עם הערבים, שלב מקדים, "לא חשוב", "פרודורולי"; ושלב שני — ערבים וישראלים.

אילו שאלו אותנו — ואיני בטוח שלא שאלו אותנו — האם אנחנו מסכימים לתהליך כזה, היינו צריכים לומר מלכתחילה: לא, לא היה צריך לעצום את העיניים מלראות את המציאות. הרי טופו של תהליך כזה הוא התדרדרות. חבל שלא אמרנו "לא" בתחילת התהליך הזה.

אבל, יותר חמור שאנחנו, לצערי הרב, בזמן האחרון, בחורשים האחרונים, איננו מדגישים את החיוב במדיניות שלנו. והחיוב הוא קמפ-דייוויד. גם היום ראש הממשלה אומנם הזכיר את קמפ-דייוויד, אך בחוכמתו בת השלבים, בסוף דבריו, לא הזכיר שזאת עמדת ישראל, וחבל.

אני מברך את ראש הממשלה שהוא לא חור היום על תוכנית הפשרה הטריטוריאלית ולא שמענו אותה. אני חושב שזאת התפתחות חשובה. אבל, צריך היה לומר: קמפ-דייוויד. לא מפני שיש התחייבות כזאת של הקואליציה — זה חשוב, אבל זה לא העיקר. צריך לומר זאת מפני שקמפ-דייוויד הוא לא רק עמדה ישראלית, קמפ-דייוויד הוא מחויבות אמריקנית.

אני רוצה לחזור ולהזכיר שלושה מסמכים בעלי חשיבות: מסמך קמפ-דייוויד עצמו, שבו אמריקה התחייבה לדרך מסוימת לפתרון הסכסוך הישראלי-הערבי. מסמך שני — מכתבו של הנשיא רייגן. לא קטר, לראש הממשלה בגין, ב-20 באפריל 1982, שהוא מודיע לו שאמריקה תעמוד על כך, שקמפ-דייוויד יהיה הבסיס היחיד לפתרון מה שהוא קורא שם "הבעיה הפלשתינית", ושום פתרון אחר, זו עמדת ארצות-הברית, ועל כך היא מחויבת כלפינו. ומסמך שלישי, אולי חשוב משני אלה: בתוכנית רייגן, שדחינו אותה, ובצדק, מודיעים לנו האמריקנים "שהמלך חוסיין יודע שהבסיס היחיד למשא-ומתן בינו לבין ישראל, הקביל על ארצות-הברית, הוא קמפ-דייוויד". משמע, זאת עמדה אמריקנית, מחויבות אמריקנית כלפינו, שהם גידו לחוסיין שלא יסיכמו לשום בסיס למשא-ומתן עם ישראל אלא קמפ-דייוויד.

זה נכון, ירדן לא חתמה על הסכם קמפ-דייוויד. אבל, אמריקה חתמה עליו, מצרים חתמה עליו. אנחנו מאוכזבים מן הדרך שבה מצרים מקיימת את התחייבויותיה לפי הסכמי קמפ-דייוויד ולפי חוזה השלום. אנחנו מתכוונים בה ולומדים לקחים. אבל, עכשיו אנו מדברים על ארצות-הברית. ארצות-הברית היא כוח חשוב, ויש להניח שהיא תהיה מעורבת גם בעתיד בשלבים אחרים של המשא-ומתן בינינו לבין הערבים.

פה עומדת למבחן אמינותה של הבטחה נשיאותית. הנשיא האמריקני הבטיח לישראל, התחייב כלפי ישראל, שהוא לא יתן לשום משא-ומתן אחר להתפתח בינינו לבין ירדן, אלא במסגרת קמפ-דייוויד. האם הנשיא האמריקני יקיים את התחייבותו או לא יקיים אותה? אנחנו צריכים להתבונן וללמוד.

לדבר ועם מי אסור. האם אותו פלשתיני הוא פלשתיני חבר המועצה או איננו חבר המועצה. האם הוא תומך מאורגן כאש"ף או איננו תומך מאורגן כאש"ף. האם הוא בלבו עם אש"ף או שהוא מאורגן כאש"ף. כלום לא יהיה פשוט יותר לומר, בפשטות ובלא טשטוש, כי ישראל תהיה מוכנה לנהל משא-ומתן על עתידנו — זה עתידנו — עם כל גורם אשר יהיה כפוף לשני תנאים: 1. הכרה מלאה במדינה ישראל; 2. אותו גורם לא ישתמש במלחמה ובטרור נגד ישראל. זהו הבסיס וזהו התנאי.

כאשר אני שואל מדי פעם חברים ממפלגות שונות על הבסיס הזה של הכרה בישראל והפסקת הטרור: אתה מוכן לדבר אתם, אם הם ישנו את עמדותיהם? אני מקבל את התשובה: אבל שזה לא יהיה אש"ף.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

אבל אש"ף לא אומר את זה.

אהרן הראל (המערך):

כאשר הוא יאמר, הוא פרטנר למשא-ומתן. אם הוא לא יאמר, הוא לא יהיה פרטנר למשא-ומתן. כי לא השם הוא העיקר אלא המגמה.

אדוני היושב-ראש, אני ער למאמצים שראש הממשלה עושה כדי לפרוץ דרך חדשה לשלום, אולי יותר ממה שאנחנו יודעים ויותר ממה שאנחנו חושבים. אבל הממשלה, לא ראש הממשלה, הממשלה רתוקה ב"סנדלי דנוור". היא לא יכולה לזוז, כופתים אותה. ראש הממשלה רוצה להמריא, הוא רוצה לעלות, הוא רוצה להביא שלום. אבל, כשנעשה צעד אחד, איזה שליח נשלח למצרים, איזו איגרת נשלחת, איזה רמז קל שבקלים, מייד באה התפרצות של ועם וצעקות כאילו מוכרים את עתידה של ישראל. וזאת אף שחלק מהחברים היושבים בצד הזה של האולם הסכימו בקווי היסוד של הממשלה — וזה כחוב בקווי היסוד ועל זה התווכחנו ערב הקמת הממשלה — שכאשר יהיה סיכוי ותהיה פריצת דרך לשלום לא נהיה צמודים להסכמי קמפ-דייוויד. הסכמנו שלא נבטל את הסכמי קמפ-דייוויד, שהם קיימים, אבל שלא נהיה צמודים אליהם, אלא נהיה צמודים לכל הצעה שתוגש ותפתח פתח למשא-ומתן אמיתי לשלום. וכאשר קם המלך חוסיין ואומר, שעל בסיס 242 הוא מוכן להיכנס למשא-ומתן — זה בסיס להידברות החוץ את קווי היסוד של הממשלה, אבל, הרי לפני עמד על הכמה הזאת חבר שנמצא עמי באותה קואליציה ואמר את ההיפך.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מוזר מאוד.

אהרן הראל (המערך):
זה מוזר מאוד.

אני רוצה לומר במפורש: קווי היסוד של הממשלה אינם המצע של המערך, ואני יודע זאת. הממשלה לא יכלה לקבל את מצע המערך, אבל, הם גם לא מצע הליכוד. אתם מתנהגים כאילו הממשלה צריכה לנהוג לפי המצע שלכם. הממשלה צריכה לפעול לפי המוסכם בקווי היסוד, ובקווי היסוד נאמר: לפרוץ דרך לשלום; להיכנס למשא-ומתן עם חוסיין על בסיס 242, לא על בסיס דבר אחר. אני לא מבקש יותר מזה. אני לא מבקש שאתם תעזבו כרגע את תמיכתכם בארץ-ישראל השלמה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

סליחה, לפי איזה מצע היה נאומו של ראש הממשלה?

אהרן הראל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת דן מרידור, נכון, אני שייך לאותם חברי הכנסת שמאז שנחתם הסכם השלום עם מצרים לא מפסיקה להטרד אותם השאלה, כיצד קרה הדבר שהסכם השלום הראשון בין ישראל למדינה ערבית, והגדולה שבאירצות ערב, נחתם דווקא בתקופת שלטון הליכוד. נכון, מטריד אותי כיצד קרה הדבר שממשלות בראשות המערך, שניווטו את המדינה הזאת במשך 29 שנים ועברו מערכות קשות של מלחמות עקובות מדם וניסיונות נואשים להגיע להסדרים ולשלום — אם בדרך של הסכמי ביניים, אם בדרך של שביתות נשק, אם במגעים ישירים וחשאיים עם שליטים ערבים שונים — לא הצליחו לכרות ברית שלום עם מדינה ערבית. זה מטריד אותי בהחלט.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

אלה שאלות טובות.

אהרן הראל (המערך):

אתן לך תשובה, אל תקפץ.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

הוא יושב.

אהרן הראל (המערך):

היו בממשלות שקדמו לממשלת הליכוד, גדולים, חכמים ונבונים מאלה שהיו בממשלת הליכוד. יש הסברים שונים. ההסבר, שאף לא אחת מממשלות המערך לא היתה מוכנה לוותר בקלות כזאת על כל השטחים, הוא אחד ההסברים. אבל לא זה העיקר. הדבר העיקרי היה הקונצפציה, זו המלה הרודפת אותנו ומביאה לא אחת לכישלונות ולמחדלים; זו אשר במשך שנים טפטפה בנו כי אין כל סיכוי להגיע להסכם עם מדינה ערבית, כי הסכסוך במזרח התיכון הוא סכסוך של קבע, כי אין סיכוי להגיע לשלום וישראל תהיה תמיד על חרבה; זו הקונצפציה אשר אמרה כי הידברות על כך שסאדאת יבוא לירושלים לחתום לשלום עמנו אינם אלא תרגיל של יחסי ציבור. ויש לזכור, כי גם ערב בואו של סאדאת לירושלים היו הרבה מאוד גורמים, גם בקהילת המודיעין, שאמרו שכל זה אינו אלא תרגיל של יחסי ציבור, שהוא לירושלים לא יגיע.

היום נשמעים אותם דיבורים לגבי חוסיין, אותם דיבורים בדיוק: הוא איננו מתכוון לשלום, איננו דובר בשם הערבים, זהו תרגיל של יחסי ציבור, הוא עושה זאת רק כדי לקבל נשק מארצות-הברית וכו' וכו'. כאילו לא למדנו דבר מההיסטוריה הקצרה שלנו. והרי כל כך הרבה שנים צפינו לרגע שמדינה ערבית נוספת תצטרף לתהליך השלום, שהערבים יבינו, כי אין כל סיכוי לחסל את הקונפליקט במזרח התיכון במלחמה ובטרור שאין דרך אחרת לפתרון אלא באמצעות פשרה בין שני הצדדים היושבים וחיים במזרח התיכון תוך מיצוי המשותף לשני הצדדים.

אדוני היושב-ראש, נפתח פתח להידברות עם מדינה ערבית נוספת, עם ירדן, ועוד בטרם התברר לנו מה הכוונה האמיתית, מה הסיכוי להידברות זו, כבר החלו לזעוק שרים וחברי הכנסת נגד כל משא-ומתן עם ירדן ולהלך עלינו אימים בדבר כניעה לאש"ף.

מוסכם עלי, אדוני היושב-ראש, כי אין אנו יכולים לנהל משא-ומתן עם אלה המכריזים השכם והערב כי מגמתם להשמידנו. אולם יש גם אתרים, ואני מאמין שחלה תווה בעולם, הערבי, שיש שינוי, ואינני מבין לשם מה כל הפלפוליסטיקה שאני שומע מחברי כנסת רבים, עם מי מותר

לו היה לי זמן — וגם יושב־ראש סבלי לא יאפשר לי לקרוא את כל מה שהייתי רוצה לקרוא כאן — לו היה לי זמן, הייתי קורא את כל מה שמופיע כאן.

אורה נמיר (המערך):
את כל הספר?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן, אגב, אני ממליץ לך מאוד לעשות את זה. אני ממליץ מאוד בפניך לעשות את זה.

אקרא רק שני קטעים קצרים. אגב, הבחירה היא כמעט בחירה של מקרה: כל עמוד — תפתח, תקרא, אותם דברים.

מדובר על 1971. גם ב־1971, אדוני ראש הממשלה, היה ראש ממשלה בישראל, לא סתם ראש ממשלה, ראש ממשלה כל־יכולה, כריזמטית, גברת ממלכות, היא דיברה בשכנוע פנימי עמוק, היא סיפרה לכנסת מה צריך ומה לא צריך לעשות, ולמי היא לא סיפרה. הקטע הזה מדבר על 1971. אפשר לדבר על 1968, 1969, 1970, 1971. "סאודאת הציע כי כוחות צה"ל ייסוגו 40 קילומטר ממזרח לתעלה, וכי השטח שיפונה יפורז, לבר משטח שרוחבו 10 קילומטר, ושבו יימצאו מפעילי התעלה ר־7000 אנשי משטרה מצרים" — 700 אנשי משטרה מצרים. "ההסכם יוכרז כצעד ראשון בביצוע החלטת מועצת הביטחון 242 ולאחר שנה ישקלו הצדדים את המשך הפסקת האש, לאור ההתקדמות לביצוע החלטתה זו. הצעה זו נדחתה על־ידי גולדה מאיר, משום שלדבריה הפירוש המצרי של החלטתה 242 הוא נסיגה לקווי יוני 1967, והיא לא הייתה מוכנה לכרוך את ההסדר החלקי עם מימוש החלטתה זו. כמו כן דחתה גולדה את התביעה למאות מצרים מווינים מן העבר הזה של התעלה, מן העבר השני של התעלה". נו, היא אמרה. ואני יכול להגיד "או מה אם היא אמרה"? היא אמרה את זה בשכנוע פנימי עמוק, ואין לי שום ספק שהיה קונסנזוס לאומי מלא ודבריה נתקבלו במחויאות כפיים. זו הייתה ממש האמת לאמיתה, אמת שאין בלתה.

ואחר כך, שלוש שנים מאוחר יותר, כפי שידוע לכול, בא הסכם הפרדת הכוחות. אבל אחר כך גם הייתה מלחמה, המלחמה הנוראה ביותר. מתחיל קשה. ואחרי המלחמה, אחרי מלחמת יום הכיפורים, הסכימה ישראל — הייתי יכול לומר "כמובן" — לנסיגה של 40 קילומטר מן התעלה. להצבת כוחות מצריים ניכרים בעבר המזרחי של התעלה, ולכריכת ההסכם עם החלטת מועצת הביטחון 242. באמצע, בין דברי גולדה לבין ההסכם, הייתה מלחמה כבדה והיו הרבה קורבנות. אבל, אלה היו דברים נכוחים ביותר. מה זאת אומרת, האם יש דברים נכוחים יותר מן הדברים שגולדה אמרה?

את הדברים האלה שטף הזמן, נשאר הרוח ולא נשאר מהם זכר. שש שנים לאחר מכן הייתה נסיגה מלאה מסיני. אבל 700 אנשי משטרה מצרים — לא, איש איננו מוכן להישבע, ואני לא אשבע, אבל יכול מאוד להיות שלו 700 אנשי המשטרה האלה היו בעבר השני של התעלה, אולי לא הייתה מלחמת יום הכיפורים; אולי, וזה לא משגע אתכם? זה לא מטריף עליכם את דעתכם — בגלל 700 אנשי המשטרה ומפני שגולדה מאיר אמרה שיש איזו פרשנות מצרית להחלטתה 242? או מה? — להם יש פרשנות ולנו יש פרשנות.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

הבעיה היא — — — הם הוויזו את הטילים, את זה אתה שוכח להזכיר.

אהרן הראל (המערך):

אני מאמין בכך, שגם בקרב ארצות ערב ובקרב הפלשתינים הולך וגדל מספרם של המבינים, שאין כל דרך לפתרון הבעיה במלחמה ובטרור. אני מאמין שגם בקרב הערבים יש רבים, שאינם רוצים עוד שכול ויתמות, וודאי וודאי שאנחנו רוצים בשלום. אי־מיוצו הסיכוי הפעם יהיה בכיה לדורות.

טוב תעשה, אדוני ראש הממשלה, אם תפעל לפי הלכי נפשך, אם תפעל לפי פשרה שלא תחרוג מקווי היסוד של הממשלה. ממשלה שהיה לה האומץ להוציא אותנו מלבנון ולחסל מלחמה אומללה זו, יכולה ליטול על עצמה גם את האחריות להתחיל במשאומתן עם ירדן. לצאת מלבנון — זה היה מבצע, זו הייתה גבורה, זה היה הכרחי למדינת ישראל לא פחות מהמשאומתן הנחוץ לנו כרגע — משאומתן עם ירדן.

גאולה כהן (התחיה־צמח):

כדי להוציא אותנו גם מיהודה ומשומרון.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה לחקן את דברך, להישאר בלבנון — זו גבורה. אבל לסגת מלבנון? מי היה נשאר בלבנון?

אהרן הראל (המערך):

הממשלה הקודמת הייתה נשארת בלבנון.

אדוני היושב־ראש, עלינו לפתוח משאומתן עם משלחת ירדנית־פלשתינית, תוך חיפוש פשרה טריטוריאלית.

כדי לרענן את זיכרוננו של חבר הכנסת דן מרדור אני רוצה לומר, שאיש מאלה היושבים בצד זה של האולם לא זנח את דרך הפשרה הטריטוריאלית כפתרון לסכסוך. רק הפשרה והרכקות בפשרה טריטוריאלית אפשרו כשעתן את הקמת מדינת ישראל, ולא מפני שאהבנו את הארץ הזאת פחות מאלה שדיברו בשם שתי גדות הירדן. אהבנו אותה אולי יותר, וודאי בנינו אותה לא פחות. אבל, מנהיגי היישוב הכינו או שיש הבדל בין משיחיות לבין פרגמטיות, וכשעמדה הברירה בין האפשרות להקים מדינה בחלק מארץ־ישראל, שתהיה מדינה יהודית, לבין אילוויזיה של ארץ־ישראל גדולה, הם החליטו נכון והם הקימו את מדינת ישראל בחלק מהארץ.

גם עכשיו הפתרון בינינו לבין ירדן לגבי הגדה הוא פתרון טריטוריאלי. הוא פתרון של פשרה — נכונות לעזוב שטחים מאוכלסים באוכלוסייה ערבית, לא שטחים שמאוכלסים באוכלוסייה יהודית.

אני רוצה לאחל לראש הממשלה, שיהיה לך הכוח להוליך את מדינת ישראל לחתום על הסכם נוסף, הסכם עם ירדן, שיביא שלום־אמת למזרח־התיכון.

היו"ר מ' כהן־אבידב:

תודה לחבר הכנסת אהרן הראל. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שרד, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לפתוח את דברי בעשיית פרסום לספר שיצא לא מזמן לאור. אני בטוח שראש הממשלה לא יהיה כלכו עלי שאני עושה פרסום לספר של אדם קרוב מאוד לראש הממשלה — מזכיר הממשלה דהיום. אני גם מבטיח לכם שאין לי אחוזים בספר הזה. אבל, לו יכולתי, הייתי מפיץ את הספר הזה בין כל חברי הכנסת. לו יכולתי, הייתי משתדל שיותר ויותר אנשים במדינת ישראל יקראו אותו, בגלל החומר העובדתי והמוכאות שכלולים בספר הזה.

אבל אני רוצה לשאול את ראש הממשלה, ואהיה אסיר תודה לו הוא יוכל להשיב לי אחר כך: איפה הפשרה? אני יכול להבין שגם הליכוד מקבל משהו ממבוקשו. חצי תאוות הליכוד בידו, אני יכול להבין את זה. איפה חצי תאוותך? איפה טביעת האצבע שלך? איפה החותם שלך? אין שום טביעת אצבע שלך, כי אין כאן פשרה. התחימה היא חתימת ירך, זה נכון. אבל הקול הוא קולו של שמיר, קולו של ארנס. אין שום סיבה בעולם שהליכוד לא יהיה שבע רצון ממכתב התשובה לשולץ. איפה רישומך? אני רוצה להבין. אני רוצה שתסביר לי איזה מכתב היתה כותבת ממשלת הליכוד לשולץ, עם לאו, לאו ולא. ויש שם רק איזה תשלום של מס שפתיים כמה אנחנו מאושרים בכל פעם ששלום נראה באופק. אבל חוץ ממש השפתיים, כאשר מדובר על העמדות האמיתיות, המוצהרות, המוסמכות, אני רוצה שתסביר לי מה היתה תשובתו האחרת של הליכוד לו הוא היה היום בשלטון. לא היה שום שינוי. ההבדל היחיד ברגע זה — אם תרצה, תאמין: אני אומר את זה בכאב, אני מפציר כך להאמין — ההבדל היחיד הוא ההבדל של זמן. הליכוד נדרכו תיכף ומיד אומר לאו. זה מין רפלקס מותנה, זה נכון. המעריך ואתה מגמגמים יומיים ומתפתלים, וכעבור יומיים מגיבים בדיוק באותו לאו עצמו.

ראש הממשלה ש' פרס:
על מה הייתי צריך להגיד כן?

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לפי דעתי זו שאלה עניינית, ומיד אשיב עליה, עד כמה שאני מסוגל.

למה הדיבורים הם דיבורים בעלמא? אתה אדם רציני, אבל אני מבקש שתתייחס גם אלינו כאל אנשים רציניים. אנחנו מכירים את העניין היטב הרבה מאוד שנים, ודיבורים פורחים באוויר אינם יכולים לעשות רושם. לא איש, ואלה דיבורים בעלמא.

אני אסביר למה הדיבורים הם דיבורים בעלמא. מדוע יוזמת השלום איננה יכולה בשום פנים להתקדם? מדוע היא לא תוכל להמריא? אלה באמת דברים טריביאליים. לא יהיה משא-ומתן עם ירדן לכרה כלי פלשתינים, כאשר מדובר בפלשתינים, אדוני ראש הממשלה, מדובר אך ורק באש"ף. אתה יודע זאת כמובן. מי שאומר: אני לא אדבר עם אש"ף — אומר שלא יהיה שלום ולא תהיה הבקעה ולא תהיה המראה ולא יהיה שום דבר, רק מלחמה תהיה, כי הניסיון של המזרח התיכון מוכיח, שבכל פעם שיש סטטוס-קוו, כעבור חמש, שש, שבע, שמונה, עשר שנים יש מלחמה. הרי זו גם רמייה עצמית, משום שאנחנו כבר כל כך הסתכנו בניצחון הזה. הרי כל אחד מאתנו — מאתכם, הרי אתם כבר נגשחתם אלף פעמים עם אנשי אש"ף, ב־1976 נבחרו אנשי אש"ף ביוזמתך כגדה המערבית, אנשי אש"ף מוצהרים, אתה נפגשת אתם, אתה ניהלת אתם משא-ומתן, אתה לחצת את ידיהם, אתה יודע בדיוק מי הם. אתה לא ירעת מי הוא בסאס שקעה, מי הוא מחמד מילחם? הרי זו הטעיה עצמית. הכול מכוסע על הטעיה עצמית.

מבחינה זו חברת הכנסת גאולה כהן צודקת. אתם מוכרחים קודם כול לומר את האמת לעצמכם, ואחר כך תוכלו גם לומר אותה לעם. הרי הכעיה איננה עם מי לדבר, אלא על מה מדברים. איני מתפלא שלא קראת היום את מכתבך לשולץ בפני מליאת הכנסת, אם יורשה לי, אייעץ לך, תיטיב לעשות אם תקרא אותו כאן, הרי הוא כבר התפרסם.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
באותן שנים קם אדם שהיה חבר טוב שלי, נוחו עדן, זיכרונו לברכה, אברהם עופר, ואמר דברים כמעט מוכנים מאלהים, למדים מעניינים. הייתי אומר, שהוא אמר דברים דומים אולי לדברים שנשמעו כאן עליידי חבר הכנסת אהרן הראל, ייבדל לחיים ארוכים — דברים תמימים. מה הוא אמר בסך הכול? הוא הופיע בפני ועידת מפלגת העבודה ואמר כך: האם אפשר להגיד ששום דבר לא נשתנה בצד השני? — כאילו הדברים נאמרים היום, אבל אז הם נאמרו לגבי מצרים, אולי לא נשתנה די הצורך, אמר אברהם עופר — וזה גם מה שאנחנו אומרים היום: לא נשתנה די הצורך; לא נשתנה באופן מהותי שיביא להסכם על הסדר שלום. אבל, בכל זאת, אם מנהיג ערבי אומר שהוא מוכן לחתום על הסכם שלום עם ישראל — ואת זה הוא אמר ב־1971 — האם אין בזה שינוי? האם זה אותו דבר שהיה לפני שנה?

למה קראתי בפניכם את הקטע הזה? — לא בגלל הדברים הנכוחים שאמר אברהם עופר, אלא בגלל התגובה שבאה לאחר מכן בוועידת מפלגת העבודה, וזה היה יכול להיות ככל מקום. לו מחאו כאן כף: בדיוק אותו דבר, הפרוטוקול, כך כתוב, מביא את חשובת-הקהל: כן, זה אותו דבר, אם כן, אומר: אני רוצה שלום, אומר: אני רוצה מלחמה — כן, אומר הקהל. דעת הקהל, העם שגאולה כהן דיברה עליו קודם, רחשי הלב של העם — העם השיב: כן, זה אותו דבר. מלחמה, שלום — אותו דבר.

גאולה כהן (התחימה-צמת):
הוא צדק.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני ראש הממשלה, אני אומר שזה בסדר גמור, יכול להיות שזה אותו דבר, אבל אחר כך תמיד משלמים ביוקר. אתה ממשיכה של המדיניות הישראלית של גולדה מאיר, של ישראל גלילי, של משה דיין, של צחק רבין, של מנחם בגין, של יצחק שמיר ושל אריאל שרון. מיד אוכזר שזה אותו דבר. אלמלא שילמנו ביוקר זה היה בסדר גמור, אפשר היה להשיב: זה אותו דבר. אבל מי ייתן דין-ורחשכון על המחיר שאחר כך משלמת המדיניות הישראלית שלנו, שבמשך כל השנים היא באמת מדיניות יוצאת מגדר הרגיל? אני אומר לכם שהיא מדיניות נפלאה. אין מדיניות טובה ממנה. אלא שעם המדיניות הזאת יש רק בעיה אחת. כרגע שמגיע מבחן, קודם כול מופתעים, זו הפתעה עצומה. אגב, תמיד זו הפתעה עצומה. גם כשיכיל מופתעים מקצועיים זה קצת יותר מדי להיות מופתע בכל פעם. אבל אחר כך המדיניות מתמוטטת, משום שהמדיניות הזאת היא באמת פנטסטית, היא באמת יוצאת מן הכלל.

כל זמן שאנחנו יכולים להרשות לעצמנו להיות שאננים, זחוחי-דעת — זה נפלא ברגע הראשון של המבחן. זה נכון לגבי מבחנים של שלום וזה נכון לגבי מבחנים של מלחמה.

עכשיו מספרים לנו את עובדות החיים, ואני רוצה לומר לחברי הכנסת שגם אנחנו, תתפלאו לשמוע, אנשים מציאותיים ואנחנו לא חיים על המרס. גם אם אנחנו לא חברים בממשלה הזאת, אנחנו יודעים שהממשלה הזאת היא ממשלת ליכוד לאומי ואנחנו גם יודעים מה זאת פשרה. אנחנו אפילו מבנים שאם יושבים שני גופים כל כך גדולים בתוך הממשלה, בעצם על כסיס של שוויון, אין מנוס מפשרה כלשהי. אנחנו מבנים את זה כהלחל. משום שלא קיבלנו את זה ומשום שלא רצינו להיות שותפים לפשרה הזאת, אנחנו לא בממשלה ואנחנו מבנים את זה. האמינו לנו.

שחוסין הוא אידיוט? הוא לא אידיוט. חוסין יבוא למשאומתן כאשר הוא יודע שיש ממשלה בישראל, והיא מחולקת חלק כחלק; יש ליכוד, יש מערך, והוא יודע את העמדות של כל אחד מן החלקים האלה. הוא יודע עוד דבר אחד, הוא יודע שהממשלה מבוססת על בסיס של פריטט. תתפלאו לשמוע, אני מעריך שהוא גם יודע שיש קבינט. הוא יודע שאי אפשר להעביר שום החלטה בממשלה הזאת ברוב קולות משום שיש מגננון מלכוד ונטרול פנימי. והמלך חוסין — ואני כבר לא מדבר על הפלשתינים — האם הוא אידיוט כזה שהוא יבוא ל-blind date, הוא יבוא ויראה מה החברה האלה נותנים? האם הוא לא יודע מה יחננו?

ראש הממשלה ש' פרס:

רק חוסין ורק אש"ף צודקים? לישראל אין שום קביעה?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חלילה וחס.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני שומע אותך היטב. אני רוצה להבין מה אתה מציע? חוסין אומר, ערפאת אומר, אני צריך להגיד: Yes Sir?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא. מי מדבר על Yes Sir? אבל למה אתה צריך להגיד No Sir? חיכך אני אגיד לך מה אתה צריך להגיד. אם אני אגיד לך מה אתה צריך להגיד — תקבל: לא צריך להגיד Yes Sir. אבל הבעיה של מדינת ישראל היא לא שהיא אמרה Yes Sir, אלא שהיא כל הזמן אומרת — עליפי הרפלקס שלה, כמו בעבר — No Sir.

ראש הממשלה ש' פרס:

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

המלך חוסין יודע את כל אלה, לכן, אני רוצה לשאול אותך, אדוני ראש הממשלה, סאדאת היה מגיע לישראל, הסכם השלום עם מצרים יכול היה להתכונן בלי — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

גם אני קראתי את הספר של יוסי. סאדאת השתנה אחרי מלחמת יום הכיפורים.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נחכה שחוסין ישתנה לאחר המלחמה הבאה.

ראש הממשלה ש' פרס:

ב-1974 הוא ביקש מה שהיה קרוי "קלנדריה". הוא ביקש שנתייב שתוך שישה חודשים — ואני מצטער מאוד שאתה מצטט את החלקים האלה בלבד — לפנות את יהודה, שומרון ועזה. על התנאי הזה הוא לא עמד עוד. כאשר קרה מה שקרה במלחמת יום הכיפורים. אי אפשר לעשות "קבץ" מכל ההיסטוריה. על כן הבעיות היו בעיות. נאצר הרי אמר, שאם הוא ידבר אתנו ויירגנו אותו. סאדאת הציג בהתחלה לא רק 700 חיילים אלא "קלנדריה" כתנאי למשאומתן עם ישראל. ואכן, מלחמת יום הכיפורים עלתה לנו ביוקר ועלתה לו ביוקר, אבל גם הוא השתנה אחרי זה.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, אני מאוד מצטער. אני מכבד את דבריך. אני טוען — אני יודע שטענתי קשה — אני מוכן להעמיד את הספר הזה לרשותך. כל דף שאתה רוצה לקרוא — תקרא.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני מכיר אותו.

אמרו שלראש הממשלה יש מדיניות אחרת, הוא שומר על שולי תמרון. הוא לא שמיר, הוא לא שרון, הוא לא ארנס. הוא שומר את הפתח הזה פתוח — חברי המועצה הלאומית הפלשתינית. הם רוצים לפתוח את הגולל. ביטלת את דעתך מפני דעתם כליל. גם אנחנו, מר פרס, אנשים רציניים. מה אתה כתבת? אתה כתבת: "אש"ף ומוסדותיו". אני רוצה לשאול אותך, אדוני ראש הממשלה, אם מעוניינים בהטעיה, האם אתה חושב שאתה תהיה מסוגל גם להערים על הליכוד? הם יודעים את השלם. הם יודעים בדיוק את העניין. הם גם יודעים בדיוק מה הם לא רוצים, אם אתה כותב: "אש"ף ומוסדותיו" — אגב, אני בטוח, שכאשר השר ארנס ראה את הניסוח הזה — "אש"ף ומוסדותיו" — הוא שמח מאוד. זה אולי אפילו ניסוח חמור יותר, כי הוא גורף יותר, הוא כולל יותר.

מה פירוש "אש"ף ומוסדותיו"? יש מוסד שהוא מוסד של אש"ף יותר מן המוסד הזה, שנקרא המועצה הלאומית הפלשתינית? זה עניין של ניסוחים? הספר הזה מלא ניסוחים ופלאים. הרי לאיש מאתנו אין שגנון גדולת לחשוב שהוא מנסח טוב יותר מישראל גלילי. זה עניין של ניסוחים? הם יבואו ויאמרו — ובצדק, אמרת: "אש"ף ומוסדותיו". מה אתה תגיד? כך נאבקים על דעת הקהל?

עם מילדבר. אם לא נדבר עם אנשים שהם חברים במועצה הלאומית הפלשתינית? אגב, אני מכיר שני סוגים של אישים שאינם חברים שם, או יותר נכון שלא היו בעמאן. יש שני סוגים של אישים פלשתינים שלא היו בעמאן. אבומסה לא היה בעמאן — אתה לא תדבר אתו. ואחרים שלא היו בעמאן, הם אלה שאנחנו לא נתנו להם לנסוע. איך אפשר להעלות על הדעת, שנדבר עם פלשתינים שאינם חברים במועצה הלאומית הפלשתינית? ואחם עוד אומרים שיש כאלה בגדה המערבית. עורבא פרח, אין דבר כזה. אתה יודע זאת.

מה שהרשים אותי במיוחד בתוכנית שלך היום היו המועדים — שלושה חודשים, ארבעה חודשים. אתה יודע שלא ייצא איש כזה. הוא יבוא לשולחן המשאומתן ויאמר: אני יושב כאן לשולחן המשאומתן מטעמו של אש"ף. לכן זה לא יוכל להמריא. אתם תפסלו אותו. אש"ף יאמר — מה, הוא לא יאמר? — הם יושבים כאן מטעמנו. מה נעשה? איך ימריא העניין אם לא נשנה את הניסוחים האלה, אם נסגור את כל הדלתות? אולי הם רוצים לדבר עם סוחרים בדים מרמאללה, עם מוכרי טחינה משכם? אגב, גם אתם אינכם יכולים לדבר, משום שגם הם יעירו על עצמם שהם חברי אש"ף. אבל מה הטעם לדבר אתם? הרי אתם רוצים לדבר עם נציגים, אנשים שיכולים להוציא את הבהא, אנשים שיש להם מנדל, אנשים שיש להם תוקף. הרי אתם אתם רוצים לנהל משאומתן, אם אתם רוצים.

אבל, הנקודה המכרעת היא, אדוני ראש הממשלה, וצריך להכיר ואולי להודות בה — מחצית מחברי הממשלה, לפחות — אני אומר: לפחות, אינני בטוח שמדובר רק במחצית — אינם רוצים במשאומתן. זה כבר לא משנה כן אש"ף או לא אש"ף. הם אינם רוצים במשאומתן. משום שבמסגרת של משאומתן ברור לכל תינוק בערסה שצריך לתת משהו. מי שאומר: שלמות הארץ, סיפוח, אף שעל — איננו רוצה לתת שעל. מי שאיננו רוצה לתת שעל — איננו רוצה להיכנס למשאומתן.

אדוני ראש הממשלה, שאלתי אותך בעבר ואני רוצה לשוב ולשאול, ובוה אסיים: האם אתה חושב שמלך ירדן, שאנחנו כבר מכירים אותו די הרבה שנים, הוא אידיוט? למה תמיד לחשוב שמישהו אחר הוא אידיוט — שהליכוד הוא אידיוט,

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה נאמר? יפה. אולי עז הסוף יחבר שאלה דברים שנאמרו.

היור' מ' כהן-אביב:
חבר הכנסת שרד, אני פונה אליך ומבקש שחסיים.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני כבר מסיים. אנחנו רוצים להגיע, אנחנו, ישראל, כך נכתוב לאמריקנים, אנחנו רוצים להגיע אל הנקודה המיוחלת שאין בלתה, והיא הנקודה של ההכרה ההדדית בזכות ההגדרה העצמית של שני העמים. לא יכול להיות משא-ומתן בלי הכרה הדדית. נכון, אז הכדור יהיה אצלם. יכול להיות שהם לא יירמו את הכפפה. אינני יודע. אני אינני מאלה שמדברים כאן בשם אש"ף. אינני יודע. עייפה נפשי גם מאש"ף. אש"ף תעתע כהנה וכהנה והמיט אסונות עליהם ועלינו. אינני יודע. אבל הכדור יהיה אצלם.

אנחנו גם לא נאמר לאמריקנים, כפי שאנחנו אומרים להם, שלא ייפגשו אתם. מדוע שלא ייפגשו אתם? להיפך, ייפגשו אתם. אם יש בידם להביא, עליי פגישה עם הירדנים והפלשתינים, את אש"ף להכרה ב-242, אדרבא ואדרבא, תבוא עליהם הכרכה. זה יהיה יום מאושר בשבילנו כאשר אש"ף יכיר ב-242, משום שהכרה ב-242 היא הכרה בזכות קיומה הריבוני של מדינת ישראל. נשמח מאוד אם הם יוכלו לעזור, אדרבא ואדרבא, ילכו בכוחם זה ויושיעו אותנו. זה מה שאתה צריך לענות להם.

אזי תוכל לבוא לאמריקנים — ובוזה אני מסיים — ולומר להם, רבותי, הנה עשיתם מאמץ. אנחנו לא התנגדנו, אנחנו שיתפנו פעולה, היינו פתוחים, לא אמרנו "לא", והנה העליתם חרס. יכול להיות שיקרה היפוכו של דבר, והם באמת יביאו את אש"ף להכרה ב-242 — נפלא, יום גדול. כולנו נשמח שהאויב הגדול ביותר של מדינת ישראל, המושבע ביותר של מדינת ישראל, יכיר בנו.

משום שאנחנו חושבים שהממשלה נכשלה כישלון חמור, שאנחנו נקרא עליו בעתיד ספרים — אני מקווה שנוכל לקרוא: משום שהיא נכשלה כישלון חמור בקידום יוזמת השלום באזור — אנחנו מבקשים, על-פי סעיף 36(ב) לתקנון, לראות בדיון הזה הבעת אי-אמון לממשלה. את ההודעה אני מוסר בשם סיעות מפ"ם ור"צ.

היור' מ' כהן-אביב:
תודה לחבר הכנסת שרד. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר שטרית.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השלום איננו מושג מופשט פילוסופי. אילו הוא היה מושג מופשט ופילוסופי, הייתי יכול להגיד שכל 118 חברי הבית חוץ משניים רוצים אותו באמת. אבל כיוון שהשלום אינו מושג פילוסופי, אלא מושג מאוד ריאלי, מושג שקשור בהחלטות קשות, בנכונות לווייתורים, אני מוכרח לציין שהבית מחולק, כשם שהעם אולי מחולק, אבל הממשלה ודאי מחולקת. לשני מחנות: אלה הרוצים את השלום ואלה שאינם רוצים אותו. ואני אומר שוב, שאילו הייתה זו שאלה מופשטת של רצון ושל שלום בלי תנאים, בלי שצריך יהיה לוותר, הייתי מאמין שהרוב רוצה בשלום. אבל כיוון שמדובר בשלום של מדינה שמוכרחה לשלם הרבה בשביל השלום הזה, אני יכול לקבוע שיש לנו ממשלה שיש כלבה חומה, ובחומה הזאת מתבצרים משני

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא, לא זה העניין, אני מבקש סליחה. אני חושב שאיש מאתנו יכול לקבוע בוודאות. אני אמרתי אולי ואתה אינך יכול להגיד אלא דבר שהוא בגדר של אולי. סאדאת לא השתנה אחרי המלחמה. סאדאת השתנה לפני המלחמה. סאדאת אמר: אני עובר מדרך המלחמה לדרך השלום ואני רוצה שלום עם מדינת ישראל. והתשובה הישראלית היתה — אתה רוצה שאקרא לך פרטים נוספים?

היור' מ' כהן-אביב:
לא, אין זמן.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אגיד לך מה היתה התשובה הישראלית. התשובה הישראלית היתה מסמך גלילי. וכאשר השיבו במסמך גלילי על יוזמת שלום, מה היתה הברירה שעמדה בפני סאדאת? הוא אמר: אני רוצה שלום. אמרו לו: לא. הוא אמר: אולי נעשה הסדר כלשהו לפתיחת התעלה. אמרו לו: לא. ולא רק אמרו לא, אלא במסגרת המדיניות של אי-תנאים מוקדמים הקימו חבל גדול, התנחלויות, עיר גדולה לאלוהים, נמל עמוק מים. לעולם לא אשכח, מאה שנים לא אשכח — נמל עמוק מים; לא רדוד. רק עמוק מים. זו היתה התשובה הישראלית. אתה יכול לומר בביטחון שסאדאת השתנה רק לאחר המלחמה?

ראש הממשלה ש' פרס:
אני לא אומר שהוא השתנה, אלא שינה את תנאיו.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בסדר, הוא לא השתנה, הוא שינה את תנאיו. אולי היינו צריכים לשנות גם את תנאיו?

ראש הממשלה ש' פרס:
אינני מקבל שעל ישראל לקום ולהגיד לערפאת כן, לחוסיין כן — — —

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חס וחלילה, לא, אין שום צורך.

ראש הממשלה ש' פרס:
איפה נשמע כדבר הזה?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אין צורך. לא נשמע כדבר הזה, ולו היית אומר את זה — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה אומר לא — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
אסור לי להגיד, לא? רק מה שהוא אומר?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא, חס וחלילה. אנחנו כלל לא אוהבים לומר מה שמישהו אחר אומר. זה כלל לא הטבע שלי. לו היית אומר כן על כל מה שאמרו עכשיו היירדנים והפלשתינים, הייתי מותח עליך ביקורת קשה. מה אני רוצה שאתה תגיד, אם יורשה לי — אני רוצה שתגיד דבר מאוד פשוט: אנחנו מברכים על היוזמה, אנחנו מוכנים חיפה ומייד להיכנס למשא-ומתן — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
אמרנו את זה.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
זה נאמר.

ברור, שאם תהיה עמדה נוקשה ושלילית, כפי שהיא מוצגת היום עליידי צד אחד של הבית הזה וכמדיה מסוימת גם עליידי הממשלה, וגם קריאתו של ראש הממשלה איננה חזקה ונחרצת די הצורך, אלא כן יתחילו השיחות והמצב ילך ויחריף. אחרי הניסיון, אחרי התקווה, אחרי האשליה שאנחנו יוצרים כאן — כיוון שהרכבה אנשים יודעים שיחבלו בשיחות — תהיה שוב נפילה והאיבה תגבר והמתחים כשטחים יגברו, יהיו קורבנות ותהיה שפיכות דמים והטרור יצמח משני הצדדים, ואנחנו נמשיך לחיות על חרבנו.

אני רואה את הדבר הזה מתמשך שנים. נוצרה עכשיו הזדמנות, ואני רוצה לקרוא לראש הממשלה לנצל את ההזדמנות הזאת, ולא לראות את עצמו כל כך סגור ומסוגר עם אנשי הליכוד שמכתיבים לו כל מלה. אני אומר שוב, אינני רוצה לסכסך בין שני המחנות, כי הוויכוח ברור, הוויכוח הוא אידיאולוגי, הוא קיים והוא איננו מוסתר וקופץ החוצה לפתע, כאשר לא ידוע מה עומד לקרות. הוא ידוע מהיום הראשון שהוקמה ממשלת האחדות הזאת. אבל, הפעם נוצרה סיטואציה שבה אפשר בכל זאת לקוות, שאפשר יהיה לפתוח בשיחות, שאפשר יהיה להתחיל להיכרע עם הפלשתינים, וכאשר אני מדבר על פלשתינים, לו ראש הממשלה היה אומר, או במכתב היה נאמר, שאנחנו מוכנים לדבר עם אנשים שמוכנים להכיר בכיזמה של מדינת ישראל, שמוכנים לשבת אתנו ליד שולחן הדיונים ולחלל את הסכסוך בינינו בדרכי שלום, ולא היה מוגיש שיש-שבע פעמים: לא עם אש"ף ולא עם PNC ולא עם אלה, אלא מדיש את הדברים החיוכיים, ומדיש שמה שחשוב איננו ההשתייכות, אלא הנכונות לשבת לדיון ולפתור את הבעיה בינינו ובין הפלשתינים בדרכי שלום ותוך הפסקת הטרור והלוחמה ביעני — לו זו הייתה הקריאה, אולי היה מעורר הסיכוי למשאומתן שהיה מוליך לאט לאט, עם יכוחים, עם ייסורים, עם התלבטויות, עם הפסקות והאשמות הדדיות, לעבר התחלה של דיבור על שלום.

אבל, אם אנחנו אומרים כל כך הרבה לאורים ומגיבים בצורה כה שלילית וקיצונית, ואנחנו מתחשבים: חוסיין אומר כך או חוסיין אומר כך, ולכן אנחנו צריכים לומר את הדברים האלה — אנחנו צריכים להבין שישאל יש לה אינטרס עצום במחינתה הפנימית ללכת בדרך השלום ואין דבר חשוב למדינת ישראל מהתחלת תהליך השלום. אני שואל אתכם ושואל את עצמי יום יום, כמה זמן אנחנו יכולים עוד לחיות על חרבנו, כאשר אין אפילו קרן אור אחת של תקווה, כאשר אנחנו לא רואים איך יסתים הסכסוך הנורא הזה, כאשר אנחנו לא יודעים אם אנחנו יכולים לצאת ממנו כלל? ולא — נמשיך להרוג זה את זה עשרות שנים, אם לא למעלה מזה.

ולכן, לנו חשוב השלום לא פחות מלערכים, אבל, אנחנו גרישים יותר, אנחנו סבלנו יותר, אנחנו מוכים יותר מהמלחמה הזאת ומהמחנות והמעצות הנפשי שהמלחמה הזאת יוצרת בתוכנו.

האם אנחנו חלמנו אי פעם על טרור יהודי? האם חלמנו אי פעם על הצעדים שאנחנו צריכים לקטוט ואשר אנחנו נוקטים כשטחים? זה מובא עלינו — איננו מתווכח עכשיו, אולי יש צעדים שהם נחוצים לפעמים, אבל הסיטואציה, האילוצים שנוצרים, הם שמביאים עלינו את הצורך לעשות את הצעדים האלה. אנחנו נמשיך לחיות כמעגל הדמים הזה שילך ויגבר שנה אחר שנה.

לכן אני קורא לראש הממשלה: אם יש אפשרות, בעזרת אמריקה, בעזרת חוסיין, בעזרת אנשים מהפלשתינים שמוכנים לשבת אתנו ומוכנים להצטרף שיש לפתור את הסכסוך בדרך

הצדדים שני מחנות, האחד שמוכן, אם כי בהיסוס, ללכת לקראת השלום, והמחנה השני שאין לו כל רצון ללכת לעבר השלום.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, כאשר אני קורא בעיתון, שממלא-מקום ראש הממשלה, שר החוץ, האדם שעחיד להיות, לפי הסכם הרוטציה, בעוד שנה ומשהו ראש ממשלת ישראל, אומר: "לשאל את אחרי קמפ-דייוויד אין על מה לוותר, השלום עם מדינות רצוי וחשוב לנו ויבוא כאשר הם ישלימו עם ישראל כמו שהיא" — כך אומר יצחק שמיר. הוא גם אומר: "אנו דוחים את הסכמה שטחים חמורת שלום בכל תוקף. זוהי מלכודת רבת סכנות לעם ישראל ולמדינת ישראל". אדם שאומר דברים כאלה, והוא אומר אותם בשם מפלגתו, איננו מוכן לשלום, שהרי השלום שאנחנו רואים אותו יכול להתבסס אך ורק על נכונות לפשרה, על נכונות לויתורים, על נכונות לשבת עם הצד השני ולנהל משאומתן לא רק על גורל עצמנו אלא על גורל של אנשים אחרים.

לכן אנחנו במלכודת כל כך גדול. לכן, כאשר אני שומע מצד אחד עמדות כל כך קיצוניות, והעמדות הקיצוניות האלה של הליכוד הן עמדות אידיאולוגיות, ואינני יכול לכזב אליהם בטענות — אלה הן העמדות שאתן הם הלכו לבוחר, אלה הן העמדות שהם מאמינים בהן — מהצד השני, מהצד שאני מצפה ממנו שיהיה גמיש, שיהיה מוכן לויתורים, שיהיה מוכן לפשרה, שיהיה מוכן לזעק את זעקת השלום, אני שומע דברים מסריגים כל כך, מוגבלים כל כך, שאני חושש שהתגובה שלנו לא תוליך להיווצרות אקלים של דיבורים.

רציתי לומר לראש הממשלה — והוא עזב עכשיו את האולם — שאינני יכול להציע לו הרבה דברים, אלא רק שיפעל בכל חוס לב, בכל עוצמתו ובכל העוצמה שהמפלגה והמחנה שעומד מאחוריו יכולים לתת לו, כדי ליצור את האקלים שבו השיחות יוכלו להיפתח. אבל, אם נכתב מכתב כזה שמשבח בו חבר הכנסת שאקי, והוא מנוסח על דעתו של השר ארנס, והם מרוצים מהמכתב הזה, האם לא רואה ראש הממשלה שמכתב כזה איננו יכול לפרוץ את החומות של האיבה ההיסטורית רבת השנים שבינינו לבין הפלשתינים ולגרום להם ולנו להתיישב ולהתחיל לדבר?

התהליך צריך להיות התחלת הדיבור בינינו ובין הפלשתינים, בינינו ובין הירדנים, וכל עוד לא יתחיל התהליך הזה, לא לדבר על שלום ואין לדבר על התקדמות, אלא אפשר לדבר על תרגילים דיפלומטיים מבריקים יותר או מבריקים פחות.

וכאן טמונה הסכנה הגדולה, אני חושב שבשני המחנות, האלמנטים הקיצוניים אצל הערבים, הפלשתינים, וגם אצלנו, אינם מעוניינים שהשיחות יתחילו. שיחות סופן להוליד הסכם, אפילו אם להסכם הזה ייקח שנים להיוולד, הסכם אשר פירושו של דבר יותוירים על דברים שיש-אנשים שאינם מוכנים לוותר עליהם. כל עוד לא נעשה את הצעדים האלה, הרי לא יתחיל התהליך.

חברת הכנסת גאולה כהן מהתחיה וחבריה, הליכוד, אולי ימצאו במצב שיגידו: כרגע שיחתיל לדבר, הרי אנחנו כבר אברורים. הרי לתת משהו אנחנו לא מוכנים — אני מצטט מה שאמר יצחק שמיר, הוא אומר מה שהוא מאמין — וכאשר אומר את זה הליכוד, נוח לו במצב הזה. נוח לו שהשיחות ייכשלו, נוח לו שיוכל להגיד לעם ולציבור: נו, אתם רואים מה יצא מכל יוזמה השלום הזאת, יפה הנפש מהשמאל אמרו שזו משהו במחנה של הפלשתינים, של הירדנים, ואפשר להתקדם, באמת זו משהו? שום דבר לא זו, תראו מה שקרה.

ארצות-הברית באה וטוענת, שיש פריצת דרך לסיכוי לשלום בחזית המזרחית, עם יירדן ועם הפלשתינים. התגובה הראשונה בארץ היא: אנחנו לא מוכנים לשמוע. לדעתו, ככלל, אם מקשיבים — איש לא מפסיד דבר. מוטב וצריך להקשיב ולשמוע הכול, כל הצעה, ודאי מארצות-הברית. אין אנו במצב שאנחנו יכולים לומר לארצות-הברית שאיננו מוכנים לשמוע אותה. אם אני קושר לעניין זה את מצבנו הכלכלי, הרי איננו יכולים לעמוד עם יד אחת פשוטה ולבקש שני מיליארדי דולר וגם להגיד לארצות-הברית עם מי לדבר ועם מי לא לדבר ולא להיות מוכנים לשמוע את הצעותיה.

אין זאת אומרת שאנחנו צריכים לשנות את עקרונותינו. אנחנו צריכים לנסות לשנות את הטקטיקה, את הגישה. למה לנו להיות אומרי ה"לא"? בואו נבדוק את האמיתות: האומנם יש לפנינו פריצת דרך? האומנם יש הצעה? למה מחיימר חוסיין? אם נכונים הדברים ששמענו מארצות-הברית שחוסין מוכן למשא-ומתן ישיר, צריך להגיד לו: אהלן וסהלן; בוא. אחה מזמן. אמרו את זה ראשי ממשלות בעבר, אמר את זה מנתם בגין, אמרו את זה לפניו; בוא, אתה מזמן לכאן, לירושלים, תבוא ונתהל משא-ומתן בלי תנאים מוקדמים. מדוע לא? תגיד כל מה שאתה רוצה, לדבר אנחנו מוכנים.

אנחנו צריכים להבהיר את עמדתנו. אין זאת אומרת שבמשא-ומתן כזה אנו נוותר על הכול, נוריד את המכססים וניתן גם אותם. אנו נציג את עמדותינו. יש לנו הסכמים חתומים בדבר אוטונומיה. רבותי, צריך להבין גם את ההיגיון שבאוטונומיה ולסביר אותה. למה מצפים מאתנו, שמחר בבוקר נקום נחזיר חלק מיהודה ומשומרון, למי — לירדן? לפלשתינים? כדי לעשות זאת אנחנו צריכים לצאת מהנחה שאין לנו אויבים, שאם נעשה זאת מחר בבוקר הכול מסביב יהיו ידידותיים, ואיש ישב תחת גפנו ותחת תאנתו. נדמה לי שכל מי שעניו בראשו, בישראל ומחוצה לה, יכול להבין שיש לנו כל הסיבות שבעולם להניח את ההיפך, שיש לנו אויבים שלא מוכנים לתת לנו מנוחה, ושחובת ההוכחה לרצונם בשלום מוטלת עליהם. משום כך, ההסכם היחידי האפשרי הוא הסכם האוטונומיה. בואו תוכיחו לנו את רצונכם בשלום. בואו תחיו בשלום חמש, עשר שנים, נראה כאמת שאיש ישב תחת גפנו ותחת תאנתו. נראה שתיפסק הפעילות הטרוריסטית, נראה שיהיה שלום עם יירדן, ואז נדון. מה הבהלה?

מאז 1967 אנחנו חיים במצב זה בלי שום שינוי, לפעמים גם בלי שום תקווה; לא רק מצדנו, גם מצדם אין תקווה לשום דבר. אולי כדאי באמת להבין, שרעיון האוטונומיה הוא הפתרון היחידי האפשרי במצב הזה, שבו כגלל הבעיות הביטחוניות איננו יכולים לוותר על יהודה ושומרון. מחד גיסא, אנו איננו יכולים כלל לוותר על יהודה ושומרון, לפי תפיסתנו לפחות, ומאידך גיסא, אנחנו לא יכולים לספח לתוכנו מיליון וחצי ערבים נוספים. ההסכם היחידי שפותר בדרך ביניים את הבעיה ויוצר איזו דרך של הידברות, של הרגשת אמת שאומנם תפצים בשלום, הוא הסכם האוטונומיה.

אני חושב — אינני בטוח — שגם חוסיין מבין זאת. אני חושש שחוסיין, בהרבה מאוד מקרים, גם במקרה הנוכחי, משלם מס שפתיים לפלשתינים, ושבעצם הדבר האחרון שהוא רוצה בו הוא מדינה פלשתינית. אני חושב שבהרכה מקרים חוסיין מנסה להשיג, לפחות אסטרטגית, בטקטיקה שלו. את יעדי הביניים שלו. היום הוא צריך נשק מארצות-הברית, ולכן מוטב לו להיראות שוחר שלום, אפילו יוזם שלום, כדי לקבל את הנשק שהוא צריך. הלכה למעשה הוא כמעט לא התחייב לשום דבר ממשי. לכן אין אנו צריכים להיות הקופצים בראש

של שלום — יש לנצל את ההזדמנות הזאת, להתעלם מהסכסוך שיש בתוך הממשלה ומהסכנה שאולי קיימת לפירוקה, כי יש דבר חשוב יותר משלמות הממשלה — השלמות של החברה בישראל, שתוכל להיות מובטחת לאורך ימים מבחינה מוסרית, כלכלית וחברתית רק עליידי השגת שלום והסדר של קבע עם שכנינו.

ולכן הרגעים האלה הם מכריעים וגורליים. אני מקווה שהאנשים שמסרכים היום לתת יד לתהליך הזה, גם אם הם עושים זאת מטעמים אידיאולוגיים, לא יוכלו לעצור את התהליך הזה. להשיג אותו אפשר עכשיו, אבל אם לא נשיג אותו עכשיו, נבכה ימים רבים, והמצב הזה אולי לא יחזור שנים רבות. אזי נצטער ונלך למלחמות, נקים ועדות חקירה, נכה על חטא, נכתוב ספרים ונשאל את עצמנו איפה היתה תבונתנו לנצל את האפשרות לשלום, כשהאפשרות הזאת צצה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו — לחבר הכנסת מיכה חריש.

מאיר שטרית (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האמת היא שקשה לדבר כאשר באולם לא נוכח אף לא אחד מהממשלה, וגם לא ראש הממשלה, אם כי זה דיון מדיני. לכן, אנסה לקצר ככל האפשר, זה נשמע לי חסר טעם.

יהושע מצא (הליכוד):
אני מייצג את שרי הליכוד.

מאיר שטרית (הליכוד):
אתה מייצג את שרי הליכוד? אם יש מי שמייצג גם את שרי המערך, אין בעיה. יש במדינת ישראל, אדוני היושב-ראש, בעיית הסברה חריפה מאוד במישור הבין-לאומי. עצם העובדה שיש בתוכנו, גם בכניין הזה, אנשים — אני מדבר גם על מפלגות ציוניות — שיש להם תחושה שמדינת ישראל אינה רוצה כל-כך בשלום, אומרת דורשני לגבי כל עמדותיה של מדינת ישראל ודרכי הסברתה את מאווייה של המדינה.

דומני שלית מאן דפליג בקרב העם בישראל, שכולנו ערים לעובדה אחת לפחות — לא ניתן להעתיק את מדינת ישראל מאסיה לאירופה או לאמריקה. אנחנו נישאר לחיות כאן בין ערבים, ובטווח ארוך אין לנו בירה אלא לחפש דרך להיות באזור הזה בדריקונים ובשלום.

אנחנו מצטיירים בעולם כקשוחים, בעוד אנחנו רכים מאוד. הוכחנו זאת בהסכמי קמפ-דייוויד, כאשר שילמנו בעבור שלום מחיר שאיננו חושב שיש איזו מדינה שהיתה מוכנה לשלם מחיר כבד כל כך-בשביל שלום לא כולל, רק בחזית אחת. רק בצד אחד. איננו רוצה לעמוד על ההסכמים המפורטים, אפילו שיש לי היום, בדיעבד, תחושה שלא קיבלנו כאמת את השלום המיוחל, השלום שבו שרצינו — גבולות בטוחים, יחסי מסחר ויחסים ידידותיים ותכריכים. על אף זאת אינני מתחטט עליהם, אני חושב שהסכמי קמפ-דייוויד הם הסכמים טובים, כי מאז לא נשפכה בגבול הזה אף לא טיפת דם אחת.

אנחנו מצטיירים בעולם ככובשים, בעוד רוב המלחמות למעשה נכפו עלינו. אנחנו מצטיירים בעולם כתוקפנים, בעוד רוב הזמן אנחנו נאלצים להגן על עצמנו. לדעתי, חלק מכישלון ההסכמה שלנו נובע מהעובדה שאנחנו מגיבים לעתים קרובות בחיפזון, כיריית מהמותן, בלי מחשבה תחילה. והעניין הנוכחי הוא אולי דוגמה קלסית לכך.

ראשית, הממשל האמריקני נוטה להסתכן במהלך. שנייה, הוא נותן עדיפות לאספקת נשק לירדן, לפחות מבחינת המהלך הכרונולוגי. על פני הבאת ירדן לשולחן המשאומתן בתנאים ריאליים, על-מנת שתהיה אפשרות להתקדם לקראת הסכם.

מהלך זה, שכנראה ייהפך לנושא של עימות בין הממשל לקונגרס בארצות-הברית, עלול לגרום את הממשל הנוכחי, על-פי הסגנון המיוחד של העומד בראשו, להתבטא בצורה חריפה, שתחילתן הצדקת הרצון למכור נשק לירדן, וסופן עלול להיות עימות עם ידידי ישראל בארצות-הברית, חוך העלאת טיעונים שיתנגשו באינטרסים של ישראל וכידידות עם ישראל. דברים מסוג זה כבר קרו בארצות-הברית, גם עם הממשל הנוכחי. באופן כסיסי זה הוא מממש ידיוותי מאוד, אבל עלינו לזכור שכאשר הוא נכנס לעימותים, על כל נושא שהוא מאמין בו, הוא נכנס בתקיפות גדולה מאוד ונלחם ביריבים בצורה חריפה למדי, ואנחנו עלולים למצוא את עצמנו במצב של התפתחות כזאת בארצות-הברית.

יש שמרנות, חברי הכנסת, שאינני יודע את מידת ביסוסן, שהממשל האמריקני מחפש קיצורי דרך, על-מנת להקדים ולספק סוגים שונים של מוטוסים ונשק אחר לירדן בזמן הקרוב ביותר, חוך עקיפת הקונגרס האמריקני, על-ידי שימוש בסמכויות מיוחדות של הממשל כעתות חירום ותוך שימוש בטיעון, שיש מצב חירום בירדן עקב איום סורי על גבולותיה של ירדן ועל משטרה. גם כאשר אנחנו רוצים לקדם את המשאומתן, וצריכים לרצות לקדם את המשאומתן, עלינו להיות ערים להתפתחות הזאת כחלק מן המהלך של הממשל האמריקני בקידום המשאומתן.

שנית, וסכנה זאת קשורה בראשונה — הממשל האמריקני עלול להפעיל לחצים, המנצלים את תלותה של ישראל בארצות-הברית בתחומים שונים, בעיקר בתחומים הכלכליים, כדי להביא את ישראל לירידי הסכמה עם עמדותיה של ארצות-הברית, וזאת כאשר ארצות-הברית מתקרבת להסכמה יחידה עם ירדן ועם גורמים פלשתיניים, ואולי אפילו עם אש"ף. מה ממשעות הדבר לגבי ישראל? קודם כל, הכרח לנהל מדיניות אקטיבית ויחמת של קידום תהליך השלום לקראת משאומתן והסכם בין ישראל לירדן. שנית, עמידה איתנה על האינטרסים הישראליים, חוך הבהרה מוקדמת, הן לאמריקנים, הן לירדנים, כיכל הקווים האדומים של העמדה הישראלית, זאת כדי שלא להיקלע למצבים של מכר סתום. שכן הצד השני לא ידע את העמדות של ישראל ואת מרחב התמרון שלה.

כאן, חברי הכנסת, אני חייב להעיר הערה לשו החוץ יצחק שמיר, שאננו כאן, ולחברי הליכוד בממשלה ובקואליציה. ההתפרצויות ההיסטריות של חלק משרי הליכוד, הבאות כתגובה בכל פעם שיש יוזמה כלשהי למשאומתן עם ירדן ועם נציגות פלשתינית המקובלת על ישראל, או אפילו כאשר מועלות הצעות להתקדמות בשיחות עם מצרים — התפרצויות אלה באות בעיקר עקב ריכוז פנימי בחוך הליכוד על הנהגה ועל הנהגה העתידה — התפרצויות אלה עלולות, בפירוש, לעכב את המשאומתן. התוצאה היחידה שיכולה להיות לכך היא: היווצרות תנאים בין-לאומיים שיקרבו את האמריקנים לעמדות הירדניות ולעמדות הפלשתיניות, במקום שהמשאומתן יתנהל בתנאים המוכתבים על-ידי יוזמות והצעות שלנו. אנחנו עדים להתפרצויות האלה בכל פעם שמועלית איזו הצעה, באיזה כיוון שהוא, עוד לפני שבדקים את המהות.

אדוני הושב-ראש, אני יוצא מתוך הנחה שהרבה מן המלל הזה מכונן פנימה, למאבק הפנימי, כי הרי כבר למדנו

ואומרים "לא". אדרבא, חן לו להסתכן. בואו נגיד לחוסיין: אנחנו מברכים על יוזמתו, בוא למשאומתן ישיר כאן בירושלים; אם אתה מתכוון באמת, עשה משהו שסאדאת עשה. תודיע שאתה בא לכאן למשאומתן ישיר, או חומין את ראש ממשלת ישראל אליך למשאומתן ישיר. תעשה זאת. אתה אינך יכול — זאת עריך לומר בבירור לחוסיין — לשחות או ללמוד לשחות בלי להיכנס למים. זה לא הולך.

לדעתי, עמדה כזאת היתה מתקבלת, בסופו של דבר, אצל האמריקנים כנכונות, לפחות כרצון או כשיאפה לשלום, וכך גם כעיני כל העולם, בלי לוותר על עקרונותינו, אין לי ספק שאם חוסיין יקבל את מה שהוא צריך ואחרי שהוא יקבל את מה שהוא צריך, הוא לא יעשה שום צעד קדימה ולא תהיה פריצת דרך. ואז — הוא יהיה אומר ה"לא", הוא יצטייר כתיקוף, הוא יצטייר כמתנגד לשלום, לא אנחנו.

חוששני שמדי פעם אנחנו חוזרים על הטעות הזאת. הדוגמה האחרונה היתה תוכנית רייגן, כשיצאנו מיד בהתנגדות לארצות-הברית בעניין זה. יכולנו להגיד שתוכנית רייגן בכללותה איננה מקובלת עלינו, שיש בה חלקים מסוימים שנראים לנו ויש בה חלקים מסוימים שלא נראים לנו. זאת תגובה שאיש לא יכול לעזער עליה, לא התחייבנו לכולם — והם אמרו "לא". לדעתי, ה"לא" שלהם לתוכנית רייגן יצר בארצות-הברית גישה שונה לחלוטין לכל מי שאמר "לא".

לכן, כשאני מדבר על שינוי טקטי, אני מתכוון לשינוי הטקטי שצריך להיות לפחות בגישה לפני ההתגובה, אבל בלי לשכוח את התכנון לטווח הארוך, את התכנון האסטרטגי. שילוב של טקטיקה נכונה ואסטרטגיה ברורה מראש יביא אותנו, לדעתי, בלי לוותר על עקרונות, לפחות לשינוי תרמיתנו בעולם כולו, בלי לוותר על דבר. אם זה יביא לשלום ויביא לשינוי באזורנו ולתקופה שבה באמת נחיה לפי עקרונותינו, איש תחת גפנו ותחת אתנו — הלוואי והלוואי.

הי"ד מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת מאיר שטרית. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל חריש, ואחרי — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מיכאל חריש (המערך):

אדוני הושב-ראש, חברי הכנסת, לישראל יש עניין גדול בקידום תהליך השלום, לא בגלל ארצות-הברית לא בגלל ירדן או הפלשתינים, ולא בגלל טקטיקה, אלא בגלל אינטרס לאומי ראשון במעלה: שאיפה עקרונית ונפשית של הציבור וגם צורך בסיסי חיוני בשלום. כדי להתפנות להתפקיד המרכזי של המדינה הזאת — בניית חברה בריאה לעם היהודי, הקמת משק מפותח ועתיד טוב יותר לעם היהודי, עתיד שכולל חיי שלום ושותפות הן עם המדינות השכנות והן עם האזרחים הערבים של מדינת ישראל.

עם זאת, האינטרס הישראלי בקיום הדיון איננו פוטר אותנו, כאשר אנחנו דנים במהלך מדיני קונקרטי, מלראות שהכניסה שלנו לתהליך זה מעמידה בפנינו מכשולים רבים, לא רק מהצד השני במשאומתן — הצד הירדני והצד הפלשתיני — אלא אף מכשולים מצד ממשלה ידידותית כממשל האמריקני. כאשר אנחנו דנים בנושא זה, בשלב המידי, עלינו להיות ערים לשתי סכנות מידיות העומדות בפנינו דווקא מצד המדיניות האמריקנית. המדיניות האמריקנית עובדת מההתייחסות למצב במזרח התיכון שלא במקום הראשון בסדר העדיפויות שלה, כפי שהגנה בשנים האחרונות, להתייחסות אקטיבית ומתערבת יותר, במקום גבוה יותר בסדר העדיפויות של מדיניותה.

העבודה בממשלה יעשו כל מאמץ כדי להגיע למשא-ומתן עם ירדן ועם משלחת פלשתינית, ויש סיכוי שהדבר יושג. נכון, הם יעשו זאת תוך מאמץ לשמור על הקואליציה הנוכחית ולא לשבור אותה. אך, אם אינכם רוצים בהתמצת ההזדמנות המסתמנת הנוכחית, אתם מוכרחים לראות שעדיף להוליד את הקואליציה בהרכבה הנוכחי למשא-ומתן מאשר ליצור משבר ממשלתי מתמשך. עקב אי-יכולת להיכנס למשא-ומתן.

האם אין הדבר מחייב שסתייעו, גם באופוזיציה, ביצירת המהלכים האפשריים מצד ישראל? האם אין זה עדיף בעיניכם לשכנע את האמריקנים ואת הירדנים והפלשתינים בצורך להתאים את עמדותיהם למה שהוא אפשרי בהרכב של הממשלה הנוכחית, לדוגמה, תוכנית האוטונומיה, ולא לרבוך בתביעות שיביאו את המהלך למבוי סתום עוד בטרם החל?

אני מאמין שההתפתחויות המדיניות בסך-הכול הן מבטיחות ביותר. נראה שנוצרים התנאים שצפינו להם הרכה זמן. אך הצלחה של מהלך מדיני תלויה חמדי בראייה ריאלית של הסיכויים והסיכונים כאחד.

האויב הגדול של היעד הזה הוא ויכוח בעת הזאת על סופו של המשא-ומתן, שעדיין לא החל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת חריש, ביקשתי לסיים.

שבת וייס (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עברנו וגלשנו מעבר לזמן שנקבע, ונתבקשתי גם עליידי ראש הממשלה להקפיד על הזמן.

מיכאל חריש (המערך):

אני מסיים. מי שמנהל את הוויכוח הזה היום, כטרם פתיחת המשא-ומתן, מחבל בתהליך השלום, אם מתוך רצון למנוע את פתיחתו, אם מתוך טעות בשיקול-דעת פוליטי, ואם מתוך משחק אופוזיציוני קטנוני. כאשר חבר הכנסת יוסי שריד אומר לראש הממשלה, שיש לדבר רק עם אש"ף, הרי שהוא אומר "לא" לתהליך השלום שהחל עכשיו — כי זה התהליך הריאלי האפשרי — ולא חשוב באיזה כשרון רטורי הוא אומר את הדברים.

האמריקנים, הירדנים ואש"ף כבר הבינו, שמשא-ומתן ריאלי — של מי שיש לו עניין במשא-ומתן — יהיה עם נציגים פלשתינים שאינם חכרי אש"ף. זה המהלך המציאותי במשוואה המדינית הקיימת היום.

מי שמעוניין בקידום תהליך השלום, חובתו לסייע לראש הממשלה בכל דרך אפשרית כדי למצוא את השביל הצר שמאפשר הגעה למשא-ומתן ופתיחת דיון לכיור אפשרויות ההסכם.

הדרך היא בחיפוש דרכים מסובכות תוך פשרה על גבי פשרה. עמדה קיצונית מימין באה למנוע את המשא-ומתן. עמדה קיצונית מהצד השני תמנע את המשא-ומתן באותה מידה, גם אם המלל שונה.

לכן, ארוני ראש הממשלה, המשך וחפש את הדרך המסובכת המובילה למשא-ומתן, בפשרות, בפתוליים, אך תוך ראיית היעד המרכזי — משא-ומתן בדרך להסכם שלום עם הירדנים והפלשתינים.

מאז הדיון על היציאה מלבנון, שבסופו של דבר הן מר שמיר והן הליכוד, ברובו — לא כולו, אבל ברובו — מוכנים לקבל את הנהגת מפלגת העבודה במהלכים הביטחוניים והמדיניים, לפחות אלה שעמדו עד עכשיו על הפרק, פשוט משום שהם תאמו את האינטרס הישראלי והיו ריאליים. עם זאת, בנושאים כל כך מרכזיים וכל כך רציניים, מן הראוי להתייחס לכל הצעה קודם כול עליידי בדיקה. מוטב שבצענין זה תהיה התעלמות, בהתנהגות, מן העניינים הפוליטיים, כי יש נושאים שלגביהם יש להתעלות.

ההערכה שלי, ארוני היושב-ראש, היא שהממשלה בהרכבה הנוכחי מסוגלת להיכנס למהלך של משא-ומתן עם משלחת ירדנית-פלשתינית, במידה שארצות-הברית תקרא נכון את המפה ותטפל בתכונה בצד הירדני והפלשתיני ולא תגבש עמם עמדות שממשלת ישראל, על כל מרכיביה, לא תוכל לקבל. אך, עם הערכתי זו, חשוב להבהיר לחברינו בקואליציה-מן הליכוד: במידה שיתברר שאתם מנסים למנוע את תהליך השלום, מתוך חשבוניות של מאבקים פנימיים בליכוד, שעלולים ליצור תחרות מי קיצוני יותר — אתם תהיו האחראים לכך שהשותפות אתנו תתפרק.

בממשלה הראשונה של הליכוד, ב-1977, הלכתם, אני מודה, במפתיע למהלך של שלום עם מצרים, אשר זכה לחמיכתו. כתקופת ממשלת הליכוד של 1981 הבאתם למצב של התדרדרות מדינית וביטחונית, שמצד אחד סיבכה את ישראל במלחמת לבנון, שמנחם בגין הגדיר אותה כטרגדיה; ומצד שני, הבאתם למצב שעם מצרים הלכנו לכיוון שעלול היה להסתיים בהפסד השלום, לאחר ויתור על כל השתחים, עליידי ממשלה שאתם הרכבתם ולא עליידי מישהו אחר.

הממשלה הנוכחית בראשות שמעון פרס משלימה בימים אלה את היציאה של ישראל מן הטרגדיה הלבנונית. היא שיתתה את המגמה השלילית ביחסים עם מצרים לכיוון של הידרדות ותיווך השלום שהושג במימון כה גבוה. לא נסכים שתמנעו את התהליך של קידום השלום ואת קידום תהליך השלום.

לסיים, ארוני היושב-ראש, הערה לשותפים שלנו, למערך, בעבר, אלה שהגענו אתם יחד בבחירות לכנסת הזאת ונפרדנו עם הרכבת הממשלה: כאשר מפלגה מחליטה שלא להצטרף לשותפה הבכירה שלה, עם כניסתה לממשלה, ומעדיפה להישאר באופוזיציה, יש היגיון מסוים בהתנהגות של אופוזיציה. לא היה הוגן להניח שבהיתכסם באופוזיציה תבואו ותגידו שאתם מסכימים עם הממשלה ואתם תומכים בה. זה אפילו לא נדרש מחברי המערך שנכנסו לקואליציה, כשם שזה לא נדרש מחברי הליכוד שהצטרפו לקואליציה. למרות זאת, הייתי מצפה לאבחנה מסוימת בין נושאים שראויים לביקורת, ואולי אף נושאים שלגביהם יש מחלוקת, לגיטימית, לבין נושאים מדיניים וביטחוניים רציניים, שמן הראוי לטפל בהם תוך התעללות מסוימת מעל למשחקי אופוזיציה קטנים. לפי מיטב זיכרוני, כך נהגנו בעת יוזמת סאדאת, כאשר למרות היותנו במשותף באופוזיציה, כחנו את המהלכים של עצם העניין, במגמה של עידוד ושל תמיכה במשא-ומתן.

ארוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנו נמצאים בשלבים הראשונים של הצעדים שעריכים להוביל לפתיחת משא-ומתן. לאחר החלטת הממשלה בדבר היציאה מלבנון, בניגוד לכל הציפיות של השותפים שלנו לשעבר — של חברי הכנסת וקטור שם-טוב ושל ירדני חבר הכנסת יוסי שריד — כאשר אנחנו נמצאים בשלבים האחרונים של היציאה מלבנון, אתם חייבים לחשוב, לפחות בלבכם, שראש הממשלה ושרי מפלגת

הלאומית היא המהווה את חזית הסירוב. היא המסרבת ללמוד ולהפיק לקחים.

אחת הטענות הישראליות היא, שאין היא מוכנה להתיישב למשאומתן עם מי שמוסיף להילחם בה. אך הלא זו היא מטרת המשאומתן — לברר את התנאים להפסקת הלחימה ולהמרתה ביחסים של שלום. הציפייה הישראלית המכתיבה את עמדתה, שהצד האחר יקבל מראש את תנאי השלום בטרם החל המשאומתן, מקורה ביוהרה ובהתנשאות שאין להן כל מקום. ברור שכל זמן שהימשך העריות, הימשך הלחימה ותימשך הרטוריקה המלחמתית, אך כל אלה חייבות להיפסק. הלחימה, העריות והרטוריקה המלחמתית חייבות להיפסק בעקבות משאומתן, ולא כתנאי לפתיחתה.

אשר לתוצאות הצפויות מן המשאומתן, יש מקום לקוות כי הן לא תאכזבנה, שכן הצד הערבי מכיר שהדיונים ייערכו בכפיפות להחלטות האו"ם, ובעיקר בכפיפות להחלטות מועצת הביטחון, שתחת חסותה יתנהלו הדיונים.

מזורה ביותר התנגדות ממשלת ישראל להשתתפותה של ברית-המועצות בוועידת השלום. הלא ישראל הסכימה להחלטה 338 וקיבלה אותה. כיום ישראל נמנית עם הדורשים מאש"ף לקבל אותה. החלטה זו קובעת, כי המשאומתן יתנהל בוועידה בין-לאומית בהשתתפות שתי מעצמות-העל. אך ישראל דורשת כי אש"ף יקבל את החלטה 338, והיא שוללת את השתתפותה של ברית-המועצות. אני שואל: היכן ההיגיון? יתר על כן, היכן ההגיונות?

היוזמה היירדנית-הפלשתינית וזכה עכשיו לתאוצה כל כך רבה. משום שהיא נתמכת על-ידי כוחות חשובים בעולם הערבי, בעולם השלישי ובעולם המערבי. התגייסות זו של כוחות אדירים לתמיכה ביוזמת השלום היירדנית-הפלשתינית היא פרי התמורה שהתחוללה באש"ף ביחס לאופן שבו תיפתר הבעיה הפלשתינית. אמרה, חמורה זו זכתה לא רק לתמיכה אוהדת אלא גם לאיבה גמורה. התקפת הצבא הסורי על אש"ף, כשריפולי בשנת 1983, שנה לאחר התקפת צה"ל על אש"ף, כלי ספק סימלה את עוצמת האיבה לחתירתו של ערפאת לפתרון צודק ולשלום. אבל לא פחות מכך סימל את חתירתו לשלום מסעו הסמלי לקהיר לאחר שיצא מטריפולי. וזהו המסע ששם קץ להרס של העולם הערבי על מצרים ואפשר לממשלות ערביות רבות להתקרב מתדוש לא מצרים ולהחליט סביבה במאמציה למען השלום. כך התהווה הגוש הערבי התומך בשלום, המבוסס על עקרונות החלטה 242, שעליהם מיתוסף עיקרון חשוב נוסף — הכרה בקיומו של העם הפלשתיני וכזכותו ליטול חלק פעיל בתהליך השלום.

והנה, נוכח התפתחות חשובה זו, מתקדמת ישראל, מתקרפת ומשדשת את קריאות המלחמה המסורתיות. הנה שוב אנחנו שומעים על סכנת ההתקפה מצד סוריה, ואילו ירון שבאה עם כשורת השלום מוצגת כשוחזרת מלחמה, משום שהיא מבקשת מארצות-הברית נשק, ממש כשם שעושה ישראל. נשק זה, כפי שהסביר ראש הממשלה, יגיע במקרה הטוב ביותר כעוד שנתיים, האם אין בכך כדי להניח שנתיים לדיונים בטרם תתאפשר אפילו אספקת הציוד לירדן? ואם ארצות-הברית, בתוקף היותה חברה במועצת הביטחון, תשתתף בוועידת השלום, יהיה בידיה סיפק לשוב ולשקול את דבר אספקת הנשק ומועדו לאור התפתחות המשאומתן.

אך מעבר לכל אלה, אנו יודעים, כי המשכת מירון החימוש במזרח התיכון מקיזה את דמה של ישראל ומביאה אותה לפשיטת רגל, פשוטו כמשמעו, רגל. האם זה אינו שיקול שחייב לזרז את ישראל ללכת לוועידת שלום?

היז"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת חריש. רשות הדובר לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקרמת לשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היוזמה היירדנית-הפלשתינית החלה במושב ה-17 של המועצה הלאומית הפלשתינית בעמאן בשלהי 1984, אותה מועצה שבשעתו טען לגביה ראש הממשלה, שלא היתה לה כל משמעות מבחינתנו והיא לא היתה אלא אירוע פנים-ערבי. יוזמה זו צברה תאוצה במשך הזמן, עד כדי כך שבכיקורו בושינגטון לאחרונה יכול היה המלך חוסיין לקרוא למשאומתן ישיר בין שני הצדדים לסכסוך, שהוא הגדר אותם: הצד הערבי, המיוצג על-ידי ממשלת ירדנית-פלשתינית מצד אחד, וממשלת ישראלית, מצד שני. משאומתן זה הציע חוסיין לקיימו בחסות חמש המדינות החברות הקבועות במועצת הביטחון, כלומר בחסות אותו גוף שהחליט את ההחלטות הידועות כ-242 ו-338. כפי שהכריז ערפאת בכמה הזדמנויות מאז, הוא עומד באופן מלא מאחורי ההסכם היירדני-הפלשתיני, כי הוא רואה בו כסיס מעשי לקידום תהליך השלום, ואין ספק כי הסכם זה, ההסכם היירדני-הפלשתיני, נוצר לאפשר את חידושו של תהליך זה.

הניסיונות הנואלים, הגעשים על-ידי ממשלת ישראל, להתעלם מן החשיבות של הגישה היירדנית-הפלשתינית ומן הסיכוי שהיא יוצרת, באים בעקבות התעלמות כה שנים מאופיה של הבעיה הפלשתינית ומן האופן שבו היא יכולה להיפתר. אך מותר היה לחשוב, כי לאחר שישראל שילמה בכל היקר לה בנסותה שלא לפתור את הבעיה הפלשתינית אלא לחסל אותה במלחמת לבנון, היא תבין עכשיו כי לא נותרה לה דרך אחרת אלא להתמודד עם הבעיה — במגמה להביא קץ למעגל הנצחי של המלחמות שהיא נתונה בהן.

והנה באה הודעתו המדינית של ראש הממשלה והוכיחה, כי ישראל לא למדה את הלקח העיקרי של ניסיונה העגום: ישראל לא למדה, כי יש גבול ליכולתה לכפות את רצונה בכוח, וכי עליה לבקש את השלום בדרך של משאומתן בין הצדדים הלוחמים. הודעתו של ראש הממשלה תירשם כדברי ימי ישראל כמחדל מדיני, כבכייה לדורות. שנים רבות יעברו ועוד יוסיפו לצטט אותה, לדון בה ולדוש בה, כדי להבין איך יכול היה ראש הממשלה, ראש ממשלה בישראל, ממשלה שקמה לאחר הכישלון של מלחמת לבנון, לדרוש את ניצני השלום — מגין שאב את עזות המצח, מאין נטל את קחות החושים?

האם כמנצחים מוזמנים נציגי ישראל אל שולחן הדיונים עכשיו? הלא ישראל מוזמנת עתה כמדינה שנכשלה בכל מאמציה לכפות פתרון שלא על יסוד משאומתן ישיר בין הצדדים, וסירובה כיום להיננות ליוזמה הערבית, שאין בה כל ערפול, כל דרש-מעיות, כמוה כהודאה במה שידוע וברור לכול: ישראל פוחדת מן השלום ונרתעת מכל ניסיון להתקדם לעברו.

כמה אופיינית התופעה, שלצד קולה של ישראל, הרוחה את יוזמת חוסיין-ערפאת, נשמע קולו של מנהיג חזית הסירוב הפלשתינית ג'ורג' חבש, הרוחה אותה גם הוא כאותם טיעונים — כי יש בה ויתור על המטרות הלאומיות כפי שהוגדרו בראשית ימי הסכסוך.

ואומנם, מצד הפלשתינים יש ביחמה החדשה משום ויתור, משום הסתלקות מן המטרות שאומצו בראשית דרכם, ויתור זה נעשה על-ידי ההנהגה הלאומית, שמגלה יכולת ללמוד ולהפיק לקחים. אך מצדנו, מצד ישראל, ההנהגה

מהלך זה של המשאומתן, שהתנהל בשעתו עם מצרים, צריך להוכיח לירדן וגם לארצות-הברית שכאשר מדובר על שלום אמיתי, יש נכונות כנה שמתבטאת בגמישות מעל ומעבר למשוער. מהלך זה של המשאומתן, שהתנהל בשעתו עם מצרים, צריך להוכיח לירדן וגם לארצות-הברית כי משאומתן רציני מתנהל אך ורק בין ישראל ובין הגורם הישיר, בלא גורמים צדדים. אומנם כשהמשאומתן עם מצרים התפתח, נכנסה ארצות-הברית לתמונה. אבל היא, רק היא, ולא מדינות אחרות. ושני הצדדים היו מעוניינים בה, כי היה צורך במדינה אחת כמתווכת, כמקשרת, כמגשרת, כאשר במהלך המשאומתן מתבקש עליידי שני הצדדים גורם שלישי. אבל, הרי זה ברור שלא היו מגיעים להסכם שלום כזה שהגיעו אליו עם מצרים בוועידה בין-לאומית, אם היו משותפות בדיונים מדיניות ערביות אחרות.

כל עוד אין למלך חוסיין העוז, או יותר נכון האפשרות, לעשות צעד כזה אשר עשה הנשיא סאדאת, לבוא בעצמו ולהתחיל לנהל משאומתן, אין לראות את מהלכיו כמעשיים.

אנו מלאי הערכה לידידותה של ארצות-הברית כלפי ישראל, וקשה לנו להבין למה ארצות-הברית לא למדה ממהלכיו של סאדאת. ואם יש לארצות-הברית השפעה על מהלכי המלך חוסיין, עליה להוכיח לו את ההישגים שהשיג סאדאת במשאומתן לשלום, יותר, הרבה יותר, ממה שהשיג בכל מלחמותיו, אשר ככולן יצא מנוצח במשאומתן הוא הגיע לשלום, והשיג הישגים שלא חלם עליהם. בכונותו של הנשיא סאדאת לבוא לירושלים ולהוכיח שפניו לשלום ולא עוד מלחמה, כפי שהכריז, הוא קיבל את מרחב סיני, את בארות הנפט, ומה לא קיבל? סאדאת השיג זאת לבדו, בלי ועידה בין-לאומית.

כל עוד המלך חוסיין לא יודיע על נכונותו לשיחות על שלום בלא תנאים מוקדמים, אין לכל מה שתוכנן במהלכיו בכיקורו בושינגטון כדי להוכיח שאכן פניו לשלום. ברנע שהמלך חוסיין יופיע בעצמו לשיחות ישירות לשלום בלא תנאים מוקדמים, אזי תצטרך ישראל לתת את תשובתה על נציגות פלשתינית, כי הפלשתינים הם צד בעניין, צד ישיר.

אם מתכננים מהלכים, הרי המהלך הראשון צריך להיות שיחות ישירות של המלך חוסיין עם ישראל, וברור שהצעד הבא אחריו יהיה נציגות פלשתינית. אם נגיע למהלך כזה שהמלך חוסיין ישב אתנו בשיחות ישירות, יורשה לי לומר שעלינו להיות נכונים לויתורים מפליגים בעניין הנציגות הפלשתינית. נציגות פלשתינית שתכריז: לא עוד מלחמה, נציגות פלשתינית שתכריז בכל צורה שפניה לשלום, נציגות פלשתינית שתכריז על הפסקת מלחמה בכל צורה — עלינו להתחשב בזכותה לייצג את הפלשתינים, הם הם כאמור צד ישיר, מכיל שאנחנו נחטט כעברם של הנציגים.

כל המהלכים שדובר עליהם בושינגטון, שצעד אחד אחר השני מוביל לשיא הזה של העברת המשאומתן לוועידה בין-לאומית בהשתתפות רוסיה וסין ומדינות ערב — סיבוב מהלכים כזה הוא כעין סיבוב חבל סביב צווארה של ישראל להתניקה, חלילה. קשה להבין איך ארצות-הברית אינה דוחה על הסף מהלך כזה, אשר השלכותיו הן שילוב רוסיה וכל העוינים לנו ולארצות-הברית כגורמים בהכרעת הנושאים.

לא אחת אני חושב: ייתכן מאוד שחוסר הבהירות שבעמדה שאנחנו מציגים כלפי הנציגות הפלשתינית מביאה את ארצות-הברית, מתוך מבוכתה, למהלכים האלה, כפי שהם נקבעו — ועוד נשמע עליהם — בשיחות עם חוסיין.

עמדתה של ממשלת ישראל מלאה סתירות כריזמן. היא מבקשת למנוע החזרת השטחים הכבושים, ועם זאת לשכנע את העולם הערבי שרצונה בשלום. היא מבקשת להתעלם מזכויותיו של העם הפלשתיני, ועם זאת לשכנע את העולם כולו שהיא להוטה להביא את הסכסוך לסימו. היא נוקטת מדיניות כותנית בכל הדומנות, ומבקשת מהעולם להאמין כי היא מאמינה במשאומתן ללא תנאים מוקדמים. עמדה זו פשטה את הרגל. היא עומרת עירומה וחשופה נוכח כל העולם. זאת הסיבה שאפילו ארצות-הברית מגלה סימני עייפות נוכח תביעותיה הבלתי-פוסקות של ישראל לתמוך בה במסעה אל הבלתי-אפשרי.

כמצב זה שומה על כל הסיעות השונות שלום בכנסת לדחות את הודעת ראש הממשלה ולהכובע כי ממשלת ישראל תכריז על נכונותה להיפגש פנים אל פנים עם ממשלת ירדנית-פלשתינית, שתהיה מורכבת כפי שממשלת ירדן הנהגתה אש"ף יחליטו. אם זו תהיה עמדת ישראל, גם לא יהיה צורך בשלבים המוקדמים של משאומתן בלי ישראל בין הממשלת הערבית לממשלת ארצות-הברית. זו גם תהיה המשמעות האמיתית של פתיחה במשאומתן בלא תנאים מוקדמים, וזאת התנאי של נכונות להכרה הדרת ולהשלמה זה עם קיומו של זה.

אם זו תהיה עמדתה של ממשלת ישראל, תיווצר האפשרות לחדש את תהליך השלום בלא דיחוי, וייווצרו הסיכויים להשלמת התהליך בהסכם שלום.

אך עמדת הממשלה, כפי שהציג אותה ראש הממשלה, מבשרת לדאבונו המשכת הסכסוך ומלחמות נוספות באופק. דבריו של ראש הממשלה לא העלו נימה חדשה המבשרת תקווה. להיפך, הם הזכירו את גישתה של גולדה מאיר, שזינאה בכוח כל ניסיון להידבר, כל ניסיון לקרב בין העמדות, ודחתה כהרף עין כל ניסיון פורה שיכול היה לזרז את בוא השלום. מצער מאוד כי לאחר כל הניסיון שנעטבר מאז ימיה של גולדה מאיר לא חל כל שינוי בעמדתה של ממשלת ישראל, והסתרבות. העיקשות והעיוורון מונעים ממנה גם היום כל יכולת לבחון את המצב בעיניים פקוחות ומתוך רצון כן לתת סיכור לשלום.

לפיכך, אנחנו נבקש מהכנסת בסוף הדין לראות בהצעת הסיכום שלנו הצעת אי-אמון בממשלה, לפי סעיף 36(ב) של חקנון הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת שמחה דיניץ.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה, שמעתי בקשר רב ובהערכה רבה את דברי ראש הממשלה על המהלכים שלו בהתפתחויות האחרונות, ואני רוצה להביע כזה את עמדתנו. פנינו לשלום, ככל לבנו ונפשנו אנו מעוניינים בשלום. בשלום אמיתי, שלום שיבטיח את ביטחוננו ולא יפגע בהתפתחותנו. לשלום כזה יש בלא כל ספק רוב בכנסת, המוכן להיות גמיש בתנאים. בעצם הוכחנו זאת כאשר סאדאת בא לירושלים והתרשמנו שפניו לשלום, ופניו היו לשלום. כשהתרשמנו שפניו של סאדאת לשלום, מי מאתנו לא הופתע אז כאשר בראש הממשלה עמד מר מנחם בגין, והממשלה היתה רובה ככולה על טהרת הליכוד, ומר בגין וממשלת הליכוד הוכיחו גמישות וויתורים מפליגים ועצומים, וכשמר בגין הביא את תוכנית השלום לכנסת, הוא קיבל תמיכת רוב-רובה.

נראה שגם האמריקנים אינם מסתפקים בהכרזה כוללת זו, והם דורשים קבלה מפורשת של שתי החלטות אלו על-ידי ערפאת.

חוסין ממשיך לרבוך בחברתו לכינוס ועידה בין-לאומית בהשתתפות ברית-המועצות, סוריה ואש"ף. ארצות-הברית ממשיכה להתנגד לוועידה כזאת, אך מבינה את הצורך של חוסין בגיבוי בין-לאומי, כדי שיקל עליו להיכנס למשא-ומתן. ברור שישראל צריכה להתנגד לוועידה כזאת. זו אינה רק מרשם לקיפאון ולעקיפת משא-ומתן ישיר, אלא היא יצירת תחרות בין ארצות-הברית לברית-המועצות בסיוע תביעות הערכים. ארצות-הברית לא תוכל לעולם להתחרות בברית-המועצות בקבלת עמדות הערכים, והיא תצא מופסדת מהתמודדות כזאת. במסגרת כזאת, בין-לאומית, תמתי תהיה הנטייה "להתיישר" לפי המכנה המשותף הנמוך ביותר והקיצוני ביותר. הקורבן האמיתי של מהלך כזה יהיה תהליך השלום עצמו.

אם מדינות ערב ראו בישראל עובדה קיימת כדי לאסור עליה מלחמה, עליהן לראות בישראל גוף קיים כדי לעשות עמו שלום. הערכים לא יצאו מלחמה באמצעות ועידה בין-לאומית אלא ישירות. אם רצונם בשלום, גם אותו עליהם לעשות ישירות עם ישראל. למהלך כזה, כל גיבוי ותמיכה בין-לאומית יבורכו.

מכאן אנו מגיעים להצעת חוסין לקיום מפגש מוקדם של ארצות-הברית ומשלחות ירדניות-פלשתיניות. נשאלת השאלה: מהי מטרת המהלך הזה? אם רוצה חוסין שארצות-הברית תשמע את עמדתם של הפלשתינים ישירות מפי פלשתינים, הרי יש ביהודה, בשומרון ובעזה מספיק מנהיגים אותנטיים פלשתינים שדעותיהם הפוליטיות אינן שונות מעמדותיו המדיניות של אש"ף. אך הם אינם חברים בארגון אש"ף או באחד ממסודותיו שאימץ את האמנה הפלשתינית. המרעצה הלאומית הפלשתינית היא הגוף העליון של אש"ף, שחיבר ואישר את האמנה על סעיפיה הקוראים להכחדת ישראל. היא גם הגוף היחיד המוסמך לשנות אמנה זו ולחקנה. כיצד יעלה על הדעת שחבר בגוף כזה, שאימץ את האמנה ובידו להקנה והוא לא תיקנה ולא הסתייג מסעיפיה ולא שלל אותם, יהיה כשר להשתתף בשיחות עם ישראל או עם ארצות-הברית? לא ייפלא אפוא אם יתעורר חשד, לא בלתי מכוסס, שכונת חוסין איננה להבדיל לאמריקנים את עמדת הפלשתינים, אלא ליצור עובדת הידיבות בין ארצות-הברית ובין חברי הארגון אש"ף ומסודותיו, ובכך להביא להכרזה דה-פקטו של ארצות-הברית באש"ף.

אני רוצה להאמין, שארצות-הברית לא תיפול במלכודת זו ותתמיד בהתחייבותה שניתנה לישראל ב-1975, בתקופת הנשיא פורד, ואושרה מחדש על-ידי כל הנשיאים, קרטור ורייגן, וכן על-ידי הקונגרס של ארצות-הברית.

מה צריכה להיות גישתה של ישראל כלפי ההתפתחויות הללו? מי שמציע להימנע מהמשך ההידברות ולהפסיק את הדיאלוג מעיד על עצמו שאין הוא בטוח בעמדותיו שלו. הוא מעלה חשדות כאילו הוא בורח מן הצורך להיאבק על השלום. לעומת זאת, מי שמציע להיענות בחיוב להצעותיו של חוסין מציע לאמץ הצעות שאפילו האמריקנים סירבו לאמץ, מציע לקבל הצעות שלא הוצעו, מציע להגיד "כן" לרעיונות שטרם בשלו והם עדיין בעיצומו של ויכוח בין ארצות-הברית לחוסין.

חבר הכנסת שריד מציע להגיד "כן" לאמריקנים על דבריהם שהם לא ביקשו. ארצות-הברית מתמידה בהתנגדותה לרבר עם

עלינו לדחות במלוא החרפות והתוקף את מעורבות רוסיה, סין ומדינות ערב: לדחות זאת על הסף.

עלינו להיות נכונים לויתורים מפליגים לנציגות פלשתינית אשר תכריז, כפי שאמרתי: לא עוד מלחמה בכל צורה. אעלה כאן השוואה, נועזת אולי: אחרי השואה הנוראה, האיומה, שהמיטה עלינו המפלצת הגרמנית, כאשר קמו גרמנים והביעו חרטה, אף שלגבי שואה נוראה זו אין להסתפק בחרטה, בכל זאת נרקמו שוב יחסים בין ישראל ובין גרמניה. אם קיומו פלשתינים ויזיחתו שהם מתחרטים בכנות על מעשיהם, משלימים עם קיומנו ומפסיקים את הטרור ואת הלוחמה, עלינו להיות גמישים, לשבת עמם ולכרות ברית שלום. ברור שהארגון הזה, אש"ף, כליכולו בנוי על תוכניות טרור, על תוכניות להשמדתנו, חלילה, וכשם שלא היה עולה על הדעת לשבת עם נאצים, כך לא בא בחשבון לשבת עם אנשי אש"ף. עם נאצים — לא, עם אש"ף — לא. אולם, כפי שחידשנו את הקשרים עם העם הגרמני, נהיה נכונים, ועם ויחורים מפליגים, להתייחס לעם הפלשתיני אשר יהיה מוכן לשלום אמיתי.

היוז"ר מ' כהן-אבידן:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש, רשות הדיבור לחבר הכנסת שמחה דינין, ואחירי — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

שמחה דינין (המערך):

אדוני הושב ראש, חבר הכנסת, כל מי שעקב אחרי מהלכיה של המדיניות האמריקנית והתמורות באזור חייב היה להבין, שבמוקדם או במאוחר, וככל הנראה בקיץ 1985, תעשה ארצות-הברית ניסיון רציני לקידום התהליך המדיני במזרח התיכון. מי שראה במערכת היחסים ההדוקה עם ארצות-הברית את וסימן לקיומה של זהות מוחלטת בעמדותיו המדיניות — לא קרא כנראה את המפה הפוליטית. מי שחשב שתקופת "ההכנה", "האופוריה" ו"ירח הדבש" ביחסים בין ישראל לארצות-הברית משמעותה השלמה אמריקנית עם הסטטוס-קוו — ראה מהרהורי לכו.

ארצות-הברית נזהרה מלפתח יוזמה מדינית, מפני שנכוחה במלחמת לבנון ומשום שהתאכזבה מעמדות הערבים. סוריה פגעה בה; ירדן הוליכה אותה שולל ביוזמת רייגן; סעודיה אכזבה אותה; ואפילו מצרים לא נעתרה לבקשותיה להביא לנורמליזציה ביחסים עם ישראל ולהחזרת שגרירה לתל-אביב. בניסיונות אלה לא היתה כל סיבה להפנות את הלחצים כלפי ישראל. היה ברור שכרגע שירדן או הפלשתינים יתנו בידה קצה חוזה, היא תיאחז בו כדי לנסות לקדם את תהליך השלום. היא תנסה לקרב את עמדות הצדדים, וישראל כידוע היא אחד הצדדים.

מובא רק בא לווישינגטון וניסה למכור את הסכם חוסין-ערפאת, אך בלא הצלחה. חוסין הבין שאם אין לו שחורה חדשה, עליו להביא לפחות ניסוחים חדשים. חוסין נשאר דבק בעמדותיו, וערפאת — בדעותיו, אך חוסין השכיל לשכנע את האמריקנים שכונתו היא שלום, וכי עם סיוע קטן של ארצות-הברית הוא יצליח גם למתן את עמדותיו של אש"ף.

הכרזתו בשמו וכשם ערפאת על נכונותם לקבל את החלטות 242 ו-338 מותנות, לפי דברי חוסין, בקבלת כל החלטות אומ"ם הנוגעות בדבר. הכוונה היא לעשרות החלטות של העצרת הכללית, המרבורות על הקמת מדינה פלשתינית ועל זכות השיבה של הפלשתינים למקומות מושבותיהם ביפו, ברמלה, בלוד ובחיפה. לזכר עושה את קבלת החלטות 242 ו-338 פלסטר, מפני שהן הופכות בטלות בשישים ואינן מהוות את הבסיס היחיד המוסכם למשא-ומתן.

לכן, אילו הייתי ראש הממשלה, לא הייתי מתלבט, ולו לשנייה, האם להיפגש עם משלחת של ערבים פלשתינים כביכול, ויהיו מי שיהיו. כי הרי מה משנה מי יושב במשלחת זו. הממשלה היהודית הייתה באה לשם כגאווה לאומית להגיד לאויביו חד וחלק: לאו, לאו לנסיגה מרונם אחר של ארץ-ישראל, לאו לבגידה בארץ-ישראל — אדמות קודש, אדמות ה', לאו לרמאות ולתרגילים של הערבים, ואז — כן. כן לשלום בגבולות של היום, כן לשלום בין מדינת ישראל למדינה ששמה ירדן, פלשתיין, דיסנילנד, הערבים לא יקבלו את התוכנית? נכון, הם גם לא רוצים שלום ככל תוכנית שתהיה, כל זמן שהיא איננה שוללת את קיומה של המדינה היהודית.

כרם, מה הנקודה המרכזית בכל הפרשה האומללה והמסוכנת הזאת? כל הדיון הזה, כל התסיסה הזאת, כל הריצה לתכנן עמדות ישראליות, באו אך ורק משום שאנו חוששים מתגובתה של וושינגטון. כל הדיון הזה נכפה עלינו על-ידי ארצות-הברית, ואנחנו, בגלל חוסר האמונה בצדק ישראל וחוסר האמונה בקדוש ישראל, הפכנו את עצמנו לעבד נרצע, ליהודון העומד כעני בפחת ומבקש נדבות. הן מגיעות, והנה לפנינו המחיר — אשא עיני אל וושינגטון, מריגין יבוא עוזי, ניסיון מטורף לשלול את התהליך המסוכן, אך שלא להרגיז את הברון בבית-הלבן — זו תורת ההתרפסות לפני הגוי, זו תורת חוסר האמונה באלוקי ישראל, זו תורה והנה שכרה — הדוד הגדול מעבר לים יפעיל עלינו לחץ, ועוד לחץ, ועוד לחץ, וראש הממשלה, אשר מכריז מראש כל געל "ידידותם של רייגן ושל שולץ ושל האמריקנים", יבלע כל צפרדע שיגישו לו הידידים האהובים.

חברי הכנסת, ארצות-הברית, בסופו של דבר, תהיה המדינה הכי מסוכנת לנו. היא תהיה ידידתנו-אויבתנו. האמריקנים, בגלל האינטרסים שלהם, יגישו לנו מנות של מינכן, ומה יגיד אז ראש הממשלה? מה יגיד אדם כה הגיוני, כה רציונלי, כה מציאותי וכה פרקטי, כאשר הוא יעמוד לפני אדונו ורבו הגוי, המאיים שלא לחת לו כסף ונשק? ואכן, זהו לב הבעיה, זהו לב הבעיה — "כי דור תהפכות המה, בנים לא, אמן בם" — פסוק בספר דברים, ועליו אמרו חז"ל: "אמר הקדוש-ברוך-הוא: אין בכס אמונה של ממש". כמו אבותינו העיוורים אנו הולכים בחרדה אחרי הגוי, מבקשים את בריתו, את חסותו.

הנביא ישעיהו, לפני 2,500 שנה, ראה את המתבוללים והמבולבלים שברדו ואמר: "היו בנים סוררים נאם ה', לעשות עצה ולא מני — לעוז במעוז פרעה ולחסות בצל מצרים, והיה לכם מעוז פרעה לבושת ולחסות בצל מצרים לכלימה — — — הבל וריק יעזבו". "היו היוֹרדים מצרים על סוסים יישענו ויטטחו, על רכב כי רב ועל פרשים כי עצמו מאוד ולא שעו על קדוש ישראל ואת ה' לא דרשו".

אמונה, רק היא תביא את הגאולה המפוארת. וכן אתה מוצא שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה, שנאמר "ויאמן העם", וכן אתה מוצא שאין הגלויות מתכנסות אלא בשכר אמונה שנאמר: "וארשתין לי כאמונה, ידעת את ה'".

המדינה מתפוררת. היא עומדת על פרשת דרכים, אם נשליך את ייבנו על האמריקנים, נשתה מכוס התרעלה שלהם. אך אם נבטח בה' ונחזיק בארץ-ישראל כפי שצוינו, אזי "עוד ישמע בערי יהודה ובחצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה", ולגויים — "עצו עצה ותפר, דברו דבר ולא יקום, כי עצמו אל".

אש"ף, אך חבר הכנסת שריר מציע שאנחנו כן נדבר עם אש"ף. ארצות-הברית מתנגדת לוועידה בין-לאומית, ואנחנו צריכים להגיד "כן"? מדוע ההסתגפות העצמית הזאת, מדוע עלינו להטיל על עצמנו את כל חטאי סרבנותם של הערבים והחמדתם בלוחמה ובטרור נגדנו במשך עשרות בשנים?

מה שדרוש עתה הוא חיזוק הדיאלוג עם ארצות-הברית ולא הפסקתו. מה שדרוש עתה הוא לחזור ולהבהיר לארצות-הברית ולעולם כולו, שישראל מוכנה וכמהה להיכנס למשאומתן על כל הצעה ועל כל נושא, אבל לא עם כל אחד. מי שחבר בארגון שאימץ אמנה, הכוללת סעיפים השוללים את עצם קיומנו, ומי שממשיך לדגול במדיניות הטרור, איננו יכול להיות בין-שיח לא עצמו ולא עם האמריקנים. נכונות לשלום, חברי הכנסת, אינה עולה בקנה אחד עם קריאה למלחמה. נכונות למשאומתן אינה מתיישבת עם תכנון טרור, דבר שנעשה כעצם ימים אלה.

כמיהתה של ישראל לשלום איננה פונקציה של לחצי האמריקנים; נכונותה של ישראל למשאומתן ישיר בלי תנאים מוקדמים איננה היענות ללחצים בין-לאומיים. אנחנו נתמיד במאמצינו לשלום, מפני שהוא אכן הפינה של חזוננו הציוני ומשאת נפשנו הלאומית, ומפני שאין אנו רוצים לקדש על הסטטוס-קו.

אנחנו נמשיך במאמצינו לגייס את ידידתנו הגדולה, את ארצות-הברית, לעזור לנו בהגשמת משימה זו ולהופכה למציאות. אני מאמין שנצליח; ואם לא, לפחות נדע שעשינו כל שאפשר כדי לקרב את השלום.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת שמחה דיניץ, רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא, ואחריו — לחבר הכנסת חיים דרוקמן.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כמו תמיד, חברי הבית הזה, החל בראש הממשלה, לא תפסו כלל וכלל את הפרניציפ, את הנקודה המרכזית, של השיחות עם ירדן ועם המשלחת הפלשתינית, כביכול — כביכול, כיוון שברור שלא קיים מושג כזה, משום שלא קיים עם כזה.

חברי הכנסת, ראשית כול, חשוב להבחין בדיוק מה אינו העיקר כאן, מה אינו מרכזי ומה, בסופו של דבר, אינו חשוב. אין זה חשוב אם הערבי, הפלשתיני כביכול, הוא חבר אש"ף. חצי חבר, שמינית שבשמינית חבר, או לא חבר כלל. אין ערבי אחד ביהודה, בשומרון, בעזה או באוניברסיטת קולומביה בניו-יורק, או בבית הזה, שאינו רואה בישראל מדינה שגולה מהערבים את ארצם. אין ערבי אחד שלא שואף לאותו יום גדול שדגל פלשתיני כביכול יתנשא מעל מורת-ירושלים ומערב העיר, מעל נצרת התחתית והעילית, מעל תל-אביב ומעל קיבוץ גן-שמואל.

ובכן, איזה ויכוח סרק לפנינו, כן חבר אש"ף, לא חבר אש"ף, ערבי קיצוני, ערבי מתון, יהודים, אין ערבי מתון או ערבי קיצוני. קיים ערבי פיקח או ערבי טיפש. הערבי הטיפש אומר בגלוי מה שבלב — לחסל את המדינה היהודית. הפיקח כבר למד שלא לגלות את מה שהוא חושב, אבל, שלא יהיו אשליות, בתוך לבו גם הוא חושב ככה — לחסל את המדינה היהודית.

אש"ף איננו ארגון, הוא קונפצציה, הוא רעיון — מדינה פלשתינית משתי גדות הירדן, על כל שטחי מדינת ישראל, אם מידי, אם בשלבים.

היז"ר מ' כהן-אביב:

תורה לחבר הכנסת מאיר כהנא. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דרוקמן, ואחריו — לחבר הכנסת אליהו כן-אלישר.

חיים דרוקמן (מורשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האזנתי לדבריו של ראש הממשלה, ואני רוצה לשאול אותו שאלות מספר ולבקש הבהרה בכמה עניינים. ראשית, כראשית דבריו היה ביטוי שצער מאוד את אזוני, ואני מודה שהוא גם מדאיג אותי מאוד. ראש הממשלה אמר, כי מדינת ישראל עברה חמש מלחמות ושלוש אחד ולכולם היה מחיר: למלחמות — הרבה קורבנות של חי אדם, ולשלוש — רק שטח. כך אמר ראש הממשלה. ואני מבקש הבהרה: מה היתה כוונתך בדברך? אלה? להכין אותנו לקראת המשאומתן עם חוסין? שנהיה מוכנים לשלם בשטח תמורת שלום? האם זוהי עמדתה של ממשלת האחדות הלאומית?

ריכונו של עולם, מה לחוסין וליהודה, לשומרון ולחבל-עזה? איזו שייכות יש לו אליהם? הרי מעולם לא היו חלקי ארץ-ישראל אלה שייכים לו. האם פלישתה הבלתי-חוקית של ממלכת ירדן למקומות אלה במלחמת העצמאות והחזקתם על-ידיה במשך 19 שנה נותנת לה איזו זכות עליהם? הרי האמת היא, שכאשר יהודה, שומרון וחבל-עזה, וכראשם ירושלים, חזרו לידינו במלחמת ששת הימים, שהיתה מלחמת מגן מובהקת, הם חזרו לידי בעליהם האמיתיים.

האם היום, אחרי 18 שנה, אנחנו נהיה מוכנים להעלות את ארץ-ישראל מחדש על שולחן הניתוחים כדי לחתוך איברים מארץ חיינו? אני חש עלבון צורב על עצם האפשרות הזאת. חשכתי שכבר זמן עברנו את השלב של דיון נוסף על ירושלים. ואל נחלעם מן האמת. חוסין רוצה בירושלים, והוא לא יוותר על סנטימטר אחד ממנה, כשם שסאדאת לא ויתר על סנטימטר אחד מסיני. האם נהיה מוכנים לתת לו את ירושלים?

אני רוצה להאמין, שאפילו היום, ולעצמי יש היום כרוסוס רב בנחש עמידתו, העם כולו, למעט אולי שוליים צרים מאוד, לא יהיה מוכן בשום פנים לתת את ירושלים. ניהר אפוא, שלא ניפול חלילה לתוך מלכודת שהיה קשה לצאת ממנה.

נשאר לנו כפה טעם מר מאוד מיוזמתו של סאדאת, שכחוצאה ממנה נתנו לו את כל סיני, ובכלל זה חבל-ימית על יישוביו. ומה קיבלנו אנחנו ממצרים? האם ליחסים בינינו לבין מצרים ייקרא שלום? — זה, לכל היותר, אי-לוחמה, והרי מצב זה קיים למעשה עם ירדן כל השנים, בלי שנתנו להם דבר. האם אנחנו דווקא כמיהים לתת לירדן חלקים מלב-לבה של ארצנו?

אני מבקש הבהרה נוספת לדבריו של ראש הממשלה. כשדוברת על השירות שישאל מציעה לנהל, דוברת על נציגים פלשתינים שאינם חברי אש"ף. לא התייחסת במפורש לחברי המועצה הלאומית הפלשתינית. היות שעניין זה עלה על הפרק בקשר ליזמתו של חוסין, חייבת להיות הבהרה חד-משמעית של ממשלת ישראל בנדרן. הרי כולם יודעים שהמועצה הלאומית הפלשתינית היא למעשה הפרלמנט של אש"ף. אסור אפוא להשאיר את העניין בלא הבהרה. כל ערפול בעניין זה מכרסם במאבק שאנו מנהלים כעולם נגד אש"ף. קביעה ברורה שלנו בנדרן נותנת לנו את הזכות ואת הכוח לחבוע גם מארצות-הברית שלא להיפגש עם אש"ף בכל צורה שהיא, גם כשהוא מוסווה במקצת.

כמו כן, אני כשלעצמי התנגדתי להסכמי קמפ-דייוויד, אבל מדינת ישראל חתמה עליהם יחד עם ארצות-הברית. והנה, ארצות-הברית מנסה לצאת מהסכמים אלה. ההבנה שהושגה בין נשיא ארצות-הברית לבין מלך ירדן מבטלת למעשה את הנאמר בהסכמי קמפ-דייוויד, שארצות-הברית חתומה עליהם. לפי הסכמי קמפ-דייוויד, יש לדרן תחילה על אוטונומיה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, ורק כעבור חמש שנים של אוטונומיה ידובר על עתידם של חבלי ארץ אלה. קיים גם סעיף מפורש, האומר כי בתום חמש שנים ישראל תחבוע את ריבונותה על יהודה, שומרון וחבל-עזה. והנה, ההבנה האמריקנית עם חוסין מבטלת את הסכמי קמפ-דייוויד. אני שואל: איך אנחנו מסכימים לכך? איך אנחנו מסכימים לשחרר את ארצות-הברית מהסכמי קמפ-דייוויד ואיננו זועקים חמס על כך? אחרי כל הקורבנות שהקורבנו בגלל הסכמים אלה, אנחנו מוכנים לתת יד לביטולם?

מי שמוכן לפתוח במשאומתן חדש, שלא יהיה מבוסס על הסכמי קמפ-דייוויד, מודיע בצעם מראש, שישראל משלמה עם אי-יציבות הסכמים עמה. ומה מבטיח שהסכם חדש שנעשה, יקיים? הרי אנחנו כמו ידנו כורחים בזה את הענף שעליו אנחנו יושבים. זה פשוט חוסר אחריות לאומית מאין כמוהו.

אדוני היושב-ראש, ממשלת האחדות הלאומית צריכה להרבות בעם אחדות. האחדות היא היסוד לכוז עמידתנו בכל התחומים. בכרכות שהתורה מברכת אותנו נאמר: "ונתתי שלום בארץ" — וחרב לא תעבר בארצכם". מברך הרמב"ם: ונתתי שלום בארץ — שיהיה שלום ביניכם, ומתוך כך וחרב לא תעבר בארצכם, של כל ארץ חיצונית.

אני חושש מאוד שיוזמתו של חוסין עלולה להביא לפילוג קשה ביותר בעם, וזה רדאי לא מה שחסר לנו היום. ואיזה חכם? — הרואה את הנולד. לכן אנחנו צריכים להיזהר ביותר ולא למהר ולרוץ לקראתה.

אדוני היושב-ראש, כמקום לעסוק כל כך הרבה ביוזמתו של המלך חוסין, מוטב שנעסוק ביוזמה שלנו, ביוזמה היהודית, ביוזמה הציונית, אשר פסגתה היא יישוב הארץ. עלינו ליישב ביהודים את ארץ-ישראל כולה, לרבות את אזור יהודה ושומרון ועזה. אני בטוח שכבר כיום חוסין מוטרד מהעובדות שלנו בשטח. הוא מבין שאין כל אפשרות להחזיר חלילה את הגלגל אחורנית. נגביר את אחזתנו בכל חלקי ארץ-ישראל. כי רק בזה ניתן להביא לשלום אמת — שלום תמורת שלום.

היז"ר מ' כהן-אביב:

תורה לחבר הכנסת חיים דרוקמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליהו כן-אלישר, ואחריו — לאחרון המשתתפים בדיון זה. חבר הכנסת אבא אבן.

אליהו כן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חסרים לי במליאה שני חברי הכנסת: אחד מהם הוא ראש הממשלה, והשני הוא ראש העיר נצרת, חבר הכנסת זיאד. חבר הכנסת זיאד אמר בדיון החשוב הזה את האמת ואת כל האמת, בפשטות, בלי כחל וסרק. לאמר: אש"ף לא השתנה, והוא דורש וידורש הקמתה של מדינה פלשתינית, ואין לצפות לשום דבר אחר ושונה. טוב שיש בבית חבר שאומר מעל הדוכן הזה דברים פשוטים. אם הערב אני חייב להסתמן דווקא על דבריו של חבר הכנסת זיאד — נחא.

אני חייב לומר, אף שאנחנו לקראת סופו של יום מייגע מאוד, שבלבלנו לעצמנו את הראש, ולא רק בבלבלנו לנו את

הכנסת ולבקש ממך לומר לאמריקנים בצורה הברורה ביותר, שלשאת-ולתת צריך עם ישראל. ואכן, יש לנו זכות לומר מלה, ואפילו להטיל וטו. לגבי אלה אשר אתם נשכ.

חבר הכנסת שטייטוב, אין כאן ולא כלום עם שלילת השלום. גם לא עם עלייה על הדרך לתהליך השלום. אינני גורס את הנוסחה שלך. נוסחת שטייטוב-יריב. אתה עדיין לא שם וגם היום, אם אתה מוכן שמדינת ישראל תפתח במשא-ומתן עם אש"ף — תאמר זאת בגלוי. על-מנת שגם בוחרין ידעו שאתה מוכן לשוחח עם ערפאת.

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא אמר לך בדיוק למה הוא מוכן.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני מצפה להבהרותיו של ראש הממשלה ולהצהרותיו הברורות לחלוטין. העת עכשיו היא לבהירות, וזאת בעצם חובת המנהיגות. יש לי החשש שהמלך חוסיין הצליח להוליך שולל את האמריקנים. אינני רוצה שהוא יצליח להוליך שולל גם חלק מן הישראלים.

הי"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לאחרון הדוברים לפני תשובת ראש הממשלה — חבר הכנסת אבא אבן. בבקשה.

אבא אבן (המערך):

אדוני יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת, אין לפנינו ודאות של סיכוי, אבל יש לפנינו סכנת החמצה. לא החמצת שלום לאלתר, כאשר סיכוי זה טרם הופיע, אולם החמצת מעמד ראשון של הידברות אחרי תקופת קיפאון ואפס מעשה, אשר נמשכה ארבע שנים. זוהי סכנה שעלינו להיערך נגדה.

יש להכריע נגד החמצה ובעד כניסה לזירת המשא-ומתן מטעם פשוט. שסיכויי של המהלך גדולים מסיכויי. אין לפנינו הכרעה שכולה נחת וקורת-רוח. השאלה היא מה הוא הטוב במירבו ומה הוא הרע במיעוטו.

כל הכרעה פוליטית היא בבחינת הכרעה בין הבלתי-נעims לבין הבלתי-נסבל. בעיני — ואני חש שגם בעיניו של ראש הממשלה — עדיף משא-ומתן על סיכויי על פני קיפאון, אשר איננו אלא שקט של הר געש, אשר טופו התלקחות.

חברי הכנסת, אנחנו הדוגלים במשא-ומתן, אשר יפתח לרגל היחזמות של ארצות-הברית, ירדן ומצרים, אנו דוגלים בו בלי אשליות. אין לגשת למהלך הזה בריקודי חדווה. אנחנו מפוכחים, למודי ניסיון. משא-ומתן פירושו תמורה. משא-ומתן איננו מרשם לשום מציאות קיימת. משא-ומתן תובע יותר מאמץ מאלה המחזיקים בנכסים, אשר הם נושאי המחלוקת, מאשר מאלה המגישים תביעה להם. משא-ומתן פירושו מעמדי חיכוך ומחלוקת אפשריים גם עם ידידים המגישים שירותים טובים. משא-ומתן פותח בתוך חברתנו מצבי מחיאות רדומים. משא-ומתן כנתונים שלנו היום מעלה סיכוי של זעזוע אושיות ממשל. אין משא-ומתן בלי דמעות. אך אף-על-פי-כן, וכידעת כל המכשולים, יש להיזקק למהלך הזה, כי עדיף משא-ומתן עם סיכויי הממשיים מקיפאון עם שלווה הדומה, המזויפת.

אני רוצה להוסיף, שכיוון שמדובר ביוזמה אמריקנית, הרי ארצות-הברית, המפעילה יוזמת שלום עם סכנת מחלוקת חולפת ועם סיכוי של הסכם כסופו של דבר, היא בעלת-ברית חשובה יותר ומעילה יותר לישראל מאמריקה, אשר תשב בצד באפס מעשה. אמריקה זו, אשר בעזרתה החיונית הגענו

הראש. כדרכנו בקודש, גם אנחנו משכילים לעשות זאת לעצמנו מפעם לפעם. מדינה ירדנית-פלשתינית. מה זה אומר? זה לא אומר רצון להסיג את מדינת ישראל לקווי 1967, פשוטו כמשמעו? מדינה קונפדרטיבית, פדרטיבית, כאשר האחת תקדם לשנייה. השנייה לראשונה, ואולי זה יהיה ביחד, או כל אחת לאחר — אין שזה לא יהיה. מדינת ישראל, לפי זה, הצטרף לחיות בקווים של 1949? כך יוצא, שאנחנו, לאחר שניסינו ליצור תנופה של שלום, מוצאים את עצמנו. לאחר שהכנסנו אצבע למכונה המסוכנת, נסחפים אצבע אחר אצבע.

אדוני היושב-ראש, אני חייב לומר שאני מוצא מכנה משותף בין המדיניות של אש"ף לבין המדיניות של ירדן לבין המדיניות של מצרים. כל אחת משתי המדינות — מצרים וירדן, ובנוסף על כך אותו ארגון מחבלים ומרצחים — שלושת הצדדים האלה, כל אחד מתוך סיבות משלו ואינטרסים שונים לפעמים, מעוניינים להסיג את מדינת ישראל אחורה לקווי 1967.

כאשר מצד אחד, אנחנו משוחחים עם אמריקנים ולעתים גם רומזים להם שטוב יהיה אם הם ינקטו יוזמה במזרח התיכון, ומצד שני אנחנו משתדלים להמרין את המצרים — אזי אנחנו פועלים במשחקם של שלושת אלה, אשר להם היום מטרה אחת ויעד אחד. אני מדגיש: אין האינטרס של מצרים כאינטרס של ירדן, אין האינטרס של חוסיין כאינטרס של ערפאת, אין האינטרס של מובארק כאינטרס של ערפאת. הכול נכון, אבל בשלב הזה שבו אנחנו מצויים, אנחנו משחקים לידיהם של כל השלושה האלה, וירי השלושה שלובות.

כאשר כושינגטון מותר היום לממשל להאזין בשתי אוזניים לא לפה ישראלי אחד אלא לשני פיות ישראלים, אזי כל מה שאני רוצה לומר הוא שזה מסכן את מעמדה של ישראל — מעמדה הדיפלומטי, הפוליטי, וזה אפילו מעבר לחילוקי הדעות הקיימים בין המצעים של המערך ושל הליכוד. אנחנו עדיין רחוקים מאוד מאותו שלב, אשר בו ייקרא העם להכריע האמת של הליכוד לבין האמת של המערך. כבר היום הסתכנו בצורה כזאת, שקרוב לוודאי שנצטרך לעמוד הרבה על-מנת לשכנע את האמריקנים שלא להיחפו.

השיחות המוקדמות בין האמריקנים לבין מה שקרוי המשלחת הפלשתינית-הירדנית, הירדנית-פלשתינית, הן מין מסך עשן. רבים מאוד מקודמי ליד הרוכן הזה אמרו כך. בין שהם ייצגו את המערך ובין שהם ייצגו את הליכוד.

הי"ר ש' הלל:

יש לנו גם בעיה של זמן.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

כן, אני יודע, אני הנואם שלפני האחרון ואני אשחדל מאוד להגביח את עצמי.

הי"ר ש' הלל:

אתה כבר מעבר לזמןך.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אם כך, כנראה כבר הספקתי לומר כמעט הכול.

לא היה שום צורך להיכנס למלכודת זאת. האדמיניסטרציה האמריקנית, שיש לה עניינים פקחות, יכלה להבין שהיא לא תחטא אם היא תלך לשיחות מוקדמות עם משלחת ירדנית-פלשתינית.

אדוני ראש הממשלה, אני מבקש ממך לומר לנו בצורה גלויה, קודם כול לנו, ואני גם מוכן למחול על כבודה של

קשרנו ביוזמתנו מגע עם אותו חוסיין, אשר זמן קצר לפני כן גרם לנו ייסורים ויגון אין קץ. אם ארצות-הברית מוכנה להגיש הצעה על פלשתינים אשר אינם חברי אש"ף מושבעים, נבצר ממני להבין מדוע לא נתייחס להצעה הזאת כאשר היא תבוא.

חברי הכנסת, באו חברי הכנסת והציעו שנסרב מראש לכל הרכב אפשרי של ייצוג פלשתיני. אבל, יש כאן דרכון לדעת קהל שלנו לסגת נסיגה סטוטית מהתחייבויות אשר כבר נתקבלו בבית הזה. הכנסת אישרה הסכם שפירשו משאומתן — אני מציע שניזכר בניסוח הזה — עם נציגים נבחרים של חושבי הגדה המערבית וחבל-עזה, וזהו לשון הסכם קמפ-דייוויד, והללו רשאים להשתתף בקביעת עתידם. הנציגים הנבחרים יש להם זכות לאשר או לפסול בהצבעתם כל הסכם.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
לאחר החלת האוטונומיה.

אבא אבן (המערך):

כן, אבל פירוש הדבר, שיש גזע כזה, שיש דבר כזה שקוראים להם — — — למה אפילו להרחיק לכת מעבר למושג הזה, אם כן, חובת שיתופם ככל מהלכי השלום היא חובה קיימת. היא לא ממתנה לאישורה של הכנסת היום.

לגבי ועידה בין-לאומית, מדוע נייסר את עצמנו בהצעה שירדה מהפרק? איננו סבור שארצות-הברית מעלה על דעתה את ההרכב המסורבל הזה של חמש המעצמות וברית-המעצמות. אין בהיסטוריה הדיפלומטית אף ניצחון אחד לתיווך מולטילטרלי שיש לתווך בין המתווכים לפני שהם יוכלו לתווך בין הצדדים למחלוקת. ולגבי דברים אחרים, כגון מטרייה, אני מציע לכנסת טקטיקה פשוטה: אנחנו לא מתחייבים ולא מתבקשים היום להיכנס לכל דקדוקי ההסדר. עלינו להשמיע קול בעד עמדה כזאת אחרי מיצוי הוראות, אחרי בדיקת כל הטענות וכל הסיגים והספקות, אחרי אותם דקדוקי עניית אשר אין מנוס מהם במשאומתן; להיות בטוחים שהממשלה תיתן את האות קדימה למשאומתן. אין בכל ההסתייגויות והספקות הכלולים באגרת התשובה של שולץ אף לא סעיף אחד המצדיק, בסופו של חשבון, אי-הליכה למשאומתן.

אני סבור שאיננו מצביעים היום על אותו מסמך, שהרי הוא לא הנהג לפנינו, וגם ועדת החוץ והביטחון של הכנסת לא קיבלה את הכבוד של היכולת להתייחס לטקסט. אני רק שמעתי במסדרונות פזמונים, שהם סימן היכר למצב הפרלמנטרי: שר אחד אשר אמר באוזני יו"ר מדי לאוונים, שר אחד אשר אמר מספר לאוונים בלתי מספיק. נצטרך להתרגל למצב הזה. כלומר, כל מסמך שיצא מאתנו עכשיו, יהיה מעין שעטנו אשר חוטי צמר ופשתן שונים כלולים בתוכו, וזה גורל כל מסמך. כנראה.

אבוי לילד הרוח הזה, שגם הוריו אינם משבחים אותו ביום היוולדו. אבל, הבעיה איננה דווקא לאשר מסמך שאיננו, אלא לאשר את הקו הכללי שכאן לידי ביטוי בנאומי של ראש הממשלה ובשאר הודעותיו, ויש לי תחושה וביטחון, שעם הצורך הכללי-ינמנע לנסות כמה דברים ולהסיר מכשולים, נופלת, נפלה ותפול הכרעה שאנחנו נכנסים לזירת המשאומתן.

היור' ש' הלל:

תודה רבה מאוד לחבר הכנסת אבא אבן. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון בכנסת, לפי דעתי, הוכיח היום, שגם השמאל הקיצוני וגם הימין הקיצוני בעצם

לחמישה הסכמים חתומים עם מדינות ערביות: עם מצרים — הסכם הפרדה, עם מצרים — הסכם סיני, עם מצרים — הסכם קמפ-דייוויד, תווה שלום, זוהי אמריקה האמיתית ואין לפחד ממנה תוך רפיון עצבים וגעגוע לתקופה אידיאלית אשר לא היתה ולא נכראה. לא היתה ואין ולא תהיה זהות מוחלטת בינינו לבין ארצות-הברית. יש כמה חברי הכנסת אשר הביעו תדהמה והפתעה מסטיית של ארצות-הברית מהזהות המוחלטת עם ישראל. אך היא לא סתה, מפני שלא היה מצב כזה. זיכרונות נעורים הם לפעמים נעימים יותר מהנעורים עצמם. זהו געגוע סרק.

הקשבתי בעצמי לנאום של שר החוץ שולץ, אשר נתקבל כאובציה גדולה של ידידי ישראל ובנחשולי שבחים גם בארץ וגם על-ידי שרי הממשלה, לרבות שרי הליכוד, והוא אמר את הדברים האלה: "ארצות-הברית מסתייגת משליטת קבע של ישראל בכל שטחי הגדה המערבית וחבל-עזה, לפי ניסוחו של הסכם קמפ-דייוויד. ארצות-הברית איננה דוגלת בקיפאון. ארצות-הברית רואה את העולם הערבי כמקוטב בין שתי חזיתות, בין חזית אחת שכולה רדיקלית וקיצונית ובין חזית אחרת, שפרה. ארצות-הברית תתחזק את המחנה השפוי". אז מניין התדהמה? יש הרמוניה, אבל אין זהות בין ישראל ובין ארצות-הברית. אין שתי מדינות חופשיות אשר יש זהות מוחלטת ביניהן. אם אתם שומעים על שתי מדינות אשר יש זהות ביניהן, לאחת מהן יש סיבה לדאוג.

חברי הכנסת, ההיסטוריה של מדינת ישראל מעוררת בעיה — מה בעצם אנחנו רוצים. המאבק שלנו רצוף מערכות צבאיות ומדיניות עם מעצמי התמודדות ועמידה על הנפש. אבל, מה היתה מטרתנו? קודם כול, כמובן, להבטיח קיום וביטחון. אולם מעבר למטרה הזאת יש מטרה נוספת: לשכנע אירבים לפרוש מאיבתם, להתייש את אמונתם ביכולתם להכריע אותנו בכוח, לנטוע בלבם שתי תחושות — ייאוש ותקווה, ייאוש ממלחמה ותקווה לשלום; לכנות תומה שאליה תתנפץ, כל חוקפנות, אך בתוך החומה — דלת פתוחה לשלום, דלת בתוך החומה.

במדיניות-חוץ נכונה יש מקום להרחעה ולשכנוע בעת ובעונה אחת. כל השנים אני עובד אחרי הדרימה הזאת, רוב הזמן מקורב, ושואל את עצמי — מה יהיה אם נצליח א-י-פעם במדיניות הזאת סוף סוף. הסכנים לקבל "כן" כתשובה? מה יהיה אם היריב יעשה את חשבון כישלונותיו, יימלך בדעתו ריבחר דרך חדשה? האם נאמר לו — "כן", אבל אנחנו זוכרים שלפני 5 שנים הלכת לאיזה סימניו בטינוס ודיברת נגד קיום ישראל?" האם נדע בעצם לקצור את הפרי הבשל של מדיניות מצטרבת ישראלית? אני חושש שהגיעה השעה.

הבעיה המרכזית עכשיו היא, כנראה, הייצוג הפלשתיני. ארצות-הברית שוללת את אש"ף כל עוד זה לא נשח את דרכו המסורתי, אבל היא תגיש רשימה של פלשתינים. אינני רואה כל סיבה שלא להמתין לרשימה הזאת. אם היא רוצה שוב לקיים את אש"ף בלחץ של מציאות, מדוע לא לתת לה להמשיך? מדוע לנתק את המאמץ הזה? אבל עלינו להבין, גם אם היא תצליח להגיש רשימה, רשימת פלשתינים שארצות-הברית רואה אותם כנשירים, עלינו יהיה לדבר לא עם אנשים נוחים, נעימים, כוזהו הרקיע מזהירים, אזהדי הציונות. נצטרך לדבר עם אנשים יציגים, ממילא יהיו אלה בעלי ביגורפיות צורמות של מלחמה ושלום. אחרי מלחמה יושבים עם אנשים עוינים, אך ישבנו עם אנאור סאדאת, אשר בפקודתו הנחילו לנו צבאותיו אלפי אבדות. הגענו להסכם עם סוריה של אסד. ואחרי מלחמת 1967, כלי להמתין לשום טלפון מחוסיין.

ראש הממשלה ש' פרס:
היינו חברים במערך. המערך החליט שנצא מלבנון בתוך
שבעה עד תשעה חודשים. חבר הכנסת יוסי שריד חתם על
מסמך האומר, שצריך לשמור על אזור ביטחון, שצריך לשמור
על צד"ל, שצריך לסייע לו. לא שיניתי שום דבר ממה שאתה
חתמת עליו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ראש הממשלה ש' פרס:
היית חתום. מצבך גרוע יותר. לא חתמת והיית חתום. זו
היתה התוכנית —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ראש הממשלה ש' פרס:
— זו היתה התוכנית שאתה הלכנו לבחירות, ואני
נשאתי נאמן לה. הגשמו אותה. והיום, לפי הרדיו —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ראש הממשלה ש' פרס:
אני מבקש שלא להפריע. אני לא הפרעתי לך. — — —
צה"ל — — —

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
— — — חודשיים-שלושה חודשים — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
— חודשיים-שלושה חודשים להחליט. אם
הוויכוח הוא על חודשים, מצבנו טוב. אתה אמרת כך: אני
מפחד לפורר את הממשלה, הליכוד מפחד להודות בכישלון.
הממשלה הוזהרת תישאר במקלטים. היא לא במקלטים.

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה זה רלבנטי?

ראש הממשלה ש' פרס:
צה"ל פינה את לבנון.

קריאות:

היו"ר ש' הלל:
אני מבקש מכם, חברי הכנסת, חברת הכנסת שולמית
אלזני.

ראש הממשלה ש' פרס:
נכון. אצלנו מדברים במאה קולות, כפי שאמר חבר הכנסת
שם-טוב, מפני שאנחנו ארץ דמוקרטית. אני מעדיף מאה קולות
על אלף פרחים, כאשר כולם שותקים. מאה קולות — מאה
קולות. מה יש לי להתבייש? שיש דיון פומבי? אני צריך
להצטרף על זה? שיש דעות שונות בתוך הממשלה, לא כולם
"יס-מנים", שיש ויכוח? — אינני מצטער.

אבל, אנחנו במקלטים? אני רוצה להבין, כל מערכת
היחסים עכשיו עם מצרים היא פרי שיחוק? היא פרי פחד?
שינוי המדיניות בהתנהלויות ביהודה ובשומרון הוא פרי
שיחוק, הוא פרי פחד, הוא פרי נאומים?

ועכשיו, אני בא לנושא העיקרי: אני רוצה לשאול אותך,
ידידי הטוב ויקטור שם-טוב, מותר לי להגיד בלחש, שאיש לא
ישמע, לאשיף, שאסור לו לעשות טרור? עלי להגיד לו רק

אינם מוכנים או אינם מאפשרים משאומתן אמיתי לשלום.
חבר הכנסת ויקטור שם-טוב הציע לנו לנהל משאומתן — —

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה הוא "שמאל קיצוני"?

ראש הממשלה ש' פרס:
לא אמרתי את כולם. חבר הכנסת ויקטור שם-טוב מציע,
למעשה, לנהל משאומתן עם הידיים למעלה; חברת הכנסת
גאולה כהן מציעה לנהל משאומתן עם העיניים למטה —
צריך לראות רק את הקרקע. אין שום דבר אחר. אינני מקבל לא
את זה ולא את זה. אבל, בטרם אנתח את עמדתו של חבר
הכנסת ויקטור שם-טוב, אני רוצה להתווכח עם כמה דברי
מבוא שלו.

הוא אמר: כאשר מסתמן סיכוי של מהלך מדיני, הממשלה
משתתקת. עוד יותר — יורדת למקלטים. היות שאני מכיר את
חבר הכנסת ויקטור שם-טוב כאדם הגון מאוד, אני רוצה לצטט
את דבריו מחודש ינואר השנה בנושא אחר, ואני מצטט: "עם
הקמתה עוררה הממשלה ציפיות שתהיה מסוגלת להחליט
החלטה קשה, ולהחזיר את צה"ל הביתה. ומה התברר? התברר
שממשלה זו לא רק שאינה התקווה היחידה, היא המכשול
העיקרי להוצאת צה"ל מלבנון." זאת — בינואר השנה.

הלאה: "לליכוד אין אומץ לב לקום ולומר לעם שמלחמה
זאת היתה כישלון מחזיר, למערך אין אומץ לב להחליט
להחזיר את צה"ל מלבנון אל הגבול הבין-לאומי, כי ברור
שהדבר עשוי לפורר את הקואליציה הממשלתית".

חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, חלפו בסך הכול שישה
חודשים, צה"ל היום בבית, בלי אומץ לב — — —

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
הרבה זמן, אדוני.

ראש הממשלה ש' פרס:
היינו במערך ביחד, ואנחנו החלטנו.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
אמרנו, שכאשר תצאו מלבנון, נברך אתכם.

ראש הממשלה ש' פרס:
פשוט, הפסדת הזדמנות לברך אותנו. אבל, אתה הלא
אמרת שאלה מפחדים, הליכוד מפחד, המערך מפחד, רק אתה
לא מפחד. הנה, הפחדנים הגדולים האלה, אלה שמעדיפים את
הממשלה — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

ראש הממשלה ש' פרס:
אני מצטער מאוד, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, יכולתם
להיות שותפים, ולא נואמים בעד יציאה מלבנון.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
שותפים למה?

ראש הממשלה ש' פרס:
ליציאה מלבנון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עם היד על הלב, יצאתם בכלל?

היו"ר ש' הלל:
זו הצעה שיש לשקול אותה, אבל אין להפריע. תשקלו את
ההצעה ואל תפריעו.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה מצטט דברים בעלמא.

ראש הממשלה ש' פרס:
אינני מצטט איש. אני מתווכח — — —

הירשע מצא (הליכוד):
אני מציע לך, שגם עם יוסי לא תתווכח.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני רוצה להבין, האם אסור להגיד לברית המועצות לקיים יחסים עם ישראל?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
אתה מתווכח אתנו היום, כפי שבגין התווכח אתך.

ראש הממשלה ש' פרס:
בסדר, מותר לי. אני רוצה להגיד לכם דבר, שהוא הכואב לי ביותר. דעת הערבים על העמדות שלנו טובה יותר מדעתכם. דעת הערבים על התשובה שלי טובה יותר מדעתכם. מהבית הזה יוצא כל הזמן: אין הבדל, כולם בליל אחד, שרון, אתה, גולדה, בן-גוריון, כולכם לא שווים שום דבר. רק יוסי שרד שווה, האחרים שום דבר, אין הבדל, אין ויכוח, אתה יורש של שרון ושרון של בגין ובגין של דיין ודיין של גולדה וגולדה של בן-גוריון, רק אתה — — —

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — — אברהם עופר.

ראש הממשלה ש' פרס:
אברהם עופר — תודה רבה. אם כי הוא בנה את קצרין ברמת-הגולן. אינני יודע אם הוא שאל אותך. וספיר, עליו השלום, עשה הסכם עם משה דיין בעניין ימית. כולם בליל אחד, רק אתה? אין הבדלים, אין צללים, אין חילוקי-דעות? מה עשית כאן היום? באיזו רשות?

מותר לי להתווכח, מפני שאני עמדת בדיובור. אמרתי שתהיה יציאה מלבנון, והיתה. אתה שואל אילו הבדלים יש — הליכוד יותר בעניין יהודה ושומרון, וגם אנחנו ויתרנו; אינני אומר שלא. זה לא אותו דבר. וזאת האמת. אתה שואל אילו הבדלים יש. אם כן, הליכוד רצה שהסכם קמפ-דייוויד יהיה תנאי מוקדם למשא-ומתן עם ירדן. אנחנו לא רצינו בכך. התחייבנו, ואני אעמוד בהתחייבות הזאת, ואינני מסתיר אותה, שאם ניפגש עם ירדן אנחנו נציע את תוכנית האוטונומיה בשלב הראשון.

יוסי, יש לך שכל לרוב, אבל אין לך שכל לעשות רוב. צריך גם רוב. בשביל לעשות שלום צריך פרט קטן — צריך ממשלה. עם כל הכבוד לנאומים, נאומים אינם מספקים, צריך להקים ממשלה, וממשלה עולה בפשרות, אינני מכחיש.

אמרתי שנהקדם ביחסים עם מצרים, אנחנו מתקדמים. אמרתי שנזמין את ירדן ואת הפלשתינים, ואנחנו מזמינים. אם חלו שינויים בעמדת חוסיין ובעמדת הפלשתינים, זה בגלל עמדותינו, לא בגלל עמדתכם. כי אם לא כן הם לא היו משנים.

חבר הכנסת שם-טוב אמר בצדק, רב, ואחר כך חזר על הדברים גם חבר הכנסת מתי פלד במועצה הלאומית הפלשתינית — שאולי הופעת חוסיין עשתה את שלה. אם כי, מה אמר חוסיין? חוסיין אמר לאש"ף: רבותי, אל תחשבו שכל העולם עומד ומחכה לכם והזמן פועל וטובתנו. הוא העמיד תנאי — והוא נטול ממנו — ואמר: אני אלך אתכם רק אם חלכו על בסיס 238 ר"מ. 338. מדוע מותר לחוסיין להעמיד תנאי כזה? מדוע אסור לי להעמיד תנאי כזה? אני לא מבין, אני צריך

שיכיר בי? ואם אני אומר: אל תהרוג נשים וילדים, אני "סירובניק"? רק זה התנאי היחידי? הוא יכיר כי כפי שאני, ואני אכיר בו כפי שהוא? אסור לבקש לשנות? מדוע?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
האם מוכרח לך נוסחת שם-טוב-יריב?

ראש הממשלה ש' פרס:
נוסחת שם-טוב-יריב: אומרת הכרה הדדית, נוסחת שם-טוב-יריב אינה מתייחסת, לצערי הרב, לעניין הטרור. התנגדתי לנוסחת שם-טוב-יריב אז, ולא שיניתי את דעתי. לא יעזור שום דבר. מותר להגיד לאש"ף: "לא" לטרור? עכשיו, לפי דעתכם ולפי דעתו של חבר הכנסת שרד, אתם אומרים: קרה שינוי. יכול להיות שקרה שינוי. מה השינוי? שאש"ף אינו דוגל במדינה פלשתינית אלא בקונפדרציה. זה יפה מאוד. אש"ף מוכן לקבל את 242 כדי שאמריקה תכיר בו, לא אנחנו. בנו הוא אינו מעוניין. מי חולל את השינוי הזה? הלא שניכם הייתם מוכנים שנכיר באש"ף, אשר דורש מדינה פלשתינית. אני רוצה להבין, מדוע אש"ף שינה את עמדתו?

מיכאל איתן (הליכוד):
לא שינה.

ראש הממשלה ש' פרס:
בגלל נכונותו, בגלל נכונותכם, או מפני שהיה עליו לחץ לשנות? ומי לחץ? לחץ חוסיין, שהוא מיותר. אבל, וכאן אני רוצה להגיד את האמת ואחם לא תכרחו ממנה: בסדר, מכירים באש"ף, מה הלאה? אני מוכרח לשאלה הזו, לא אתכם, את עצמי: הולכים למדינה פלשתינית, הולכים לחלוקת ירושלים, כן או לא?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
אמרת בלי תנאים מוקדמים, או לא? אמרת שעניין ירושלים פתוח למשא-ומתן, כן או לא?

קריאות: — — —

היו"ר ש' הלל:
חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

ראש הממשלה ש' פרס:
אם אני "סירובניק", הרי אתם או "סירובניקים" או "כלומניקים", מפני שאחם רוצים לסרב בשלב של מדינה פלשתינית, כך אני מקווה, או בשלב של חלוקת ירושלים. אתם רוצים לדחות את הסירוב. מה ההבדל בינינו?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

ראש הממשלה ש' פרס:

מה ההבדל בינינו, אני רוצה להבין? או-שאיין סירוב והכול פתוח, ורק ערפאת יגיד — ואני מוכרח להגיד: כן — — —

אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת מתי פלד, שאין טעם להתווכח אתך, מפני שלא אתה תשנה את אש"ף, אש"ף ישנה אותך. אתה היית מוכן לתמוך באש"ף לפני שחל השינוי שאתה אומר שהוא חל, לפני שירדן שינתה את עמדתה. למה לי להתווכח אתה? הרי אין סיכוי שאתה תשנה את אש"ף. אם אש"ף יגיד "בוס", אתה תגיד "בוס", יש לך איזו השפעה? מה, אסור לישראל להתווכח? איפה זה נשמע, באילו חוקי משא-ומתן? אסור לי להציע הצעה משלי? ערפאת קם — אני אומר: כן, כן. זוהי הפילוסופיה של יוסי שרד. חוסיין אומר דבר, אני אומר: כן. אסור לי לשאול? אסור לי להציע אלטרנטיבה? אני רוצה להבין, זה קובר את השלום?

מתנגדת לחמש החברות הקבועות במועצת הביטחון. היא מסכימה רק לשתיים — היא וארצות-הברית. מה כל הקטנות האלה נדחפות ככלל, שתי המעצמות זה מספיק.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זאת היתה החלטה 338 של מועצת הביטחון.

ראש הממשלה ש' פרס:
האם ברית-המועצות מתנגדת לשלום, לפי דעתך?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ראש הממשלה ש' פרס:
בסדר, אני רק אומר לחברים שעומדים על השתתפות כל חמש החברות הקבועות, שברית-המועצות לא מסכימה לכך. היא רוצה שיהיו רק שתיים, שתי המעצמות הגדולות.

יקטור שם-טוב (מפ"ם):
סין — זה יותר מדי.

ראש הממשלה ש' פרס:
חסיין הסכים ל-242 ול-338 מהיום הראשון. אף-על-פי שלא שמעתי אותו, נהניתי מאוד מדבריו של חבר הכנסת מאיר שטרית. אמרתי אלף פעמים שחסיין מוזמן לכאן על דעותיו ועל עמדותיו; הוא לא רוצה. אני מוכן לנסוע לרבתי-עמון — אמרתי את זה אלף פעמים — לשבת איתו ועם הפלשתינים.

לי יש מחשבות איך אפשר להפגיש משלחת ירדנית-פלשתינית עם משלחת ישראלית, לא לפי מה שאתם אומרים ולא לפי מה שאחר אומר. אתם מתארים את הכול כחסום וכסתום. אני לא מרגיש צורך לפרסם זאת כרגע זה. אם אפשר, זה יעזור התנגדות.

מיכאל איתן (הליכוד):
למה צריך לנסוע לרבתי-עמון להיפגש עם פרנץ? הוא גר כאן לא רחוק. מה ההיגיון?

ראש הממשלה ש' פרס:
חבר הכנסת איתן, אני אדבר על ההיגיון שלך, בעוד כמה רגעים אגיע לעניין ההיגיון שלך. אני רק רוצה להגיד לך, שיש לנו שתי בעיות: בעיה אחת היא שלום עם מדינה ששמה ירדן; בעיה שנייה היא פתרון הבעיה הפלשתינית. יש מדינה ששמה ממלכת ירדן, יש לה בירה, ואני מוכן לנסוע לבירתה. אני אומר את זה בכל הרצינות ובכל הכבוד. האם לפני שמישהו עולה על האוטובוס אני מוכרח להגיד מייד שאני מקבל כל מה שהוא אומר, עוד לפני שאני יורד מה הוא אומר, ולי אסור להשמיע מלה? ואם אני משמיע מלה, איך אתם אומרים, כן ולא? מה זאת אומרת "כן ולא"? גם אני מייצג מדינה שיש לה אינטרסים לגיטימיים, שיש לה שאיפות. לחסיין מותר להציע תוכנית ולי אסור? איזה דבר זה?

אני רוצה להגיד לחברת הכנסת גאולה כהן, גאולה כהן, אני ציוני. אני ציוני מפני שהאמנתי שאין פתרון לקיום היהודי בלי קיום קרקעי. אני יהודי מפני שאני מאמין שאין קיום קרקעי בלי קיום מסורי.

גאולה כהן (התחיה-צמת):
מה זה קרקעי?

ראש הממשלה ש' פרס:
שטח, מולדת. אין היהדות מצטמצמת לטריטוריות.

גאולה כהן (התחיה-צמת):
ממתי ארץ-ישראל היא קרקע?

ככה לעמוד: Yes Sir, Yes Sir, לכל מה שאומרים? ולא — אני "סירובניק", ולא — לא חשנה את כל ההיסטוריה; ואני אעשה אתך חשבון על ההיסטוריה.

עכשיו אני רוצה לשאול בעניין ברית-המועצות. מדוע אסור לישראל להגיד לברית-המועצות: "חדש עמנו את היחסים הדיפלומטיים"? מדוע זה סירוב? אני רוצה להבין. מדוע אסור להגיד לברית-המועצות: תפתחי את השערים. מדוע זאת התנגדות לשלום?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
עם מי אתה מתווכח?

ראש הממשלה ש' פרס:
עם עצמי.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מבחינה זו, אתה דומה באמת לכנין.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני לא רוצה להשוות ולומר למי אתה דומה. אני לא רוצה לדמות אותך לאיש. אתה כבר דימית אותי לשרון. עכשיו אני דומה לכנין — זאת התקרבות. הלאו אין הבדל בין שרון לבני לבין גולדה לבין דיין, כולם בליל אחד.
יהושע מצא (הליכוד):

היור"ר ש' הלל:
חבר הכנסת מצא, מה אתה מתערב?

ראש הממשלה ש' פרס:
עכשיו אני רוצה להגיד לחבר הכנסת ויקטור שם-טוב: משהו מאתנו פסל את פרנץ? הוא לא נציג של הפלשתינים? משהו מאתנו שלל את אשאוורה? משהו מאתנו שלל את איכמת מאצרי? כן, אני לחצתי את ידו של קוראסמה. ידעתי את דעותיו. כל זמן שהוא לא היה בארגון שדגל ברצח נשים וילדים, לחצתי את ידו. יחשוב מה שהוא רוצה, לא ביקשתי צנזורה על המחשבות שלו. ושקעה, ומילחם, עד גבול — הגבול הוא אלימות. מותר להתנגד לאלימות. התנגדות לאלימות איננה סירוב לשלום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עוד מעט חבר הכנסת ידרוש הסרת חסינות.

ראש הממשלה ש' פרס:
חבר הכנסת תופיק טובי, היות שאתה גוי חכם — או יהודי חכם, אינני יודע איך להגיד, ערבי חכם — אני רוצה להגיד לך, שיש לכם כאן טעות בעניינים של השמאל, זאת אני אומר גם לך וגם לחבר הכנסת יואל. אתה יודע מי מתנגד לוועידה בין-לאומית? — ברית-המועצות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
באמת...

ראש הממשלה ש' פרס:
כן, ברית-המועצות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
או תסכים אתה.

ראש הממשלה ש' פרס:
קודם כול, תן לי להעביר לך אינפורמציה אחרונה. אתה צריך להיות מודע למצב, אני לא; לי די כמה שאני חושב. צריך לדעת, שברית-המועצות שלחה איגרת לירדן ואמרה שהיא

ראש הממשלה ש' פרס:

איך את רוצה שאני אקרא לזה — טריטוריה?

לארץ-ישראל. בתקופות שונות, היו גבולות שונים. אינך יכולה להגיד שהמוטיבציה היחידה של העם היהודי היא רק שטח, רק ארץ. לא שלום, לא "גור", לא "לא תרצח".

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אתה אמרת את זה, אתה קורא לארץ-ישראל שטח.

ראש הממשלה ש' פרס:

איני מקבל את זה. לא זאת המוטיבציה. צה"ל אינו מגן רק על טריטוריה. הוא מגן על ההיסטוריה של העם היהודי ועל הערכים של העם היהודי.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מה זה שטח?

ראש הממשלה ש' פרס:

את אומרת שאנחנו סובלים מקצרת פוליטית. את סובלת מעיוורון פוליטי, עיוורון פוליטי נורא.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

כל מה שאמרתי, גם על סיני — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

את אמרת שהתקדים של ימית לא יהיה עוד. לפני שהיה תקדים ימית גם כן אמרת שלא יהיה תקדים של ימית. אינך מבהילה אותנו. הפסקת להבהיל אותנו. תגידי לי מה עשית בימית. האם זאת ארץ-ישראל?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

כן.

ראש הממשלה ש' פרס:

כן? את הגיאוגרף ההיסטוריון של העבר, ההווה, העתיד והנצח.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

הלכת ליישב שם יהודים. כאשר תקמת שם עיר — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

מה לעשות, 99% מהעם היהודי אינו חושב שימית היא ארץ-ישראל.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

זאת ארץ-ישראל.

ראש הממשלה ש' פרס:

את יודעת מה? תקימי שם מרינה יהודית. למה את רוצה את השותפות שלי? כשבילי ימית איננה ארץ-ישראל. אם את רוצה, תקימי מדינה יהודית משלך בסיני.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

שכס היא ארץ-ישראל? חברון היא ארץ-ישראל? או שהיא שטח, קרקע?

ראש הממשלה ש' פרס:

הלוא את ויתרת על מחצית ארץ-ישראל. אני שואל: האם את תובעת גם את עבר-הירדן או לא?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אענה לך. אם ירדן לא תתקוף את מדינת-ישראל ולא תצטרף לאויבנו, לא נתקוף אותה. אם היא תתקוף אותנו — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

מצוין, יוצא מגדר הרגיל. אני שמח לפיכחון הפוליטי שלך. את אומרת שאין זה משנה אם זאת מולדת או לא, אלא חשוב אם יתקפו אותנו או לא.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

היור"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אינך יכולה גם לדבר וגם לשמוע.

ראש הממשלה ש' פרס:

העיוורון שלך מפחיד אותי לא פחות מכל קצרת פוליטית שהיא. אני רוצה לשאול: האם אסור לעם היהודי לחפש שלום?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

דמגוגיה.

ראש הממשלה ש' פרס:

את אומרת "דמגוגיה" ואלה אומרים "דמגוגיה", רק מי שמסכים אתך איננו דמגוג.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

לא — — —

היור"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, תפסיקי.

ראש הממשלה ש' פרס:

חברת הכנסת גאולה כהן, עם כל הכבוד, את אומרת דברים יותר מכאיבים ונוהגים כך בנימוס. את אומרת דברים יותר קשים ומקשיבים לדברך. תקשיבי גם את. אני מבקש שלא להפריע לי כל רגע. יש גבול.

את אומרת שאנחנו מגמגמים בעד שלום. כן, עדיף לגמגם בעד שלום מאשר לדקלם נגדו. אני רוצה לשאול אותך: האם הבעיה היא שטחים? איני מבקש חשובה. אילו הבעיה היתה של שטחים, האם היה יוכוח בבית הוזה? האם מישוהו היה מציע לוותר על אינך אחד של שטח? האם אין לנו בעיה של חרשבים? האם אין לנו בעיה של כ-2 מיליוני ערבים?

מאיר כהנא (תנועת כך):

כן.

ראש הממשלה ש' פרס:

הנה "הפותר" הגדול.

מאיר כהנא (תנועת כך):

יש בעיה.

ראש הממשלה ש' פרס:

יש בעיה, ואתה מגדיל אותה. אתה אחד האנשים המוסיפים אסון לעם שלנו.

מאיר כהנא (תנועת כך):

בסדר, אבל אתה גם כן אסון.

ראש הממשלה ש' פרס:

חבר הכנסת מאיר כהנא, הסתדרנו הרבה זמן בלעדיך, תאמין לי, נוסף להסתדר גם בעתיד כך, כלי העצות שלך. יש לנו 2 מיליוני ערבים, ואיננו פאשיסטים, איננו גזענים ואיננו מגרשים. חלף לעם אחר ותציע את הפתרונות האלה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אתם "פריירים".

ראש הממשלה ש' פרס:

יש 2 מיליוני ערבים. גם מנחם בגין אומר שצריך למצוא פתרון. הוא מציע מינהל עצמי. גם אני הייתי מסכים למינהל עצמי. האם מישור מתעלם מן השאלה הזאת? האם רק שטחים יש לנו? איזו הצגה היא זאת בפני הנוער ובפני העם? האם יש מי שרוצה שטחים ומי שאינו רוצה שטחים? יש מי שרוצה מדינה יהודית ומי שמסכן אותה. לפי דעתי, על-ידי תוספת של 2 מיליוני ערבים בתוכה.

מה שמדאיג אותי אצל חברת הכנסת גאולה כהן הוא, שהיא חושבת כל הזמן במושגי העבר. במשך 37 שנים היו לנו חמש מלחמות קשות. עוד חמש מלחמות? האם הן תהיינה חזרה על עצמן?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

ראש הממשלה ש' פרס:

האם ב-1947 תקפנו את הערבים? האם המלחמה תהיה באותו נשק. בלי טילים, בלי נשק אחר? משמיעים נאומים ולהבים. האם הם יצרו טילים? האם הם יצרו כלי נשק אחרים? האם יש יהודי אחראי שאינו צריך להשקיע את מיטב כוחותיו כדי למנוע עוד מלחמה? האם זה אחראי? האם יש יהודי שיכול להתחבר בעולם כשהוא מפנה את ראשו אחורנית, בלי לראות את הטכנולוגיה החדשה ולחשוב שמה שהיה הוא אשר יהיה?

אני רוצה להגיד גם לחבר הכנסת מיכאל איתן. אתה שואל מה חסר לנו היום עם ירדן. חסר לנו שלום. ירדן שוכנת לאורכה של ישראל, לאורך רוחבה של ישראל, ואין לישראל רוחב. ירדן הצטרפה פעמיים למלחמה נגדנו. אם חס ושלום תפרוץ עוד מלחמה, יכול להיות שישתתפו בה כל מדינות ערב. מדוע אסור לנו ליצור רוב ערבי נגד מלחמה? האם עלי להנציח את הרוב הערבי בעד מלחמה? האם אפשר לדרוש עם כל מדינה לחור? מה ההשוואה? נניח שיש יחסים רעים בין סוריה לבין ירדן. עד עכשיו ירדן לא תקפה את סוריה וסוריה לא תקפה את ירדן. יש יחסים רעים. אתה יודע, מוטב יחסים רעים בלי מלחמה מאשר מלחמה טובה בלי יחסים כלל.

גם נדהמתי לשמוע — אני בטוח שאין זאת עמדת הליכוד — את שאלתך: בכלל, מי צריך את חוסיין? אני יושב עם חברי הליכוד ואני שומע שהם מזמינים את חוסיין כל הזמן. ואתה שואל: מי צריך את הפלשתינים? אני שומע שראשי הליכוד גם כן מחפשים פתרון לבעיה הפלשתינית. אמרת דבר שהדהים אותי. אמרת: אם הירדנים או הפלשתינים יתבעו את ירושלים, אנחנו נתבע את רבתי-עמון. תתחיל מייד. הלא הם תובעים את ירושלים. למה אתה מתחבא?

מיכאל איתן (הליכוד):
איני מתבייש.

ראש הממשלה ש' פרס:

אם כך, אני אומר לך: קום, חציע מצע שבו אנחנו תובעים את רבתי-עמון. אז אבין.

מיכאל איתן (הליכוד):

איני מתבייש. מול התביעה של חוסיין על ירושלים —

ראש הממשלה ש' פרס:

אמרתי לך להתבייש? אני אומר לך לחשוב, לא להתבייש. וזאת לא בוושה לחשוב.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אין לך מה להתבייש בכלום.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת תופיק זיאר: אתה אומר שאש"ף הוא נציגו של העם הפלשתינאי. ככול? אני רוצה לשאול אותך: הוא נציגו ברצח ילדים? ברצח נשים? אני רוצה להכין. נציגו ככול?

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כמה נשים, כמה — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

חבר הכנסת זיאר, אני רוצה שתדע, אני קורא את החומר ואני יודע מי נותן פקודות, היום, אחמול, מחר. מאיפה אני רוצה להגיד לך דבר יותר חמור: לו הייתי חושב בלבי: טוב, אש"ף יהרוג עוד עשרה יהודים, עוד עשרה ילדים, עוד עשר נשים. האם אנחנו ניבהל? לא ניבהל. מדוע הוא עוסק בטרור? האם אתה יודע מדוע? מפני שהוא בתחרות עם ארגוני טרור אחרים. הוא הורג יהודים, כדי לעשות רושם על אבר-מוסא, או על ג'יבריל, או על חואתמה. אין לזה כל קשר לאמת שלנו. מה אתה חושב באמת, שהעם הזה ייבהל?

כולם אש"ף?

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כולם אש"ף.

ראש הממשלה ש' פרס:

אתה בעד רצח נשים או לא? תענה לי, אתה בעד רצח או לא?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה הדיבור הזה?

ראש הממשלה ש' פרס:

הדיבור הזה הוא דיבור אמיתי. אני צריך רשות ממך? הדיבור הוא דיבור אמיתי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אש"ף הוא נציגו של העם הערבי הפלשתיני בעניין הזכויות הלאומיות שלו, ואם יש פעולה, מסתייגים ממנה —

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה לשמוע את ההסתייגות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אחו תנהלו משא-ומתן.

ראש הממשלה ש' פרס:

תודה. ערבי או פלשתיני יכול לחשוב או להביע מה שהוא רוצה. אבל לא ערבי ולא יהודי רשאים לרצוח.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בוודאי.

ראש הממשלה ש' פרס:

אם זה יהיה היסוד, הרבה דברים ישתנו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם צריכים לשנות הרבה. ממשלת ישראל צריכה לשנות.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני מבקש שלא להפרע.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת אהרן הראל: אני מכבד מאוד את עשיית השלום עם מצרים. גם הצבעתי בעדו. אבל, אילולא קמה מדינת ישראל, גם לא היה שלום עם מצרים.

ראשון, אם כי הוא לא רתר על השלב השני, מה שהוא לא היה מוכן לעשות עד מלחמת יום הכיפורים.

איוזה עניין יש לנו לסלף פתאום, לא רק את ההווה — הכול רע, כולנו רעים, כולנו מטומטמים — אלא גם את העבר שלנו? לא רצינו שלום? הכול אנחנו מנסים. מה זה, לשכתב את ההיסטוריה?

גם אחרי מלחמת יום הכיפורים אנחנו הצענו, באמצעות קיסניגר, שלום מלא עם מצרים. קיבלנו ממצרים תשובה, שהם אינם רוצים שלום מלא, אלא רק אי-לוחמה ופינוי חלק מסיני. חבר הכנסת אבא אבן יודע זאת בדיוק. הנימוק שלהם היה, שהם אינם יכולים להתקדם בלי סוריה, והם רוצים שתהיה התקדמות פרלית מצרית-סורית, ואחר כך אנחנו, וכאמת, עשינו הסכם ביניים א' והסכם ביניים ב'.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
עשינו זאת ב-1974. אחרי המלחמה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני מדבר על הסכם ביניים א' והסכם ביניים ב', שנעשו אחרי המלחמה. אני אומר: אחרי המלחמה.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה סאדאת בא אל בגין?

ראש הממשלה ש' פרס:
מפני שהוא היה פעמיים אצלנו.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נו, ומה אמרתם לו? אמרתם לו: לך הביתה.

ראש הממשלה ש' פרס:

חבר הכנסת יוסי שרד, אתה יכול להיות חסיד של בגין. את הסכם הביניים א' הוא עשה אתנו.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
איוזה הסכם א'?

ראש הממשלה ש' פרס:
הסכם הביניים, אם אתה לא יודע — אל תשכתב את ההיסטוריה. את הסכם א' הוא עשה אתנו.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
איוזה הסכם א'?

ראש הממשלה ש' פרס:
אם אתה לא יודע, לך חקרא ספרים. מה אתה רוצה ממני?

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת שרד, רי.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מדבר על — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
אתה מדבר על הכול. כיחס לעמדתך אתה קיצוני יותר מן הערבים, יותר מן האמריקנים. דיבורים כאלה אני לא שמעתי בשום מקום.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה המפלט של המסכן.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני לא מסכן ואחיה לא חכם. ואני אומר לך דברים ברורים, כשם שאמרתי. דברים ברורים לחברת הכנסת גאולה כהן, ולא אבהל מזה.

ועכשיו אני רוצה לבדוק את דברי חבר הכנסת יוסי שרד, שאין הבדל בין בן-גוריון, שרון, גולדה, אנוכי — — —

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני לא הזכרתי את בן-גוריון.

ראש הממשלה ש' פרס:
אה, לא הזכרת?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מוכן להוסיף.

ראש הממשלה ש' פרס:

תוסיף, זה כבר לא משנה הרכה. הלוא אין הבדל בין גולדה לבין שרון לבין בגין לבין דיין — כולם כליל אחד. ברוך השם אתה קיים, כאמת, אני אומר לך, מה היינו עושים בלעדיך? אילו דיבורים הם אלה?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ראש הממשלה ש' פרס:
אל תפרע לי.

בן-גוריון שלח שליח לעבדול נאצר, והציע לו פגישה פנים אל פנים. אז לא היינו בסני. הערבים גם לא עשו אתנו שלום כשלא היינו ביהודה ובשומרון, וגם כשלא היינו בעזה. אל תסלף. אל תלך רחוק יותר ממה שהערבים הולכים. אל תלך רחוק יותר מהם. עשו אתנו שלום כשלא היינו בסני? עשו אתנו שלום כאשר לא היינו ביהודה ובשומרון? בן-גוריון שלח שליח לעבדול נאצר, את המילטון — — —

קריאה:

את אנדרסון.

ראש הממשלה ש' פרס:

את אנדרסון, מי שהיה שר האוצר בממשלת ארצות-הברית. נאצר אמר: הייתי רוצה להיפגש אתך, אבל כעבור שלוש שעות ירצחו אותי.

קריאה:

גם את המילטון.

ראש הממשלה ש' פרס:

גם את המילטון וגם את אנדרסון. לשניהם הוא נתן אותה תשובה.

עכשיו — סאדאת, מי הציע את הסכם הביניים הראשון, לא משה דיין? ומה סאדאת עמד ב-1971? הוויכוח היה על 700 חיילים? הוויכוח היה, שסאדאת אמר "קלנדריה", הוא אמר: אני רוצה שאתם תתחייבו שבתוך שישה חודשים תפנו את יהודה ושומרון ועזה. אי-אפשר לעשות צחוק מכל ההיסטוריה ולהגיד שאלה רק ניסוחים של גלילי.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא נכון.

ראש הממשלה ש' פרס:

אל תגיד לי "לא נכון". מפני שאני אינני צריך לקרוא ספרים, אני הייתי בפנים באותה תקופה, ואני יודע בדיוק מה קרה. על זה הנינין נשכר.

ואני רוצה להגיד לך הלאה: לא החוכמה הרטרואקטיבית שלך, אלא אולי דווקא מה שקרה במלחמת יום הכיפורים, שהוא לא השיג את מטרתו, הוא שהביא להפרדה — אם לא טוטלית, לפחות כשלבים, לעשיית שלום עם ישראל בשלב

סאדאת לא רצה הסכם שלום אחרי מלחמת יום הכיפורים.
הוא רצה — — —

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
הוא רצה שלום לפני מלחמת יום הכיפורים.

ראש הממשלה ש' פרס:
טוב, חבר הכנסת פלד, אתה מכיר אותו מזמן. הרי אתה
היית מוכן לחמוק בערפאת לפני שהוא השתנה. חכה, הוא עוד
ישתנה. זה עוד לא הסוף.

סאדאת לא רצה הסכם שלום, הוא רצה הסדר ביניים. הוא
חתם הסכם ביניים א' עם ממשלת המערך, וחתם הסדר ביניים
ב' עם ממשלת המערך. ורק אחר כך הוא היה מוכן ללכת. לאחר
שהוא נקרע מסוריה, להסדר שלום מלא. ולא יסלפו את
ההיסטוריה, ולא יעשו מהכול בליל אחד, כאילו איש לא שווה.
כולם דומים, כולם מכוערים, כאילו איש לא הבין את
ההיסטוריה, ורק אתה מבין אותה.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אגב, זה יכול להיות.

ראש הממשלה ש' פרס:
זה יכול גם לא להיות. כאותו ביטחון.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כשאתה אומר את זה, אני חושב על זה.

היו"ר ש' הלל:
יש גבול לצניעות, די.

ראש הממשלה ש' פרס:
אנו רוצים לנהל משא-ומתן עם ירדן ברצינות. אנחנו
רוצים לנהל ברצינות משא-ומתן לפתרון הבעיה הפלשתינית;
משא-ומתן. לא דיקטטים, לא שלנו, לא שלהם.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
בעיתוי הזה, כשהעם חולה — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
חברת הכנסת גאולה כהן, לא כל העם חולה. אם מישהו.
חש לא בטוב, שיטפל בעצמו. אני לא חולה. מי שלא חש בטוב,
למרות כל הצרות שיש עכשיו לקופת-חולים, הוא יתקבל שם.
העם לא חולה. אנחנו עם בריא, ותפסיקו להרוס גם את העם. זה
עם חופשי, עם עצמאי ועם שמותר לו לעמוד על שלו ומותר לו
להתווכח בפנים כלשון בוטה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
כמצב כזה הוא לא יעמוד, הוא ישכב.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אתה מדבר כך?

היו"ר ש' הלל:
חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת מאיר כהנא.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני רוצה להגיד, שאני חותר לשלום ואחזור לשלום. אני
אחזור לשלום שלא יפגע במדינת ישראל. מותר לנו לעמוד על
שלנו, ולא כל מי שאומר שערפאת צודק או שחוסין צודק הוא
כעד שלום יותר ממני. אינני מקבל את זה. מותר לחוסין
לחשוב מה שהוא חושב, מותר לערפאת לחשוב מה שהוא
חושב, ומותר גם לי לחשוב מה שאני חושב. וכשביל זה צריך
משא-ומתן, ולא יהיה דיקטט, לא מבפנים ולא מכחץ.

מיכאל איתן (הליכוד):
צריך לדעת מה רוצים במשא-ומתן.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני רוצה שלום.

קריאה:
הוא לא רוצה את רבתי-עמון.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני לא רוצה את רבתי-עמון. אין לי שום שאיפות כאלה.

מיכאל איתן (הליכוד):
הבעיה היא שאתה גם לא רוצה את יהודה ושומרון, והדרך
שלך מובילה לכך שגם לא תרצה את יהודה ושומרון.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת מיכאל איתן, אנחנו עכשיו בסיומו של הדיון
ולא בתחילתו. אנחנו הולכים לקראת סיום ולא פותחים את
הוויכוח מחדש.

ראש הממשלה ש' פרס:
בעניין ההגדרה העצמית לפלשתינים, אני רוצה להגיד
שארצות-הברית שוללת את זכות ההגדרה העצמית
לפלשתינים. האמריקנים הציעו נוסחה. הנוסחה אומרת,
שהפלשתינים ישתתפו בהגדרת עתידם שלהם. יכול להיות
שיש יהודים שהנוסחה הזאת לא מקובלת עליהם. סאדאת
ומצרים קיבלו אותה, והיא נכללה בהסכם קמפ-דייוויד. מדוע
מה שמותר לסאדאת אסור לי? אני רוצה להבין. ירדן שוללת
מדינה פלשתינית. מדוע מה שמותר לחוסין אסור לי?

מיכאל איתן (הליכוד):
זה לא נכון.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני מבקש ממך, אל תחקן אותי.

מיכאל איתן (הליכוד):
אתה מטעה. בהסכם רבתי-עמון נאמר במפורש:
קונפדרציה בין שתי מדינות.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת איתן, איש פה אינו דובר של מישהו ולא של
ירדן. זה ויכוח, ותפסיק את העניין הזה.

ראש הממשלה ש' פרס:
אינני מצטט את הסכם ירדן. אני אומר שחוסין אומר
שהוא לא רוצה מדינה פלשתינית נפרדת. אינני מצטט, אינני
מתווכח על זה עכשיו, ולא כדאי לך להפריע ככל פעם.

ובכן, אני אומר: מה שמותר למצרים, אסור לישראל?
מפני שישמיצו אותנו שאנחנו נגד שלום? אני רוצה להבין.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת מתי פלד: דברים ששומעים
כאן — זה לא יאומן. אינני יודע, האם אתה שמת לב למה
שאמרת. ישראל מוזמנת לוועידה הזאת, הוא אומר, כמדינה
מושפלת. וכך צריכה להתקבל, לא? מדוע היא מושפלת?
מדוע היא צריכה לקבל הזמנה כמדינה מושפלת?

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
בגלל הכישלון שלה ב — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
ואילו היינו מנצחים? אז היינו צריכים להיות מוזמנים
כמדינה מנצחת? זו המסקנה?

הדבר השני ששנוי במחלוקת הוא הרכב המשלחת. לא אכנס כאן לדקדוקי עניות, זה גם לא מעניין אותי. לפי הסכם קמפ-דייוויד במשלחת הידנית או המצרית יכולים להשתתף פלשתינים מהשטחים, או בעברית: מיהודה, משומרון ומחבל-עזה, או אחרים שיוסכם עליהם הידנית. זו הנוסחה. אינני צריך לחפש בכל יום נוסחאות אחרות. אילו בלבי הייתי חושב שאין ברירה, או שאין פלשתינים, או שיש פלשתינים שהם רק סוג ב' או סוג ג', הייתי אומר: בואו נחפש מוצא. מה אני יכול לעשות, שאני משוכנע שיש פלשתינים אוהבים, רציניים, שאולי דעותיהם גם כן קיצוניות, אבל ידיהם לא מגוללות לא ברם של העבר, לא ברם של ההווה. אני אפילו לא לצערי הרב, לפעמים גם יושבים עם אנשים שהרגו בבני עמם. גם סאדאת השתתף במלחמה נגדנו. אני מדבר על היום, לא על אתמול. יש פלשתינים כאלה ואפשר לעשות משלחת כזאת, ואפשר להתחיל במשאומתן כזה. אני רוצה להבין, מדוע אסור לי להגיד את זה באיגרת? רק להגיד "כן"? ואני גם הצעתי הצעות. אני רוצה להבין, מדוע אסור לישראל להביע דעה? ואם אני מביע דעה, אז אני שולל שלום?

אני רוצה להגיד עוד דבר אחד. אני חושב בהחלט, מבחינת העדיפויות, שקודם כל יש לגמור את המשאומתן עם מצרים. מפני שאנחנו אומרים לערבים: אם טענתכם נכונה שאחם רוצים אדמה תמורת שלום, במקרה של מצרים ניתנה כל האדמה ולא התקבל כל השלום. אנחנו גם צריכים לשכנע את האנשים בבית.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כל שלום לא התקבל?

ראש הממשלה ש' פרס:

לא התקבלה התמורה המלאה. ואתם יודעים מה? על אדמה היה קשה יותר לוותר.

אני גם רוצה להגיד מדוע אינני מוכן שלפני המשאומתן הערבים יכתבו לנו תנאים, ומדוע אני חושב שאנחנו לא צריכים להכתיב להם תנאים. מי שמסתכל על המשאומתן בסני, אובייקטיבית, מוכרח להודות שתוצאות המשאומתן כללו סעיפים שלא נחזו מראש — לדוגמה, פירוז סיני, נכון, החזרת את כל סיני. אבל גם נכון שיש הסכם על פירוז. נכון גם שיש רשות למטוסים שלנו לטוס בנתיבים אוויריים, ולאונות שלנו לשוט בנתיבים ימיים. הפתרון היה שונה קצת. ככלל, כשיושבים לשולחן המשאומתן, זה לא נכון שצד א' מקבל את דעת צד ב', או צד ב' מקבל את דעת צד א'. מה שקורה במשאומתן מוצלח הוא שיש פתרון ג', שלא א' ולא ב' הציעו.

בשלב זה עיקר המאמץ הוא להגיע למשאומתן ולהידברות. אני לא הצגתי שום תנאים, גם לא אקבל שום תנאים. חוסיין הציע הצעות — בסדר. גם לנו מותר להציע הצעות. ואין בזה שום בגידה לא בשלום ולא במולדת, כפי שמנסים לתאר כאן. ניסיון לעשות שלום איננו בגידה במולדת, וניסיון לייצג את האינטרסים של ישראל איננו בגידה בשלום. לא זה ולא זה, ואני בהיר מאוד. ואני מחפש שלום בכל לכי, מפני שאני רואה את העתיד ואני רואה את הטכנולוגיה ואני רואה גם את העבר.

אם באמת, חבר הכנסת מיכאל איתן, אין לנו בעיות עם ירדן, בשביל מה אנחנו שומרים על תקציב ביטחון כל כך גדול? רבע מהמחיר הלאומי שלנו? לישראל יש בעיות כלכליות? לישראל יש בעיות ביטחוניות. אנחנו הרמוקרטיה היחידה בעולם שצריכה להוציא רבע מהתוצר הלאומי שלה לביטחון. מדוע אנחנו עושים את זה?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
מראש אפשר היה לדעת שאי-אפשר לנצח שם.

ראש הממשלה ש' פרס:

בסדר, אתה ידעת הכול מראש. אני רוצה להבין, אילו היינו מנצחים, האם היו צריכים לקבל אותנו אחרת, לפי דעתך?

לבסוף, אני רוצה להעיר לחבר הכנסת אליהו כן-אלישר. כל הסיפורים האלה והחשדות האלה על שתי אוזניים בוואשינגטון, על כך שוואשינגטון שומעת כמה קולות, ואתה תובע ממני בהירות — מה אני חייב לך בהירות? אני רוצה להבין. מפני שאתה חושד במשהו? וכאשר היה רק קול אחד, רק הקול של הליכוד, לא היתה תוכנית רייגן? האם אז בוואשינגטון היתה רק אוזן אחת, היה קול אחד? האם זה עזר? האם אסור לאמריקה גם לחשוב על-פי דעתה שלה? למה בכל פעם אנחנו מפנים את החשד פנימה, כלפי פנים? מדוע?

אמיתי היום דברים ברורים, ואני רוצה לחזור בסיכום דברי ולומר: אני מדבר בשם ממשלה שיש בה שתי מפלגות. לא בכל הן מסכימות. אבל, הן הסכימו ומה שאומר עכשיו. הן הסכימו קודם כול שצריך לזרז את תהליך השלום במזרח התיכון ולפתוח דף חדש.

גאולה כהן (התחיה-צמת):
לורד?

ראש הממשלה ש' פרס:

אנחנו פועלים בכל הכיוונים. בכיוון מצרים, בכיוון ירדן, בכיוון הפלשתינים. אמרנו שאנחנו רוצים ומוכנים להיפגש עם משלחת ירדנית-פלשתינית. נכון שכוונתנו, בפגישה הראשונה שתהיה, לשים על השולחן את האוטונומיה, לפי קמפ-דייוויד.

גאולה כהן (התחיה-צמת):
ובשנייה?

ראש הממשלה ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, אי-אפשר כך שכל רגע יפסיקו אותי. די.

אבל, הסכמו במפורש שלא לעשות מהסכם קמפ-דייוויד תנאי.

מה הוויכוח עכשיו? יש שני ויכוחים, ואני רוצה לנתח אותם. גם אם זה ייקח עוד כמה רגעים, זה לא מעניין אותי. הוויכוח הוא האם יש טעם בפגישה בין משלחת ירדנית-פלשתינית לבין ארצות-הברית, לפנינו, או שהפגישה צריכה להיות אתנו.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, למי ששכח: מדוע עכשיו קיבלו את ירדן באמריקה וקודם לא? התשובה, לפי דעתי, פשוטה. זה לא מפני שיש שתי אוזניים ושני קולות, אלא מפני שבפעם הקודמת, כשירדן באה לאמריקה, המלך תבע אמריקה שהיא תתחייב מראש לתוצאות המשאומתן. או לפחות לעמדה האמריקנית של המשאומתן. הפעם הוא לא תבע את זה. מדוע האמריקנים לא הסכימו? מפני שאנחנו התנגדנו. מדוע חוסיין התקדם? מפני שהוא הבין שאנחנו לא יכולים להשלים עם זה, ועמדתנו הגיונית. מדוע אסור לנו לומר הלאה: אמריקנים — בסדר, מצרים — בסדר, ירדנים — בסדר, פלשתינים — בסדר? אם אנחנו לא מסכימים, ובצדק, שאמריקה תתחייב כלפי צד אחד, בלעדיו, לפנינו — כמה זו בגידה בשלום? מדוע אסור למדינה ריבונית שוחרת שלום להגיד את זה? איזה חטא ואיזה פשע זה?

ב. הכנסת קובעת בצער, שתשובת הממשלה על הצעת ירון והפלשתים, הצעה הנתמכת עקרונית גם על ידי ארצות-הברית, עלולה לכלול את ההתפתחויות החיוביות החשובות במתנה הירדנית-פלשתית במקום לעודד אותן. לכן מכינה הכנסת אי-אמון בממשלה.

היור"ר ש' הלל:

תודה. אני מזמין נציג מטעם סיעת התחיה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

הצעת סיכום מטעם סיעת התחיה היא כלהלן:

1. הכנסת קובעת, שמגמת המשא-ומתן המוצע לנו על ידי ארצות-הברית על גורל יהודה, שומרון ועזה, כניסוחים כאלה או כאלה, בהסוואה כזאת או כזאת, היא אחת: למסור את יהודה ושומרון ועזה לידי שלטון ערבי. הכנסת קוראת לממשלה שלא להיכנס למלכוד הזה, שמכניס לנו אויבנו בעזרתה של ידידתנו ארצות-הברית.

2. הכנסת קובעת, שממשלת ישראל מגלה חוסר אחריות לאומית כשהיא מוכנה להוביל את ישראל למשא-ומתן מדיני שדורש נחישות-דעת וכוח למאבק בעיתוי שבו נמצאת מדינת ישראל, במצב של חולשה כלכלית, חברתית ומורלית, וזאת במקום שהממשלה תתגייס קודם כל לרפורמי חולייה של המדינה ולהגברת כוחה.

3. הכנסת דוחה כפסולה, מבחינה מוסרית, ציונית והיסטורית, את הנוסחה האומללה "שטחים תמורת שלום" לגבי יהודה, שומרון ועזה, וקובעת שאין שום עיתוי לגיטימי ואין שום גורם לגיטימי — לא ירון ולא הפלשתנים ומייצגיהם — שבו, או עמו, יש מקום לנהל משא-ומתן על גורל יהודה, שומרון ועזה.

4. הכנסת קוראת לממשלה להגביר את תנופת ההתנחלויות ביהודה, בשומרון ובעזה, שכן רק ההתנחלויות יהיו מכשול למדינה פלשתית שתקדם מלחמה, רק הן תקדמנה שלום על ישראל ועל האזור.

היור"ר ש' הלל:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת תופיק טובי להגיש הצעת סיכום מטעם החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להגיש את הצעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון לסיכום הדיון בהודעת ראש הממשלה מיום 10 ביוני 1985:

1. הכנסת קובעת, כי דבקות ראש הממשלה שמעון פרס בתוכנית האוטונומיה של קמפ-דייוויד היא רבקות בתוכנית ממשלת הליכוד להנצחת הכיבוש הישראלי בשטחים שנכבשו ב-1967 ולשלילת זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתיני, שחשמו עד כה את הדרך לשלום והביאו לשפיכות דמים ולמלחמות חוזרות.

2. הכנסת קובעת, כי תוכניתה של ממשלת הליכוד-המערך, השוללת הקמת מדינה פלשתית עצמאית בצד מדינת ישראל, המסרבת להכיר באש"ף כנציגו החוקי והבלעדי של העם הערבי הפלשתיני ולנהל אתו משא-ומתן לשלום, והמתנגדת לכינוס ועידה בין-לאומית לשלום, מוכיחה כי ממשלת המערך-הליכוד אינה מעוניינת בשלום צורק, כולל וציב אלא בהנצחת הכיבוש וברמיסת קיומו הלאומי של העם הערבי הפלשתיני.

מיכאל איתן (הליכוד):

למרות ההסכם עם מצרים, עדיין תקציב הביטחון נשאר בהיקפו, והוא לא יקטן גם אם יהיה לך הסכם כפי שתרצה.

ראש הממשלה ש' פרס:

או כן או לא.

חיים רמון (המערך):

מפני שעשייתם מלחמה בלבנון.

מיכאל איתן (הליכוד):

כשתהיה מדינה פלשתית, תקציב הביטחון יהיה פי עשרה וגם לא יהיה ביטחון.

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת איתן.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיד לחברי מפ"ם: מלבנון יצאנו לפי התוכנית שהסכמנו עליה. עם מצרים פתחנו במשא-ומתן, אף שכולנו לא שומעים דבר. עם ירון, אני מקווה, גם כן נפתח משא-ומתן. ומי שמבקש שנכבד את הפלשתנים, צריך לבקש מן הפלשתנים שיכבדו אותנו, גם את חיינו ולא רק את כבודנו, ושלא יהרגו ילדים ונשים.

ולמרות כל הסקפטיזם ולמרות כל הפחדים והמתחים, אנו נעשה מאמץ רציני, כן ומכובד להביא שלום לאזור הזה.

היור"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לראש הממשלה.

אנחנו עוברים לסיכומים. אני מזמין את חבר הכנסת אריאל ויינשטיין לקרוא הצעת סיכום.

קריאה:

תהיה הצבעה?

היור"ר ש' הלל:

עוד מעט תראו. לא תהיה הצבעה. זה לא סוד, בהמשך הדברים תבינו מדוע. אמרתי שלא תהיה הצבעה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לבית הדרגה סיכום מטעם סיעות הליכוד, המערך, יחד, ל"ע, חזית רתית לאומית, ספרדים שומרי תורה, שינוי, אגודת ישראל — יהדות התורה, מורשה ואומץ כדלקמן:

הכנסת רושמת לפנייה את הודעת ראש הממשלה, כפי שנמסרה לכנסת ביום כ"א בסיון התשמ"ה, 10 בחודש יוני 1985.

היור"ר ש' הלל:

אני מזמין נציג מטעם סיעות מפ"ם ור"צ להביא הצעה בשם שתי הסיעות הללו לסיכום הדיון.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

הצעת סיכום מטעם סיעות מפ"ם ור"צ לדיון המדיני היא כלהלן:

א. הכנסת קובעת, שהצהרת המלך חוסיין, שנמסרה על דעתו של מנהיג אש"ף, על נכונותם של ירון והפלשתנים להתקדם בדחיפות למשא-ומתן על שלום עם ישראל, שנוהלה על בסיס החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338, מהווה צעד משמעותי קדימה לחידוש התהליך המדיני באזור, ומן הדין היה שממשלת ישראל תיענה בחיוב להצעת המשא-ומתן.

הכנסת דוחה את הודעתו של ראש הממשלה וקובעת:

1. ראש הממשלה התעלם מן האינטרס הישראלי המידי וההיסטורי להשלים עם העולם הערבי בכלל ועם העם הערבי הפלשתיני בפרט. לכן נשאר ראש הממשלה עיקש בעמדות הסירוב שלו — לא לאש"ף ולא להכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתיני.

2. תחת ניהול מדיניות חומה ועצמאית, בהתאם לאינטרס השלום והביטחון של ישראל, מרכז ראש הממשלה את כל מעייניו בחסדי המדיניות האמריקנית, כאילו כל קיומם של ישראל ושל השלום תלוי בחסדי האמריקנים ובגיבוי שלהם.

3. נוכח היוזמה הישראלית-פלשתינית, שגובשה בין חוסיין וערפאת, מנסה ראש הממשלה לסגור עסקה עם המלך. מאחורי גבה של ההנהגה הלאומית הפלשתינית שהיא אש"ף, ועל חשבוננו של העם הפלשתיני, אך את אשר לא הצליח דוד בן-גוריון המנוח להשיג עם המלך עבדאללה, לא יצליח שמעון פרס להשיג עם המלך חוסיין.

4. בדחותו את רעיון הוועידה הבין-לאומית ובסרבו להכיר בזכותו של העם הפלשתיני למדינה עצמאית משלו לצד מדינת ישראל, מיעד ראש הממשלה לעם בישראל לא שלום אלא מלחמות נוספות.

על כן אנו מציעים לכנסת להביע אי-אמון לממשלה, בהתאם לסעיף 36 לחקון.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. חברי הכנסת, מאחר שבחלק מההצעות כלול האלמנט של הבעת אי-אמון לממשלה, אנחנו לא נקיים את ההצבעה הערב אלא ביום רביעי, כנושא ראשון על סדר-היום.

ו. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הוועדה המשותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ש' הלל:

הישיבה הבאה — מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה. ערב טוב.

הישיבה ננעלה בשעה 22:03.

3. הכנסת קובעת, כי כינון שלום כולל, צודק ויציב, שבמרכזו שלום ישראלי-פלשתיני, מחייב נסיגת ישראל מכל השטחים הערביים שישראל כבשה מאז 1967 והקמת המדינה הפלשתינית העצמית בצד מדינת ישראל בגדה המערבית, לרבות במזרח-ירושלים, ובכרצות-עזה.

4. הכנסת קובעת, שהיוזמה האמריקנית החדשה, המבוססת על התנגדות להקמתה של מדינה עצמאית פלשתינית בצדה של ישראל, והדוחה את כינוסה של ועידה בין-לאומית, שהיא הדרך היחידה לשלום כולל וצודק; יוזמה זו אינה מיועדת להשכנת שלום צודק ויציב אלא לכיוון האינטרסים האימפריאליסטיים האסטרטגיים של ארצות-הברית באזור, המנוגדים לעצמאות עמי האזור, לאינטרסים האמיתיים שלהם ולשלום.

5. הכנסת קובעת כי הדרך היחידה לכינון שלום כולל, צודק ויציב היא כניסה ועידה בין-לאומית לשלום, בהשתתפות כל הצדדים המעורבים בסכסוך ובכללם ישראל ואש"ף, וכן ברית-המועצות וארצות-הברית.

6. הכנסת דוחה על כן את הודעת ראש הממשלה, כביטוי של מדיניות המתנגדת והמחבלת בשלום הצודק, הכולל והיציב, ומביעה אי-אמון לממשלה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מוזין את חבר הכנסת מוחמד מיעארי להגיש הצעה בשם סיעת הרשימה המתקדמת לשלום.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנה הודעת סיכום מטעם סיעת הרשימה המתקדמת לשלום על הודעתו של ראש הממשלה מיום 10 ביוני 1985.

היו"ר ש' הלל:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

כרשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק אגרת לימוד במוסדות להשכלה גבוהה (הוראת שעה), התשמ"ה 1985, שהחזירה